

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВЕРЬОВКІНА ЖАННА ЛЕОНІДІВНА

УДК 378.091.3:[005:316.7]:613.8(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО
ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Ж.Л. Верьовкіна

Науковий керівник: **Любарець Владислава Вікторівна**
доктор педагогічних наук, професор

Київ-2021

АНОТАЦІЯ

Верьовкіна Ж.Л. **«Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти».** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2021.

Мета дослідження полягає у виокремленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Новизну положень дисертаційного дослідження складають: уперше теоретично *обґрунтовані* та експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО; теоретично обґрунтовані структурні компоненти (*аксіологічно-соціокультурний, компетентнісний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний*) готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та визначені критерії (*мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний*), показники та рівні (*початковий, середній, достатній, високий*) сформованості досліджуваної готовності; розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах ЗЗСО, що візуалізує конструкт з взаємопов'язаними блоками (*цільового, концептуального, змістовного, процесуального та результативного*); *уточнені* сутності понять «професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу»,

«готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО».

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні й упровадженні у професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у освітньому середовищі ЗЗСО: навчальної програми з інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» та навчального посібника для роботи з учнями з особливими потребами «Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання».

Матеріали навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів в ЗЗСО можуть бути використаними у професійній підготовці майбутніх учителів у ЗВО, педагогічними працівниками в ЗЗСО, психологами, асистентами учителів закладів освіти з інклюзивною формою навчання, системі підвищення кваліфікації та перекваліфікації педагогічних працівників та в інститутах післядипломної освіти педагогічних кадрів.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено основні суперечності, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, сформульовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих у співавторстві працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, представлено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти» на основі аналізу

сучасного стану та проблеми профільного окреслено етапи становлення і розвитку теорії і практики профільного навчання у ЗЗСО в Україні та країнах Європейського Союзу, визначено особливості роботи учителя художньо-естетичного циклу, встановлено основний методичний базис професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання, розкрито сутність та структуру професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО з орієнтацією на профільне навчання учнів.

На підставі системного, термінологічного та контент-аналізу наукової літератури, нормативних документів державного рівня окреслено коло базових понять дослідження: *«професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу», «готовність до професійної діяльності учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО»*. Визначено структурні компоненти готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО *аксіологічно-соціокультурний, компетентнісний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний* знаходяться в нерозривній єдності.

Професійна підготовка майбутнього учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО уможлиблюється на основі застосування органічно поєднаних методологічних підходів: *міждисциплінарного; цілісно-синергетичного; особистісно-розвивального; соціокультурного; інтегрально-варіативного, компетентнісного*.

Визначено, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу ЗЗСО, зреалізований у навчальних варіативних дисциплінах освітньої програми ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура».

У другому розділі «Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання

учнів у закладах загальної середньої освіти» розкрито й схарактеризовано сутність і зміст організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО: *пробудження, поглиблення й закріплення мотивації до професійного навчання на основі усвідомлення перспектив кар'єрного зростання; спрямування та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО через уведення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти»; взаємодія теоретичної та практичної складових професійної підготовки та спрямування практичної підготовки на набуття майбутніми учителями первинного професійного досвіду у художньо-естетичному циклі профільного навчання.*

Спроектовано модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, яка візуалізує конструкт з взаємопов'язаними блоками: цільового (соціальне замовлення, мета, завдання), концептуального (структурні компоненти, підходи, принципи, функції), змістового (інтерактивний курс «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти», варіативні дисципліни «Історія та теорія художньої культури», «Методика навчання художньої культури», науково-проектна робота, педагогічна практика, навчальні предмети «Музичне мистецтво. Художня культура» художньо-естетичного профілю у ЗЗСО), процесуального (зміст, форми, прийоми, етапи) та результативного (критерії, показники, рівні та результат).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО» розкрито й обґрунтовано програму дослідно-експериментальної роботи з теми

дослідження (визначено мету, організацію та методика проведення педагогічного експерименту); експериментально перевірено дієвість моделі та ефективність організаційно-педагогічних умов формування готовності професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО; впроваджено дидактичні матеріали з удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО; представлено процес обробки, аналізу та узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи, яка здійснювалася у три етапи: констатувальному, формувальному, підсумковому.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель художньо-естетичного циклу, організаційно-педагогічні умови, модель, готовність, профільне навчання, учень, заклад загальної середньої освіти.

SUMMARY

Verovkina Zh. L. Preparation of future teachers of art and aesthetic cycle for specialized training of students in secondary education institutions.

On the rights of the manuscript.

The dissertation for the competition of scientific degree of the candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2021.

The purpose of the study is to identify, substantiate and experimentally test the effectiveness of organizational and pedagogical conditions of the artistic-aesthetic cycle future teachers prepare for students' profile education in the secondary educational (SE) institutions.

The provisions' novelty of the dissertation research are: The organizational and pedagogical conditions of art and aesthetic cycle future SE teachers professional training with a focus on students' specialized training in the higher educational (HE) institutions are theoretically substantiated and experimentally tested for the first time; The structural components (*axiological-sociocultural, competence, integration-activity, result-reflexive*) of artistic-aesthetic cycle future teachers' readiness for SE students profile education and defined criteria (*motivational, cognitive, activity, procedural-creative*) and levels (*initial, average, sufficient, high*) of the studied formation readiness are theoretically substantiated; a model of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for SE institution students' specialized training, which visualizes the construct with interconnected blocks (*target, conceptual, substantive, procedural and effective*); the essences of the concepts «artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training», «artistic-aesthetic cycle future teachers' readiness for SE institute students' specialized training» are specified;

The practical significance of the results lies in the development and implementation of the artistic-aesthetic cycle future teachers' training, who specialized for the educational environment SE institution students curriculum

training for the interactive course «Specialized training organizing methods of artistic-aesthetic cycle in secondary education» with educational and methodological development of «Notebook for independent work on the subject of artistic-aesthetic cycle» «Art Culture and a textbook for working with students with special needs» «Journal of observation and planning of the assistant teacher of educational institutions with an inclusive form of education.»

The educational and methodical support materials of artistic-aesthetic cycle future teachers' preparation for SE institution students' profile training can be used in professional training of future teachers in the HE institutions, pedagogical workers in SE institutions, psychologists, assistants of educational institution teachers with an inclusive form of training, advanced training and retraining of pedagogical workers in teacher training institutes.

The introduction substantiates the relevance of the dissertation research topic, identifies the main contradictions, defines the purpose, objectives, object and subject, formulates research methods, reveals the scientific novelty, theoretical and practical significance of the work, identifies the personal contribution of the degree in co-authored works. information on approbation and implementation of research results, the structure and scope of the dissertation are presented.

The first section «Theoretical and methodological principles of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for SE students' profile education», based on the analysis of the current state and the problem of profile outlines the stages of formation and development of theory and practice of specialized training in Ukraine and countries of the European Union, work features of the artistic-aesthetic cycle teacher are defined, the basic methodical basis of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training with orientation on profile training is established, the essence and structure of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training in the HE institutes with profile training orientation are opened.

Based on systematic, terminological and content analysis of scientific literature, normative documents of the state level the basic concepts of research are outlined: *«artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training»*, *«readiness for artistic-aesthetic cycle teachers' professional activity»*. The structural components of the artistic-aesthetic cycle future teachers' readiness for specialized training of SE students (*axiological-sociocultural, competence, integration-activity, result-reflexive*) are an inseparable unity.

The artistic-aesthetic cycle of future teachers' professional training for SE institution students' specialized training is possible based on the organically combined application of the methodological approaches: *national-regional; integrally synergistic; personal development; sociocultural; integral-variable, competence*.

The content of artistic-aesthetic cycle future SE teachers' professional training, which realized in educational disciplines of the educational program of the master's degree 01 (Education), speciality 014 «Secondary education», specialization 014.13 «Musical art. Art culture is determined».

The second section «Pedagogical conditions of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for specialized training of SE institution students reveals and characterizes the essence and content of organizational and pedagogical conditions that ensure the effectiveness of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training or specialized training of SE institution students: *awakening, deepening and consolidation of motivation for professional training on the basis of awareness of career prospects; direction and updating the content of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training with a focus on specialized training of SE institution students through the introduction of an interactive course «Organizing specialized training methods of artistic-aesthetic cycle in secondary education»; interaction of theoretical and practical components of professional training and direction of practical training on acquisition by future teachers of primary professional experience in an artistic-aesthetic cycle of profile training*.

The model of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for profile training of SE institution students is designed. It visualizes a construct with interconnected blocks: target (social order, purpose, task), conceptual (structural components, approaches, principles, functions), content (interactive course «Methods of organizing the training of artistic-aesthetic cycle in secondary education», variable disciplines «History and theory of art culture», «Methods of teaching art culture», research and development work, pedagogical practice, subjects Musical Art. «Art Culture» artistic-aesthetic SE profile, procedural (content, forms, techniques, stages) and effective (criteria, indicators, levels, and results).

In the third section «Experimental verification of the organizational and pedagogical professional training conditions effectiveness of artistic-aesthetic cycle future teachers for specialized of SE institution students training; the program of research and experimental work on the research topic is revealed and substantiated; experimentally tested the effectiveness of the model and the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the formation of readiness for artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for SE institution specialized students training; introduced didactic materials to improve the process of artistic-aesthetic cycle future teachers' professional training for specialized training of SE institution students; the process of processing, analysis and generalization of the research and experimental work results, which was carried out in three stages: ascertaining, forming, final.»

Key words: professional training, future teacher of art and aesthetic cycle, organizational and pedagogical conditions, model, readiness, profile education, student, secondary education institution.

**Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати
дисертації
Монографія**

1. Любарець В., Васильєва Г., **Верьовкіна Ж.** Нормативно-правові аспекти в інклюзивній освіті. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія / кол. авт.; голов. ред. В. В. Любарець, В. В. Бахмат. Київ: Міленіум, 2020. С. 216-227.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Корсакова О., **Верьовкіна Ж.** Профілізація старшої школи. Шляхи впровадження. *Директор школи, ліцею, гімназії*. Київ, 2008. № 6. С. 86-91.

3. **Верьовкіна Ж. Л.** Організаційно-педагогічний супровід професійного самовизначення старшокласників в умовах профільного навчання. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка*. 2017. Випуск 24. С. 22-31.

4. Любарець В., Васильєва Г., **Верьовкіна Ж.** Диференційований підхід в інклюзивній освіті. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2017. Вип. 13. С. 150–156.

5. Любарець В., **Верьовкіна Ж.** Профілізація художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти. *Вища освіта України*. Київ, 2019. № 4. С. 68-74.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

6. Верьовкіна Ж. Л. Модель професійної сформованості майбутніх вчителів до профільного навчання художньо-естетичного циклу. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 5(43). P. 201-214

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Верьовкіна Ж. Л. Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища. *Роль глобального туристського ринку в сучасній економіці: матеріали XVI аспірантських та магістерських читань, 1 червня 2017 р.* Київ: Вид-во КУТЕП, 2017. С. 40-46.

8. Книш І. В., **Верьовкіна Ж. Л.**, Любарець В. В. NBIC-конвергенції та E-Learning у контексті «розширення людини» та суб'єктності когнітивних процесів. *Achievements of world science: proceedings of VIII International scientific conference*. USA, 2017. P. 36–39.

9. **Верьовкіна Ж.** Організаційно-методичні засади та варіативні моделі профільного навчання. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*, 16–17 листопада 2019 р. К.: Педагогічна думка, 2019. С. 109-112.

10. Litvinova T. V., **Verovkina Zh. L.** Health culture – a social phenomenon of professional training of future managers. *Global science and education in the modern realities: conference proceedings*, 26-27 August 2020. Washington, USA, 2020. P. 333-335.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. **Верьовкіна Ж. Л.** Організація роботи з питань безпеки життєдіяльності та здорового способу життя з батьками дітей різних вікових категорій у середній загальноосвітній школі. *Безпека життєдіяльності*. Київ : Видавництво «Основа», 2005. № 1. С. 33-34.

12. **Верьовкіна Ж. Л.** Профільна освіта в сучасній школі. *Помічник абітурієнта*. Київ: ПХ «Хімджест», 2006. № 4 (56). С. 8.

13. **Верьовкіна Ж. Л.** Психологічний супровід профільного навчання в ЗОШ № 4. *Помічник абітурієнта*. Київ: ПХ «Хімджест», 2007. № 4 (66). С. 42-43.

14. **Верьовкіна Ж. Л.** Безпека дітей на дорозі. *Культура безпеки, екологія здоров'я*. Київ, 2010. № 6. С. 63-64.

15. **Верьовкіна Ж. Л.** Методичні рекомендації навчальної дисципліни «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» для студентів освітнього ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13

«Музичне мистецтво. Художня культура». Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 22 с.

16. **Верьовкіна Ж. Л.** Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [для учнів загально-освітніх навчальних закладів]. Навчальний посібник / за ред. В. В. Любарець. Київ : Міленіум, 2018. 74 с.

17. **Верьовкіна Ж. Л.,** Любарець В. В. Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання. Київ : Міленіум, 2020. 90 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	15
ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1	25
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	25
1.1. Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища: зарубіжний та вітчизняний досвід	25
1.2. Організаційно-методичні засади та варіативні моделі профільного навчання	39
1.3. Сутність та структура професійної підготовки майбутніх учителів художньо- естетичного циклу у закладах вищої освіти	65
Висновки до першого розділу.....	87
Список використаних джерел до першого розділу.....	91
РОЗДІЛ 2.	105
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	105
2.1. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у закладах загальної середньої освіти	105
2.2. Модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти	117
2.3. Методичний базис підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у закладах вищої освіти України	133
Висновки до другого розділу	154
Список використаних джерел до другого розділу	159
РОЗДІЛ 3.	167
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	167
3.1. Реалізація експериментальної роботи та констатувальному етапі дослідження.....	167
3.2. Аналіз результатів формувального етапу експерименту.....	187
Висновки до третього розділу.....	206
Список використаних джерел до третього розділу.....	210
Загальні висновки.....	215
ДОДАТКИ.....	219

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО	–	Заклад вищої освіти
ЗЗСО	–	Заклади загальної середньої освіти
ЄС	–	Європейський союз
ДВНЗ	–	Державний вищий навчальний заклад
ІКТ	–	Інформаційно-комунікаційні технології
ІС	–	Інформаційні системи
ІТ	–	Інформаційні технології
ДК	–	Державний класифікатор
ДСТУ	–	Державний Стандарт України
КВЕД	–	Класифікація видів економічної діяльності
ЄДЕБО	–	Єдина державна електронна база з питань освіти
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
ЮНЕСКО	–	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах модернізації національної системи освіти постає необхідність переосмислення досвіду теорії і практики професійної підготовки учителів. Проблема підготовки майбутніх учителів до профільного навчання є надзвичайно актуальною, оскільки затверджена концепція «Нова українська школа» (НУШ) (2016) та інші державні нормативні документи передбачають переміщення фокусу у реформуванні системи освіти з процесу на результат. Нова школа потребує нового компетентного учителя художньо-естетичного циклу, який може стати агентом змін профілізації освітнього процесу. На художньо-естетичну освіту покладається завдання навчити майбутнє покоління бачити прекрасне у соціокультурному середовищі: здатність розуміти твори мистецтва, розвивати власні естетичні смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття прекрасного.

Гарантом забезпечення профільного навчання художньо-естетичного циклу має бути сучасний учитель, професійна підготовка якого направлена на формування професійної компетентності художньо-естетичного циклу для профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО).

У «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.), наголошено на важливості особистісного розвитку вчителя як найвищої цінності суспільства. У державних документах: Конституція України (1996 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про загальну середню освіту» (2020 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.) «Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції профільного навчання у старшій школі» (2013 р.), «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у

загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» (2004 р.), акцентується увага на необхідності формування нової генерації працівників освіти, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення переваг особистісно орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього процесу з дисциплін художньо-естетичного циклу, мистецької грамотності, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями.

Особливості професійної підготовки педагогів у системі вищої освіти представили в наукових працях: В. Андрущенко, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, Е. Лузік, В. Петрук, Н. Рідей, О. Романовський, О. Шапран та ін. Проблеми професійного становлення майбутнього учителя присвятили наукові дослідження вчені: Н. Бахмат, О. Васюк, В. Жигір, О. Матвієнко, Н. Ничкало, Л. Сущенко, Н. Титова та ін.

Актуальності мистецької освіти та методиці викладання предметів художньо-естетичного циклу присвячені роботи вчених: О. Дем'янчук, Т. Комарова, О. Отич, Г. Падалка, І. Ревенко, О. Рудницька, А. Соловійова, О. Хижна, Г. Шевченко, Є. Шорохов, Б. Юсов та ін. Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних працівників художньо-естетичного циклу розкриті у роботах: А. Антоновича, Г. Бєди, Н. Боголюбова, О. Давидова, Л. Захарова, О. Коночкіна, В. Кузіна, М. Ростовцева, О. Федій, О. Хворостова, Т. Шпікалової та ін. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів художньо-естетичного циклу: Т. Ткаченко, С. Ульянова та ін.

Європейський досвід професійної підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти висвітлюється в наукових працях E. Martišauskienė, Z. Rinkevičius, D. Sobierańska, M. Radwańska, R. Vitkauskas, M. Sieńczewska, Y. Figel, D. Venter та ін. Історичний компонент соціокультурних передумов

профілізації освітнього середовища досліджували зарубіжні вчені: I. Herbart, J. Dewey, M. Монтень, А. Турен та ін.

Висвітлення проблем підготовки учителів до профільного навчання в ЗЗСО О. Корсакова, В. Любарець, П. Якименко та ін. Загальні засади побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання вивчали: I. Назімов, Н. Шиян, В. Ярошенко та ін. Підготовку учителів до профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання досліджували: Є. Бачинська, Н. Клокар, М. Корець, Є. Кулик та ін.

Результати наукового пошуку дали змогу виявити різні підходи розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх учителів в умовах профілізації ЗЗСО. Однак, безпосередньо професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО ще не була предметом спеціальних досліджень в українській педагогічній науці. Аналіз методологічної, методичної літератури та практичного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів визначеного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО дозволив окреслити низку суперечностей між: законодавчо закріпленою спрямованістю НУШ на профілізацію освітнього процесу з врахуванням здібностей і потреб учнів та недостатньою професійною підготовкою майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО з орієнтацією на профільне навчання учнів у ЗЗСО; соціокультурними вимогами, завданнями профілізації сучасної освіти в галузі 02 «Культура і мистецтво» і невідповідними їм рівнями професійної підготовки майбутніх учителів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» з орієнтацією на профільне навчання; існуючою практикою професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання та необхідністю підвищення якості їх професійної підготовки, відповідно потребам НУШ.

Отже, актуальність проблеми, її соціальна значущість, необхідність подолання означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 травня 2015 р.) та уточнено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 27 вересня 2016 р.).

Мета дослідження полягає у виокремленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти в педагогічній теорії та освітній практиці закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

2. Теоретично обґрунтувати структуру, визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

3. Розробити модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Досягнення мети і розв'язання поставлених завдань передбачало використання таких методів:

- *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація одержаних даних – для зіставлення різних поглядів науковців щодо стану з'ясування проблеми, уточнення категорійно-поняттєвого апарату дослідження; структурно-системний аналіз – для окреслення структурних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО до профільного навчання учнів у ЗЗСО, визначення особливостей роботи учителя художньо-естетичного циклу профільного навчання у ЗЗСО; узагальнення та синтез – для виявлення та теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО з орієнтацією на профільне навчання учнів у ЗЗСО; моделювання – для побудови моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО;

- *емпіричні* – діагностичні (анкетування, бесіда, інтерв'ювання, тестування, ранжування) з метою експериментальної перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, педагогічне спостереження (пряме й опосередковане) для визначення рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного

навчання учнів у ЗЗСО; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, підсумковий етапи) для визначення ефективності створених і впроваджених організаційно-педагогічних умов та розробленої моделі;

- *методи математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

– уперше теоретично *обґрунтовано* та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО: (*пробудження, поглиблення й закріплення мотивації до професійного навчання на основі усвідомлення перспектив кар'єрного зростання; спрямування та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО через уведення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти»; взаємодія теоретичної та практичної складових професійної підготовки та спрямування практичної підготовки на набуття майбутніми учителями первинного професійного досвіду*); теоретично обґрунтовано структурні компоненти (*аксіологічно-соціокультурний, компетентнісний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний*) готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та визначено критерії (*мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний*), показники та рівні (*початковий, середній, достатній, високий*) сформованості досліджуваної готовності; розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах ЗЗСО, що візуалізує конструкт з взаємопов'язаними блоками (*цільового, концептуального, змістовного, процесуального та результативного*);

– *уточнено* сутність поняття «професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу», «готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО»;

– подальшого розвитку набуде науково-методичний супровід процесу формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у освітньому середовищі ЗЗСО.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні й упровадженні у професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у освітньому середовищі ЗЗСО:

– навчальної програми з інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» та навчального посібника для роботи з учнями з особливими потребами «Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання».

Навчальні комплекти готові до використання в освітньому процесі університетів, що здійснюють підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в ЗЗСО – здобувачів освіти освітнього ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура».

Матеріали навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів в ЗЗСО можуть бути використаними у професійній підготовці майбутніх учителів у ЗВО, педагогічними працівниками в ЗЗСО, психологами, асистентами учителів закладів освіти з інклюзивною формою навчання, системі

підвищення кваліфікації та перекваліфікації педагогічних працівників та в інститутах післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт № 07-10/1207 від 23.10.2020 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/100 від 28.12.2020 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 65/20 від 29.12.2020 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету (довідка № 1820 від 31.12.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні наукові результати одержані особисто дисертантом. У спільних публікаціях авторів належить: з'ясовано у постнекласичному періоді розвитку наукового знання спостерігається швидка інтеграція когнітивних напрямків наукових досліджень: розбіжностей між швидким розвитком технологій і культурними принципами людини [8]; розкрито шляхи впровадження профілізації у старшій школі [2]; виокремлено складові функціональної направленості професійної підготовки майбутніх працівників освіти художньо-естетичного циклу [114]; визначено зміст варіативної частини художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО [64]; здійснено аналіз нормативно-правової бази з питань інклюзивної освіти [65]; досліджено особливості диференційованого підходу до освітнього процесу інклюзивного навчання в ЗЗСО та означено соціальну спрямованість інклюзивної освіти [65]; розроблено рекомендації планування, аналізу та контролю психолого-педагогічного супроводу індивідуальної програми учня з особливими потребами [13].

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертаційної роботи викладені у доповідях на наукових, науково-практичних конференціях, зокрема на міжнародних: Proceedings of VIII International scientific conference «Achievements of world science» (USA, Morrisville, 2017), «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ» (Київ, 2019), «Global

science and education in the modern realities : conference proceedings» (Washington, USA, 2020); всеукраїнської «Роль глобального туристського ринку в сучасній економіці: Матеріали XVI аспірантських та магістерських читань (Київ, 2017). Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності (2016-2019) та кафедри освіти для дорослих (2017-2020) Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових публікаціях автора, серед яких: 1 стаття в колективній монографії, 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному зарубіжному виданні, 4 праці апробаційного характеру, 7 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (224 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінки, із них основного тексту – 177 сторінок. Дисертація містить 18 таблиць та 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища: зарубіжний та вітчизняний досвід

Профілізація освітнього середовища є історично зумовленою. Її основи беруть свій початок в класичних традиціях античності. В освітніх процесах стародавнього Сходу та Заходу можна виділити три напрями підготовки учнів до життєдіяльності: інтелектуальний, естетичний і фізичний.

Розвиток культури та зміна умов соціалізації особистості привели до більшого розмаїття напрямків в самовизначенні особистості. В епоху Середньовіччя число напрямів підготовки дітей з аристократичних станів збільшилася. Вони включають в себе сім вільних мистецтв: граматики, діалектики, риторика, арифметика, геометрія, музика, астрономія, які створюють основу соціокультурної профілізації, зокрема, поділу суспільства на стани за рівнем культури і освіченості.

Динамічний розвиток основних напрямків самовизначення особистості, що складають основу соціокультурних передумов майбутньої профілізації освітнього середовища, знайшли відображення в процесах, розкритих в роботі «Досліди» Мішеля Монтеня. Один з прогресивних мислителів Франції Мішель Монтень у творі «Досліди» [68, с. 703] представив концепцію людини нового часу - глибоко освіченого і критично мислячої, основу знань якого становить досвід. Підкреслюючи соціокультурну значимість практико орієнтованої безперервної освіти, М. Монтень зазначає: «Якщо ми буваємо задоволені тим, що інші або ж ми самі видобули в цій гонитві за знанням, то

лише через слабкість своїх здібностей: людина більш допитливого розуму не буде задоволений. За ним піде хтось інший (підемо і ми самі), відкриваючи нові шляхи. Допитливості нашої немає кінця: кінець на тому світі. Задоволеність розуму – ознака його обмеженості або втоми» [68, с. 386].

Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища, позначені в працях М. Монтеня, актуалізували розвиток системи практик професійно-орієнтовної освіти, результатом чого стало виникнення в XV в. у Франції гильдейських і цехових шкіл. Готуючи майстрів і ремісників, вони наблизили освіту до вимог життя і економіки. На думку В. Б. Миронова, в стінах цих професійних шкіл «закладалися основи того високої майстерності, тієї значної культури, що відрізняє нині всі передові країни» [29, с. 60].

З появою мануфактури, капіталістичних форм експлуатації особистості чітко проявляється профілізація, пов'язана зі становленням моделі реального освіти, поряд з класичним. Поділ освіти на реальне і класичне стало першим варіантом сучасної профілізації освітнього середовища [18].

Соціальне, моральне, економічне і політичне просвітництво на Заході в XVIII в. створює передумови для подальшого соціокультурного розвитку освіти в аспекті профілізації. Зокрема, розширився обсяг знань, збільшилася кількість профілів навчання, професійне навчання наблизилося до потреб життя. Зі зміною основних компонентів діяльності освітнього середовища в західній культурі з'являються нові освітні установи у вигляді академій та університетів. Основним показником змін, що відбуваються в педагогічній діяльності та соціокультурної спрямованості з'явилися освітніх установ, є принцип професійної підготовки.

Основою розвитку соціокультурних передумов профілізації освітнього середовища в цей період часу є дослідження Е. Уайта, Дж. Дьюї та інших вчених, які розглядали практичну спрямованість системи освіти. Ідея необхідності професійного акценту і скорочення загальноосвітнього курсу в підготовці майбутніх фахівців належить Е. Уайту. Думка Е. Уайта про

спрямованість системи освіти на підготовку широкого спектру професій знайшла продовження в висловлюваннях автора концепції «інструменталізму» Дж. Дьюї, який вважає, що у більшості людей превалюють практичні нахили, а інтелектуальний інтерес не є панівним.

Аналізуючи концепцію «інструменталізму» Дж. Дьюї, можна виділити ряд соціокультурних передумов розвитку системи освіти в аспекті її профілізації, а саме: соціальна спрямованість навчання; необхідність практичної, трудової діяльності учнів як основа пізнання істини; самостійність, «власність» відкриття дитиною навколишньої реальності. Варіантом реалізації названих соціокультурних передумов профілізації освітнього середовища з'явився метод проектів Дж. Дьюї, який реалізується переважно в двох напрямках: безпосередньо метод проектів і Дальтон план [29, с. 77, 89].

Розроблений Дж. Дьюї дальтон-план, став прообразом сучасної концепції профілізації освітнього середовища. Зокрема, ряд аспектів дальтон-плану використовуються в якості основних в умовах профільної організації сучасного освітнього простору: свобода учнів у виборі занять, черговість вивчення навчальних предметів; формування мотивації до навчання на основі відбору знань, актуальних для їх життєвого досвіду; індивідуальний підхід в організації структури та змісту навчання; орієнтація на розвиток самостійності учнів.

Провідні дослідники означеної проблеми особливу увагу приділяли значущості перетворень структури та змісту навчання як одного з компонентів соціокультурних передумов профілізації освітнього середовища. Досліджуючи історичний компонент соціокультурних передумов профілізації освітнього середовища, потрібно звернути увагу на те, як реалізується принцип профілізації вищої освіти на Заході. У багатьох західних країнах університетську освіту XIX-XX ст. вже розвивалося в руслі спеціалізації і вільної диференціації. Ще в 1901 році в вузах США на вибір пропонувалося

близько 50-70% дисциплін, що викладаються. Відмінною рисою вищої освіти цієї епохи в Німеччині стало поєднання класичної широти і прагматизму. На думку І. Ф. Гербарта, вірним викладанням є те, що «вчить людину того, що йому найбільш необхідно знати» [20].

Профілізація освіти в Німеччині здійснюється твердо і послідовно: 90% школярів вже з VIII класу розбиті на три спеціалізовані гілки. Закон про вищу школу вперше в історії університетської освіти в Німеччині назвав підготовку до професійної діяльності основний і визначальною метою навчання.

В Японії ідеї профілізації і спеціалізації мають майже вікову історію. У 1899 році в країні було створено п'ять типів шкіл: технічні, сільськогосподарські, торговельні, флотські, додаткові. Половина середніх шкіл в країні мають загальноосвітню спрямованість, в іншій половині навчання йде по загальноосвітнім і професійним або ж тільки за професійними програмами [30, с. 9].

У Франції основи профільного навчання були введені 100 років тому. У 80-х рр. профілізація стала ще різкіше. Розроблено цикл обов'язкових дисциплін, а також набір предметів для поглибленого вивчення майбутньої професії. Всі вони об'єднані в три групи. Перша група технічний і природничо-науковий профіль. Друга гуманітарний, природничо і соціально-економічне спрямування. Третя група – вузькоспеціальні предмети прикладного характеру. Як було відзначено президентом Французької соціологічної асоціації А. Турен, «професіоналізація невіддільна від чіткої диференціації» [68].

В Англії вже з початку XVIII ст. створена «школа» підготовки інженерів. Виниклий в цій країні Інститут цивільних інженерів довгі роки відпрацьовував систему підготовки інженерних кадрів. У Міністерстві освіти і науки Суспільство інженерів користується більшою владою, ніж міністерство освіти і культури, яке, наприклад, не може наказати збільшити

число інженерів. Для отримання такого рангу потрібні десятки років і складання кваліфікаційних іспитів.

Реформи освіти в аспекті реалізації соціокультурного компонента профілізації освітнього середовища відбуваються в більшості західних країн і в даний час.

У більшості країн Європи (Франції, Голландії, Шотландії, Англії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Данії та ін.) Всі учні до 6-го року навчання в основній загальноосвітній школі отримують однакову підготовку. До 7-му році навчання учень повинен визначитися у виборі свого подальшого шляху. Кожному учневі пропонуються два варіанти продовження освіти в основній школі: «академічний», який в подальшому відкриває шлях до вищої освіти і «професійний», в якому навчаються за спрощеним навчальним планом, який містить переважно прикладні та профільні дисципліни.

У США профільне навчання здійснюється на останніх двох чи трьох роках навчання в школі. Учні можуть вибрати три варіанти профілю: академічний, загальний і професійний, в якому дається передпрофесійна підготовка. Варіативність освітніх послуг в них здійснюється за рахунок розширення спектра різних навчальних курсів за вибором.

Організації профільного навчання в основній школі Австрії відбувається за схемою: «підготовка вчителя для основної школи – післядипломна освіта», забезпечується, з одного боку, наявністю достатньої матеріальної бази), з іншого – реалізацією відповідних концептуальних вихідних положень, зокрема: діяльнісно-особистісного підходу до розвитку учнів, орієнтацію на новітні методи навчання якісно високого рівня підготовки вчителів та постійної роботи педагогів у галузі післядипломної освіти, орієнтації на виховний характер освітньої роботи, спрямованої на реалізацію морального, духовного потенціалу дітей на основі загальної логіки пізнання і педагогічних принципів, а також раціонального поєднання загальнолюдських, національних та особистісних цінностей.

Таким чином, для зарубіжного педагогічного досвіду характерні наступні загальні риси організації профільного навчання [18]:

1. Загальна освіта на старшому ступені в усіх розвинених країнах є профільною.

2. Кількість напрямків диференціації, які можна вважати аналогами профілів, невелика. Наприклад, два в англomовних країнах (академічний і неакадемічний), три у Франції (природничо-науковий, філологічний, соціально-економічний) і три в Німеччині («мова - література - мистецтво», «соціальні науки», «математика - точні науки - технологія»).

3. Організація профільної підготовки розрізняється за способом формування індивідуального навчального плану учня: від досить жорстко фіксованого переліку обов'язкових навчальних курсів (Франція, Німеччина) до можливості набору з безлічі курсів, пропонованих за весь період навчання (Англія, Шотландія, США та ін.).

4. Кількість обов'язкових навчальних предметів (курсів) на старшому ступені в порівнянні з основними істотно менше. Серед них в обов'язковому порядку: природничі науки, іноземні мови, математика, рідна словесність, фізична культура.

5. Як правило, старша профільна школа виділяється як самостійний вид освітньої установи: ліцей - у Франції, гімназія - в Німеччині, «вища» школа - в США.

6. Дипломи (свідоцтва) про закінчення старшої (профільної школи) зазвичай дають право прямого зарахування до ЗВО.

Історіографічний аналіз вченої В. Кушнір у контексті суспільно-політичних, соціально-економічних, історико-педагогічних процесів в Україні (Кушнір В.М. Профільне навчання в історії розвитку вітчизняної школи (друга половина XIX–XX століття: автореферат) стосовно розвідок історичного розвитку профілізації освіти умовно поділив на періоди: I – імперський (II половина XIX - поч. XX ст. – профілізація середньої освіти на українських

землях у імперську добу); II – визвольних змагань (1917-1920 рр. – розвиток ідеї профільного навчання у вітчизняній школі впродовж визвольних змагань); III – радянський (1920-1991 рр. – упровадження профільного навчання у радянській старшій школі); IV – пострадянський (кінець XX ст. – донині, період – розвитку ідеї та впровадження профільної диференціації академічного спрямування у ЗЗСО в умовах демократичних суспільних змін та розбудови державної незалежності).

Відповідно до визначених вченою В. Кушнір періодів, функціональна складова реалізації профільного навчання відрізнялась структурою організації: фуркація старших класів загальної школи; відкриття на базі ЗЗСО додаткових класів чи курсів із професійним профілем; дія спеціальних шкіл-інтернатів з поглибленим вивченням предметів; виділення старшої школи як окремої профільної із професійним спрямуванням; запровадження профільного виробничого навчання у старших класах; організація позаурочної роботи учнівських і технічних гуртків; введення факультативних занять та курсів; поєднання навчання у старших класах ЗЗСО та професійної підготовки на базі міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, базових підприємств, шкільних майстерень та ін.; відкриття спецшкіл і класів із поглибленим вивченням предметів; створення класів із поглибленим вивченням одного чи декількох предметів, профільних класів, зорієнтованих на ЗВО [56].

Аналіз літературних джерел, наукових досліджень проблем впровадження профільного навчання свідчать про те, що вчені – науковці, педагоги-практики ведуть активний пошук альтернативних шляхів його ефективного впровадження.

Заслужують на увагу підходи до організації профільного навчання А. Остапенка, А. Скопіна [76, с. 39-48], які пропонують різні механізми профілізації згідно з виділеними чотирма основними моделями профільного навчання у загальноосвітній школі.

Модель а. Міжшкільний розподіл профілів. Профілі розподіляються між декількома школами, які можна назвати однопрофільними. При цьому можливий варіант наявності профільних (універсальних) шкіл, що не передбачають поглибленого чи розширеного навчання.

Модель б. Міжшкільний розподіл профілів, при якому школи є дво- і більше профільні. Це можливо пр. малій кількості шкіл. Різновидом цієї моделі є міжшкільні навчальні комбінати.

Модель в. Розподіл профілів між класами в середині однієї школи. Тоді така школа буде багатпрофільною. При цьому можливий варіант наявності непрофільних (універсальних) класів.

Варіант г. Різновіковий розподіл, що передбачає створення різновікових (що складаються з учнів 9-11 класів) навчальних груп. Такий підхід до організації профільного навчання є ефективним у регіонах з невеликою кількістю шкіл, або в школах сільської місцевості.

Учена І. Лов'янова [60] у ретроспективному аналізі проблеми профільної диференціації в ЗЗСО проведений на засадах компаративістського підходу, як порівняльного аналізу у площині історичної діахронії і зіставленням явищ становлення профільної школи в історії вітчизняної й зарубіжної систем навчання, так чи так дистанційно віддалених. Компаративний аналіз нашого дослідження уможливив окреслити важливі тенденції профілізації: підвищення статусу диференціації до рівня принципу навчання; запровадження специфічних для профільної школи форм навчання у вигляді курсів за вибором та факультативів; індивідуальний підхід до орієнтації учнів відповідно до їхніх здібностей, індивідуальних схильностей і потреб із широкими й гнучкими можливостями для побудови індивідуальних освітніх програм; забезпечувати поглиблене опанування окремих предметів навчальної програми для 10-11 класів загальноосвітніх закладів; розширювати можливості соціалізації учнів, забезпечити наступність між загальною й

професійною освітою, вільний вибір учнів циклу профільного навчання на проєктовану професію.

Вперше профільне навчання постало у вигляді цілісної системи навчання як на педагогічному, так і на організаційно-педагогічному рівнях у Концепції профільного навчання у старшій школі (2003 р.) [48]. Вдруге, у 2016 році, Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» зазначає: «...найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями» [81].

У дослідженні *профільне навчання* розглядаємо як систему спеціалізованої підготовки учнів, що орієнована на надання педагогічної підтримки їхньому особистісному росту, професійному самовизначенню, соціальній адаптації, визначає готовність переходу до професійного навчання і ґрунтується на змінах у структурі, змісті й організації освітнього процесу залежно від особливостей профілю. Профіль навчання розглядаємо як сукупність основних типових характеристик навчальної програми, що відображають специфіку спрямування (загальне, академічне, професійне) старшої ланки середньої освіти. Профільзація середньої освіти сприяє створенню рівних освітніх можливостей для всіх членів суспільства.

Соціально-економічні зміни в Україні вимагають нових підходів у формуванні учня в умовах профільного навчання. Дедалі гострішою стає залежність місця держави в цивілізованому світі від її можливостей у створенні умов для вільного самовизначення громадян, набуття ними доступних знань і професійної майстерності, самореалізації в тій галузі, де найповніше можна проявити свої обдарування. Успішне вирішення цієї проблеми в основному залежить від позитивних результатів у формуванні

особистості майбутнього фахівця на всіх етапах його шкільного життя [69, с. 106-115].

З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості [69, с. 106-115]. На цьому наголошується в Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 роки [69, с. 106-115].

У Законі України «Про загальну середню освіту» [39] та Концепції профільного навчання в старшій школі [81]. У названих документах закладено один із основних нововведень – профілізація навчання в середніх загальноосвітніх закладах. Одним із завдань профільної школи допомогти старшокласникам у виборі майбутньої професії, адже підготовка учня до вибору профілю навчання – це фактично перший серйозний етап вибору професії, який потребує організаційно-педагогічного супроводу.

Пошук наукових розвідок проблем профорієнтаційної діяльності дав можливість систематизувати результати досліджень науковців: загальні засади побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання (Н. Бібік [3], І. Назімов [70], О. Савченко [91], Н. Шиян [109], В. Ярошенко [111]); проблеми професійного самовизначення та профорієнтації учнів (Д. Закатнова [38], О. Мельник [93], І. Назімов [70], Н. Побірченко [81], В. Синявський [83], Б. Янцур [110]); підготовка вчителів до профорієнтаційної роботи в умовах допрофільної підготовки та профільного навчання (В. Андріяшин [1], В. Андрущенко [2], Є. Бачинська [6], Н. Клокар [45], М. Корець [36], , Є. Кулик [55]).

Досягти позитивного результату сформованості професійного самовизначення старшокласників можливо на основі системності організації та постійної методичної підтримки та корекції профілізації освітнього процесу у ЗЗСО. Е.А. Климов професійне самовизначення характеризує як складне структурне утворення особистості, що відображає погляд людини на світ професій, вибір конкретної професії, свої можливості в соціальному середовищі, а також власні наміри щодо самореалізації в рамках певної професійної діяльності [44].

Для вирішення проблеми професійного самовизначення необхідно створити цілісну технологію профорієнтації [49]. Діагностика є лише частиною цієї технології, окрім якої існує потреба у проведенні координації профорієнтаційної роботи з учнями, використання впливу на самовизначення через призму всього навчального процесу.

Як відзначає наукова спільнота, сьогодні настала необхідність створення нових освітніх середовищ, нового, вищого рівня організації ЗЗСО. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування ЗЗСО «Нова українська школа» (2016) передбачає перехід від школи знань до школи компетентностей. «Це не означає, що в школі пропадуть знання. Знання зараз накопичуються з драматичною швидкістю – діти вже не йдуть в школу за знаннями, для цього є Інтернет, дуже багато різних ресурсів. Їх треба навчити, як ці знання використовувати, класифікувати, як відрізнити добро від зла і як знайти ті знання, які тобі потрібні для вирішення індивідуальної життєвої ситуації чи професійного виклику», – додала Гриневич [41]. Реформа передбачає введення 12-річної шкільної освіти, яка складається з початкової, базової середньої та профільної середньої освіти.

Саме профільне навчання є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти нашої держави й передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня і має найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності, можливості кожного учня, у тому

числі з особливими освітніми потребами, у контексті професійного самовизначення і відповідності вимогам сучасного ринку праці.

Такий підхід до організації освіти старшокласників не лише найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, а й дає змогу створити найоптимальніші умови для їхнього професійного самовизначення та подальшої самореалізації [81].

Профільна освіта забезпечує професійне самовизначення, становлення компетентної, конкурентоспроможної, здатної до соціальної адаптації особистості, навчання протягом усього життя, оволодіння декількома професіями залежно від потреб ринку праці [51].

У Концепції профільного навчання у старшій школі тлумачення дефініції «профільне навчання» полягає у диференціації й індивідуалізації освітнього процесу, що дає змогу за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього простору повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, їх можливості, створювати умови відповідно до їх освітніх і професійних намірів щодо соціального та професійного самовизначення [81].

Профільне навчання дає можливість реалізувати індивідуальні освітні траєкторії учнів в умовах переважно класно-урочної системи навчального процесу. На відміну від поглибленого профільне навчання організовується для всіх учнів залежно від їх зацікавлень, здібностей, життєвих планів, у яких навчальні можливості представлені безпосередньо, виступають однією з підстав самовизначення учня. Тому під час складання навчальних програм необхідно орієнтуватися не лише на стандарт, але й на можливість найближчого розвитку учнів.

Профільна підготовка відрізняється від загальноосвітньої підготовки більш конкретними професійно-орієнтованими характеристиками мотивів, цілей, засобів і результатів навчальної, продуктивної, творчої діяльності.

Наслідком профілізації ЗЗСО має бути сформованість професійного самовизначення учнів, осмислення обрання професії, готовність до зміни

професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, інші види професійної діяльності, відповідно до індивідуальних особливостей учнів.

У разі організації профільного навчання повинно забезпечуватися формування професійних компетенцій учнів; адаптація до професійного навчального закладу і нового соціального статусу; формування професійної мобільності, готовності до продовження освіти і самовдосконалення; розвиток професійних інтересів і якостей; уточнення подальшої професійної перспективи. Результатом цієї роботи має бути підготовлений конкурентоспроможний на ринку праці кваліфікований фахівець, готовий до активної професійної діяльності і переорієнтації на певну професію.

У сучасній профільній освіті враховуються зміни ціннісних пріоритетів, особлива увага акцентується на самоактивності особистості, що сприяє розвитку саморегуляції та самокритичності в прийнятті самостійних рішень. Зміни, що відбуваються в суспільстві, відбиваються і на поведінці молодих людей, які знаходяться на стадії професійного вибору. Як правило, юнак до активної самостійної роботи не підготовлений. Тому перетворення вчорашнього школяра в фізично і морально підготовленого фахівця розглядаємо як особистісно і соціально значущий, спеціально організований процес навчання і виховання [2].

В умовах профілізації ЗЗСО змінюється вагомість учителя-предметника, саме він здійснює неоціненний вклад в організації технології формування професійного самовизначення учнів через призму навчально-виховного процесу.

Посилюються вимоги до особистості учителя-предметника профільної школи, він повинен бути не просто професіоналом, він повинен забезпечувати:

- варіативність та особистісну орієнтацію освітнього процесу (проектування індивідуальних освітніх траєкторій);
- практичну орієнтацію освітнього процесу з введенням

інтерактивних діяльнісних компонентів (засвоєння проектно-дослідницьких та комунікативних методів);

– завершення профільного самовизначення старшокласників та формування здібностей і компетенцій, необхідних для продовження освіти у відповідній сфері професійного навчання.

Аналіз сутності профільної освіти, виходячи із попереднього досвіду профілізації і розроблених нормативно-правових документів, дозволяє визначити основний фактор реалізації формування професійного самовизначення учнем старшої школи – це перехід на гуманістичну парадигму змісту освіти, формування діяльнісної гуманістичної позиції, освоєння сучасних педагогічних технологій, необхідних для реалізації профільного навчання [51].

Художньо-естетична освіта завдяки розмаїттю засобів впливу на особистість і потенціальним можливостям посідає особливе місце в системі ЗЗСО, впливаючи на процес саморозвитку людської духовності, залучає людину до світових художніх надбань, що позитивно позначається на творчих та інтелектуальних здібностях не лише окремої особистості, а й суспільства в цілому як у певно визначених історичних умовах, так і в умовах його власного самовідтворення. Якісне викладання предметів художньо-естетичного циклу сприятиме формуванню нового художньо освіченого, інтелектуально й духовно розвиненого покоління українців.

Вектор розвитку особистості у освітньому соціокультурному середовищі спрямовує курс від індивідуальних особливостей особистості учителя та учнів на досягнення поставленої мети спрямованої на результат. Саме компетентність та готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до професійної діяльності в умовах профілізації освітнього процесу є потужним ресурсом та невід’ємною складовою загальнолюдської культури.

У державних документах: Конституція України (1996 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про

загальну середню освіту» (2020 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.) «Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції профільного навчання у старшій школі» (2013 р.), «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» (2004 р.), акцентується увага на необхідності формування нової генерації працівників освіти, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Розв’язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення переваг особистісно орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього процесу з дисциплін художньо-естетичного циклу, мистецької грамотності, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями.

1.2. Організаційно-методичні засади та варіативні моделі профільного навчання

Перехід України до постіндустріального етапу свого розвитку супроводжується посиленням тенденції до соціальної диференціації в освітній сфері. Соціальної поляризації молоді. В суспільстві відбувається перерозподіл шансів на отримання дітьми повної освіти.

Актуальність проблеми створення оптимальних стартових умов для повноцінного розвитку особистості орієнтує освітню систему на розв’язання важливого завдання соціально-економічного і соціально-політичного характеру: забезпечення стійкого розвитку системи освіти.

Виходячи з цього сучасна загальноосвітня школа має стати соціокультурним середовищем розвитку особистості, створювати умови для формування активної життєвої позиції для учня.

Концепція профільного навчання в старшій школі: [48, с. 3-15] виділяє дві основні форми профільного навчання:

- внутрішкільну (профільні класи в загальноосвітніх навчальних закладах. Профільні групи в багатoproфільних загальноосвітніх навчальних закладах, профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами загальноосвітніх навчальних закладів, динамічні профільні групи (в тому числі вікові);

- зовнішню (міжшкільні профільні групи району, шкільного округу, профільна школа інтернатного типу, опорна старша школа з пришкільним інтернатом. Навчально-виховний комплекс, міжшкільний навчально-виробничий комбінат. Загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих навчальних закладів).

Найважливішою сучасною тенденцією розвитку змісту освіти є його стандартизація, необхідність, якої викликана створенням у країні єдиного освітнього простору, завдяки якому є забезпечення єдиного рівня загальної освіти в різних типах освітніх закладів, і входженням України в систему світової культури.

Стандарт освіти є основним нормативним документом, в якому державними органами влади нормується лише мінімально необхідний рівень освіченості. Державний стандарт загальної середньої освіти включає в себе три компоненти: державний, регіональний і шкільний. Наповнення шкільного компоненту реальним змістом відповідно до специфіки навчального закладу залишається і віданні самого навчального закладу і вимагає від управлінців і методичної служби володіння теоретичними знаннями, технологіями побудови педагогічної системи в цілому і відбору змісту освіти зокрема.

Навчальний план є одним із основних документів, необхідних для функціонування навчального закладу, оскільки в найповнішому і загальному ступені характеризує зміст освіти в його результативно-підсумковому вигляді відповідно до державних стандартів.

Державним стандартом базової і повної середньої освіти [27] державні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів подано за галузевим принципом у семи освітніх галузях: мова і література, суспільствознавство. Естетична культура. Математика, природознавство, здоров'я і фізична культура, технології. Завданням кожної галузі є не лише формування системи знань та практичних умінь, але й формування певних компетентностей випускників загальноосвітньої школи.

Виходячи з цього Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачено, що в старшій школі «зміст освіти і вимоги до його засвоєння диференціюються за трьома рівнями: обов'язкові результати навчання, визначені Державним стандартом, профільний, зміст якого визначають програми затверджені МОН України, та академічний, за програмами якого визначаються дисципліни, тісно пов'язані з профільними предметами (наприклад, фізика у хіміко-біологічному профілі), а також здійснюється загальноосвітня підготовка учнів, які не визначилися щодо напрямку спеціалізації [27].

Критерії відбору профільної освіти в старшій школі мають бути визначені шляхом поєднання вимог профільної само спрямованості і стандарту загальної середньої освіти, потреби в цих знаннях на наступному рівні навчання і оптимальності структури навчального плану і програми навчальної дисципліни [51].

Тобто при конструюванні змісту освіти старшої школи мають враховуватись як індивідуально-особистісні запити кожного учня, так і соціальне замовлення до школи, зокрема:

- формування бази знань для подальшої професійної освіти згідно освітнім потребам учня і його планам на майбутнє (предметна компетентність);
- формування способів організації індивідуальної і колективної діяльності (планування, проектування, дослідження, творчість тощо), оформлення продуктів діяльності (управлінська компетентність);
- формування способів використання різного роду ресурсів для здійснення своїх задумів (людського ресурсу, ресурсу інформаційних систем, ресурсу колективної розумової діяльності тощо) (комунікативна компетентність);
- формування способів соціалізації (включення в різні освітні, професійні та інші співтовариства) (соціокультурна компетентність).

У той же час необхідно врахувати важливість розвиваючого, виховуючого навчання засобами всіх навчальних предметів. Аналіз вікових періодів розвитку особистості дитини показує, що до 12-14 років формується здібність до ціле покладання, тобто до визначення і постановки свідомих цілей, а до 15-16 років – «життєва перспектива».

Реалізація основних функцій освіти відбувається в діалектичній єдності спеціально організовано організованої педагогічної дії і суб'єктивної активності учня. Навченість випускника, спрямованість його особистості і її відповідність вимогам майбутньої професії дозволять зробити свідомий вибір і само реалізуватися в професійній діяльності [51].

Звідси можна зробити висновок. Що зміст загальної середньої освіти повинен забезпечувати участь школярів в соціальній, культурній, духовній діяльності, формувати їхній світогляд, систему цінностей та ідеалів, що обумовлюють певну позицію в світі і систему відносин із світом.

Очевидно, що при особистісно орієнтованому підході зміст освіти повинен багато в чому визначатися самою людиною. Свобода вибору повинна

забезпечити задоволення її освітніх, духовних, культурних і життєвих потреб, становлення її особистості.

Особистісно орієнтований зміст освіти спрямований на реалізацію людини в усіх життєвих сферах: на розвиток її природних особливостей (фізичних можливостей, інтелектуальних, емоційних, практичних здібностей); її соціально-культурних властивостей (бути сім'янином, громадянином, патріотом, трудівником); духовного начала (свободи, віри, гуманності, творчості).

Разом з цим, необхідно говорити про необхідність збереження позицій суспільно орієнтованої освіти яка має багаторівневу ієрархічну структуру.

На рівні загальнотеоретичних уявлень (вищому рівні) зміст освіти постає у вигляді узагальненого систематизованого знання про склад, елементи, структуру і функції соціального, культурного, духовного досвіду, що передається учням.

На середньому рівні (рівні навчального предмета) представлені окремі частини змісту освіти, які визначаються специфікою цього предмета, але співвідносяться із загальним теоретичним уявленням (вищим рівнем) за складом і структурою.

На рівні навчального матеріалу відображені конкретні зафіксовані в підручниках, посібниках, дидактичних матеріалах елементи змісту (знання, уміння, навички, діяльнісні установки, емоційно-оцінні думки тощо), які складають основу навчання певного предмета і підлягають засвоєнню учнями.

Ці три рівні відносяться до проєктованого змісту, існуючого як задана норма, яку необхідно втілити. Втілений у викладанні зміст освіти реально включається в процес навчання, стає предметом спілкування вчителя й учнів (четвертий рівень). У разі його засвоєння учнем він стає його особистим надбанням, входить у структуру особистості (п'ятий рівень).

Для того, щоб проєктований зміст художньо-естетичного циклу став реальним і увійшов до структури особистості. Необхідно зміст наповнити

високим ціннісним потенціалом, здатним «притягати» до себе інтереси учнів. Виділити аксіологічний аспект знання можна за допомогою принципу цінності, який відповідав би потребам сучасного суспільства і при цьому був би значним для учнів. Отже для вирішення завдань художньо-естетичного циклу необхідний такий зміст освіти, який за певних умов повинен стати полем самореалізації особистості.

Висуваючи принцип цінності у художньо-естетичному циклі «вимірником» критерієм якого є цінність, ми оптимізуємо взаємодію особистості і соціуму, забезпечує їхню більш ефективну взаємодію і розвиток за допомогою педагогічного інструментарію. Він орієнтований на такі форми й методи навчання і виховання, які забезпечують найповніше розкриття особистості: її пізнавальних інтересів, особистих якостей, – «створення таких умов, при яких воно (особистість) захоче учитися, буде зацікавлений в тому, щоб сприймати, а не відштовхувати виховуючи дію» [88].

Реформування освіти в Україні вимагає нових підходів до оновлення змісту освіти старшої школи стає не лише набуття школярами знань, умінь і навичок, а й їх трансформація в компетентності, що сприяє особистісному культурному розвитку, розвитку технологій, здатності швидко реагувати на запити часу.

Освіта, її цілі завжди залежали від потреб, рівня розвитку суспільства. Відповідно до Закону України «Про освіту», метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей [40]. Тому важливо, щоб сучасна освіта забезпечувала такі можливості усім учасникам освітнього процесу. Сприятиме цьому, на наш погляд, реалізація принципу варіативності, що дає змогу педагогічним колективам закладів загальної середньої освіти обирати і конструювати педагогічний процес за будь-якими моделями, зокрема й авторськими. Сучасні тенденції модернізації закладів освіти

потребують нових підходів до профілізації ЗЗСО, що дозволять їхнім закладам бути конкурентоспроможними в освітньому просторі.

Згідно з концепцією НУШ, до 2023 року має бути прийнятий новий стандарт профільної школи, до 2025-ого сформована мережа закладів III ступеня, а до 2027-ого – повноцінний запуск профільної школи.

При формуванні змісту освіти профільної школи треба передбачити, які навички і компетенції будуть необхідними для вибору професії, затребуваної у майбутньому.

«Професії майбутнього, як правило, формуватимуться на перетині предметів та спеціальностей, які сьогодні можуть здатись непоєднуваними. Тому одним з важливих напрямів розвитку профільної школи є забезпечення максимально можливої індивідуальної траєкторії навчання», – пояснює Ірина Бек.

Приклад індивідуальної освітньої траєкторії учня (максимальне навантаження 33 год/тиждень) за академічним профілем навчання:

обов'язковий навчальний напрям – 50 % (16,5 год/тиждень) для вивчення предметів академічного циклу для отримання свідоцтва за повну середню освіту;

індивідуальний навчальний напрям:

- 30% (9,9 год/тиждень) для вивчення індивідуально обраних предметів із обов'язкового навчального напрямку для досягнення освітніх результатів на рівні вищому за базовий для вступу до вишів - ЗНО;

- 20% *варіативна обов'язкова складова* (6,6 год/тиждень) – обов'язкове вивчення варіативного циклу (мистецтво, технології, музика, бізнес тощо), спрямоване на розвиток комунікативних, соціальних навичок, емоційного інтелекту – soft skills.

Приклад індивідуальної освітньої траєкторії учня (максимальне навантаження 33 год/тиждень) за професійним профілем навчання:

обов'язковий навчальний напрям – 50% (16,5 год/тиждень) для вивчення предметів з філологічного, математичного, соціального, природничого та технічного напрямів;

індивідуальний навчальний напрям:

– 30% (9,9 год/тиждень) учні відвідують центри професійної освіти та компетенцій, спеціальні майстерні (воркшопи) у профільній школі, щоб визначитися із фахом;

– 20% *варіативна обов'язкова складова* (6,6 год/тиждень) – обов'язкове вивчення мистецтва, технологій, музики, бізнесу тощо, розвиток комунікативних і соціальних навичок, soft skills.

Приклад індивідуальної освітньої траєкторії учня (максимальне навантаження 33 год/тиждень) за професійним профілем навчання, який не бажає відвідувати центри професійної освіти і компетенцій:

обов'язковий навчальний напрям – 50% (16,5 год/тиждень) для філологічного, математичного, соціального, природничого і технічного напрямів;

індивідуальний навчальний напрям:

– 20% *варіативна обов'язкова складова* (6,6 год/тиждень) – обов'язкові мистецтво, технології, музика, бізнес тощо, розвитку комунікативних і соціальних навичок, soft skills тощо.

– 30% (9,9 год/тиждень) – час навчання може бути замінений курсами для розвитку м'яких навичок з обов'язкової складової.

Постійна зміна соціокультурного середовища потребує у майбутніх учителів художньо-естетичного циклу в умовах профілізації ЗЗСО самопізнання, саморозвитку, самоудосконалення, так як важливим у профільній підготовці є наповнення та реалізація змісту профільних предметів, які вивчаються поглиблено [53].

Розв'язання проблеми формування і реалізації змісту художньо-естетичного циклу сприяє розробці і впровадженню принципу науковості та

міждисциплінарних зв'язків змісту профільних предметів, що дозволить узагальнити, привести у відповідність до реалій сьогодення основні вимоги до організації освітнього середовища, яке сприятиме розвитку художньо-естетичного мислення майбутніх учителів художньо-естетичного циклу професійно-спрямованого на соціокультурну діяльність.

Методологічною основою дидактичного обґрунтування науковості профілізації художньо-естетичного циклу в ЗЗСО ми вбачаємо в науково-практичних переконаннях.

Перше полягає в основних вихідних положеннях, керівних ідеях, що регулюють діяльність профільного навчання відповідно до мети і завдань художньо-естетичного циклу, які зумовлюються потребами соціокультурного середовища і адаптуються під впливом вимог життя, вимоги яких ставляться перед профільною освітою, відбиваються на таких компонентах, як рівень загальної середньої освіти, характер знань, світогляду, мислення в діапазоні професійної адаптації в соціокультурному середовищі.

Вибір мети, функцій, завдань профільної освіти художньо-естетичного циклу вимагає розробки принципу наукового поглиблення змісту вибіркового профільних предметів на основі компетентнісного підходу. Впровадження принципу має створювати умови для формування в учнів профільної художньо-естетичної компетентності.

Вважаємо, що профільна художньо-естетична компетентність є інтегральною характеристикою якості підготовки учнів – здатності ними свідомо застосовувати комплекс знань, умінь і способів діяльності для розв'язання певного кола питань у галузі «Культура і мистецтво», сформованості соціально-культурних та інноваційно-професійно значущих якостей.

У структурі профільної художньо-естетичної компетентності учнів Корсакова [52] виділяє такі складові: потребово-мотиваційну, операційно-дієву, рефлексивно-оцінну, соціальну (стиль взаємодії, спілкування),

особистісну (соціально і професійно значущі якості учня). Вона визначає розвиток пізнавального інтересу учнів, оволодіння знаннями, вміннями й навичками, необхідними в конкретній ситуації діяльності або спілкування, засобами рефлексії, формування і розвиток індивідуальних характерологічних рис, важливих для успішного виконання того чи іншого виду діяльності в певному профілі. Учень набуває профільної компетентності в результаті засвоєння змісту освіти, який передбачає її формування.

Друге полягає в обґрунтуванні принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів за художньо-естетичним напрямом. Відповідно до мети, функцій, принципів сучасної освіти на основі аналізу структури діяльності, структури особистості та структури процесу соціалізації (який містить сфери діяльності, спілкування, самосвідомості у змісті шкільної освіти було виділено такі компоненти:

- інформаційно-діяльнісний – його складові: пізнавальна – забезпечує опанування учнями знань світоглядного значення про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво; ціннісна-входження у світ загальнолюдських і національних цінностей; технологічна – оволодіння різними видами діяльності на репродуктивному і творчому рівнях, оволодіння методами наукового пізнання; розвивальна – розвиток інтересів, здібностей, нахилів, самостійності, інтелектуальних процесів, емоційно-вольової сфери;
- комунікативний – досвід міжособистісного спілкування;
- рефлексивний – досвід самопізнання особистості [53].

У результаті засвоєння змісту освіти, який містить інформаційно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний компоненти, в учня формуватимуться інформаційні, діяльнісно-творчі, комунікативні, само розвивальні та соціальні компетенції, які сприятимуть його успішному входженню в сучасне суспільство, самореалізації в певній сфері.

У профільних предметах визначені компоненти конкретизуються відповідно до мети і завдань профільного навчання, кожного навчального

предмета. В узагальненому вигляді основну мету вивчення профільних предметів, зміст яких є поглибленим, можна представити таким чином: формування пізнавальної потреби учнів і створення умов для її задоволення; орієнтація на подальше поповнення знань відповідно до обраної освітньої траєкторії; створення у школярів цілісного уявлення про науку, формування наукового світогляду і цілісного бачення картини розвитку суспільства й культури; розвиток творчого потенціалу школярів; розвиток інтелектуальних, моральних, соціальних якостей учнів, прагнення до саморозвитку та самоосвіти; розвиток самостійності школярів; здійснення профорієнтаційної роботи.

Відповідно, загальну структуру змісту профільного предмета представляємо таким чином. Інформаційно-діяльнісний компонент містить складові, що визначають різні аспекти формування особистості в процесі діяльності, такі як: пізнавальна, що забезпечує розвиток пізнавальної потреби, інтересу до навчального предмета, майбутньої професії, формування учня як суб'єкта пізнавальної діяльності, розвиток цілісного уявлення про науку (або галузь знань), її предмет, опанування предметними знаннями, знаннями про способи здобування інформації, методи наукового пізнання; ціннісна – формування ціннісних орієнтацій, національної самосвідомості, ціннісного ставлення до науки, активної життєвої позиції, професійної адаптивності, готовності до конкурентної боротьби на ринку праці; відображення науки з особистісного боку; технологічна – оволодіння вміннями й навичками науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, методами наукового пізнання; розвивальна – розвиток інтелектуальних (мислинневих) процесів, особистісних здібностей, активності, самостійності, емоційно-вольової сфери, творчих, соціальних якостей.

Комунікативний компонент – формує і розвиває навички спілкування як показника рівня соціальної комунікації майбутнього спеціаліста, тобто його здатності до співробітництва і співтворчості у певній професійній сфері.

Рефлексивний компонент - самопізнання, саморозвиток особистості; оволодіння способами саморегуляції; оволодіння знаннями про прийоми рефлексії, які допомагають організувати, здійснювати і коригувати власну діяльність, про засоби і способи рефлексії, формування вміння рефлексії предметних знань, засади дії в процесі навчально-пізнавальної діяльності; самовдосконалення; здатність оцінювати стосунки з іншими людьми, адаптуватися до умов життя, що змінюється, готовність впливати на ці умови для досягнення особистого успіху і суспільного прогресу.

Визначені компоненти змісту освіти набувають конкретного вигляду в освітніх галузях, які реалізуються в системі відповідних профільних предметів. Освітні галузі складаються з компонентів, що містять декілька наскрізних змістових ліній. Змістові лінії формують певні компетенції [25]. Функції визначених компонентів змісту освіти в кожній освітній галузі й навчальному предметі реалізуються як провідні і допоміжні (відповідно до його мети і завдань). Провідними, наприклад, у галузі «Культура та мистецтво» є функції полікультурного компонента й ціннісної складової художньо-естетичного компонента.

Третє переконання є сутністю принципу наукового поглиблення змісту навчальних предметів, які розкриваються на основі аналізу таких якостей знань, як глибина і повнота, взаємозв'язків між компонентами змісту освіти, які надають знанням ці якості. Ми визначаємо і підкреслюємо теорії навчання поняттям «глибина знань» [62]. Вона трактується як сукупність усвідомлених суттєвих зв'язків між знаннями, що співвідносяться. Поняття «глибина знань» є взаємопов'язаним із поняттям «повнота знань». Чим більше фактів, понять, законів, тим більш необхідним стає розкриття закономірних зв'язків між ними; чим більше зв'язків визначається, тим більш необхідним виявляється об'єднання їх у єдину теорію.

Принцип наукового поглиблення змісту профільних предметів передбачає збільшення обсягу його одиниць, виявлення і засвоєння взаємозв'язків між складовими змісту освіти [2].

Взаємозв'язки між компонентами змісту освіти виражаються в тому, що засвоєння кожного з них впливає на рівень і якість засвоєння інших компонентів. Так, успішне засвоєння предметного змісту визначає ефективне опанування інших його видів, адже творча діяльність, ціннісне ставлення, досвід спілкування завжди звернені на певний зміст – конкретне знання, конкретний спосіб і процес діяльності, оскільки творити, ставитися, спілкуватися, аналізувати свою позицію можна тільки у зв'язку з якимось об'єктом діяльності, процесу, думки. Ефективність оволодіння способами пізнавальної діяльності – вміннями порівнювати, узагальнювати, робити висновки – залежить від рівня рефлексивної діяльності тощо.

Поглиблення змісту навчальних предметів художньо-естетичного циклу – його прирощення, виявлення взаємозв'язків між знаннями – має здійснюватися за всіма змістовими лініями, з урахуванням особливостей школярів, які навчаються за різними профілями: образність мислення, розвиток уяви, фантазії, емоційність (учнів художньо-естетичного циклу); логіки, чіткості, згорнутості розумової діяльності (учнів природничо-математичних профілів) [62].

Профілізація освітнього процесу ставить перед ЗЗСО основні завдання:

- змістовне наповнення освітнього процесу для максимального наближення його до реалій майбутнього професійного вибору учнів в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- створення інформаційно-освітнього середовища з врахуванням пізнавальних та професійних інтересів, здібностей та здатностей для їхнього життєвого і професійного самовизначення;
- забезпечення умов для формування готовності до свідомого вибору оволодіння майбутньою професією;

- формування, відповідно вибору варіативного профілю освітнього процесу в ЗЗСО, соціокультурної, комунікативної, інформаційної, технологічної компетентності учнів на допрофесійному рівні;
- забезпечення принципу неперервності між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Підґрунтям профільного навчання є принципи:

- фуркація, вибір профілю учнями за інтересами, здібностями, нахилами, здатностями, враховуючи рівень їх освітньої підготовки;
- варіативності й альтернативності освітніх програм, вибору технологій освітнього процесу у поєднанні з навчально-методичним забезпеченням;
- наступності та неперервності між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою;
- гнучкості змісту і різних форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного для осіб з особливими потребами;
- надання резерву при необхідності зміни профільності освітнього процесу;
- діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

Організація профільності освітнього процесу реалізується через диференційоване навчання, яке передбачає поглиблений і професійно зорієнтований варіативний цикл споріднених предметів за вибором.

Колектив ЗЗСО № 4 Дніпровського району м. Києва упроваджує профільне навчання за художньо-естетичним напрямом, який надає можливість випускнику продовжити професійне становлення в закладах вищої освіти. Одним із закладів є Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, а саме кафедра менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності. Предметом угоди про співпрацю між

університетом та ЗЗСО є координація діяльності з підготовки випускників до вступу в ЗВО за спеціалізаціями галузі «Культура і мистецтво».

Теоретичні засади поглибленого вивчення профільних навчальних предметів розробляються в тандемі вчитель-викладач-науковець-роботодавець. Освітняни впроваджуючи профільне навчання разом з науковцями, систематично розглядають актуальні проблеми реалізації профільної освіти, здійснюють експериментальну роботу, беруть участь як в нарадах ЗЗСО так і у науково-методичних семінарах, наукових нарадах і конференціях.

Передбачається подальша розробка принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів різних освітніх галузей за визначеними положеннями і його впровадження в навчальний процес.

Профільні загальноосвітні предмети – це предмети, що реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю. Оскільки профільні предмети вивчаються поглиблено, в учнів з'являється можливість більш ґрунтовно опанувати зміст певного навчального предмету, що забезпечує прикладну, професійну спрямованість навчання, зокрема, і за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності. Концепцією передбачено вивчення не більше двох-трьох профільних предметів з однієї або споріднених освітніх галузей [48].

Змістове наповнення навчальних предметів, як базових, так і профільних, детермінується Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [27]. Відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти [27] та Концепції профільного навчання у старшій школі [48] опанування змісту навчальних предметів передбачається на різних рівнях стандарту (обов'язковий мінімум змісту навчальних предметів, який не передбачає подальшого їх вивчення) їх засвоєння, а саме:

– з 2010 р. по 2017 р. – академічному (обсяг змісту достатній для подальшого вивчення предметів у закладах вищої освіти – визначається для

навчальних предметів, які є не профільними, але є базовими або близькими до профільних), профільному (зміст навчальних предметів передбачає орієнтацію на майбутню професію), поглибленому (зміст з поглибленим вивченням окремих предметів)

– з 2018 р. по 2020 р. – базовому, профільному, поглибленому.

На рівні профільної підготовки [48] для врахування індивідуальних особливостей, інтересів та потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності, навчання здійснюється за такими основними напрямками: суспільно-гуманітарний, філологічний, художньо-естетичний, природничо-математичний, технологічний, спортивний. Кожен профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором.

Базові загальноосвітні предмети входять до інваріантної складової змісту ЗЗСО реалізують цілі та завдання і є обов'язковими для всіх профілів. Таким є предмет «Художня культура», що вивчатиметься учнями 10-11 класів 0,5 години на тиждень.

Профільні загальноосвітні предмети – це предмети, що реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю, з поглибленим вивченням з більшим повним опануванням понять, законів, теорій; з використанням інноваційних технологій навчання; організації дослідницької, проектної діяльності; профільної навчальної практики учнів тощо [48].

Профільні предмети забезпечують також прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, в т.ч. й професійній, яка визначається специфікою профілю навчання (так у 10-11 класах художньо-естетичного циклу «Художня культура» є профільним предметом з навантаженням 4 години на тиждень, у 11-му класі художньо-естетичного циклу також вивчатимуть «Естетику» 1 годину на тиждень).

Змістовий блок передбачає досягнення під час професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в ЗЗСО комплексу показників професійної компетентності художньо-естетичного циклу: педагогічна майстерність, комунікативні якості; морально-етичні здатності; емоційність; психодинамічні характеристики; інтелект, здатностей та готовності перетворювати їх на особистий управлінський інструментарій з використання у професійній діяльності; здібності до композиційного художнього мислення.

Предмети художньо-естетичного циклу в ЗЗСО спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей. Наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища ЗЗСО в основній школі відбувається відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», і має три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво».

Навчання побудовано наскрізно з логічною побудовою змісту за роками навчання з 5 по 9 класу. 10-11 класи опановують художньо-естетичний цикл відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». У 10 класі на рівні стандарту здійснюється через базові та вибірково-обов'язкові предмети. До вибірових належать навчальні предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»). Учні мають обрати два предмети, які опановуватимуть впродовж навчання у старшій школі: один - в 10-му, інший - в 11-му класі, або одночасно два предмети в 10 і 11 класах (у такому разі години, передбачені на

вибірково-обов'язкові предмети (факультатив), діляться між двома обраними предметами: «Театральне мистецтво», «Мистецтво»), з погодинним розподілом: 10 (або 11) клас - 3 години на тиждень; або 10-11 клас - по 1,5 години на тиждень відповідно у кожному навчальному році.

Учені наголошують, що формування профільної компетентності потребує не просто збільшення обсягу навчального матеріалу, а прирощення змісту профільних предметів за певними компонентами – філософським, методологічним, науковознавчим, психологічним і власне профільним [90] аксіологічним, когнітивним, діяльнісно-творчим, особистісним [108] тощо.

Розв'язанню проблеми формування і реалізації змісту профільних предметів і сприятиме, на нашу думку, розробка і впровадження принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів, що дозволить узагальнити, привести у відповідність до реалій сьогодення основні вимоги до організації поглибленого вивчення профільних предметів. Методологічною основою дидактичного обґрунтування принципу є такі положення.

Перше положення. Дидактичні принципи – це основні вихідні положення, керівні ідеї, що регулюють діяльність навчання. Як визначено у теорії навчання, вони добираються відповідно до мети і завдань, які зумовлюються потребами суспільства. Вимоги, що ставляться перед освітою, відбиваються на таких компонентах, як загальний обсяг знань (рівень загальної освіти), характер знань, характер світогляду, характер мислення тощо. Мета навчання, що змінюється під впливом вимог життя, призводить до зміни дидактичних принципів [28].

Зміна мети, функцій, завдань сучасної освіти вимагає розробки принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів на основі компетентнісного підходу. Впровадження принципу має створювати умови для формування в учнів профільної компетентності. За нашими припущеннями, *профільна компетентність є інтегральною характеристикою якості підготовки учнів – їхньої здатності свідомо*

застосовувати комплекс знань, умінь і способів діяльності для розв'язання певного кола питань у профільній освітній галузі, сформованості соціальних і професійно значущих якостей. У структурі профільної компетентності ми виділяємо такі складові: потребово-мотиваційну, операційно-дієву, рефлексивно-оцінну, соціальну (стиль взаємодії, спілкування), особистісну (соціально і професійно значущі якості учня). Вона визначає розвиток пізнавального інтересу школярів, оволодіння знаннями, вміннями й навичками, необхідними в конкретній ситуації діяльності або спілкування, засобами рефлексії, формування і розвиток індивідуальних характерологічних рис, важливих для успішного виконання того чи іншого виду діяльності в певному профілі. Учень набуває профільної компетентності в результаті засвоєння змісту освіти, який передбачає її формування.

Друге положення. Для обґрунтування принципу наукового поглиблення змісту профільних предметів нами було обрано компетентнісно-соціологічну модель змісту шкільної освіти [50; 53]. Сутність її полягає в такому.

Відповідно до мети, функцій, принципів сучасної освіти на основі аналізу структури діяльності, структури особистості та структури процесу соціалізації (який містить сфери діяльності, спілкування, самосвідомості) у змісті шкільної освіти було виділено такі компоненти: 1). *інформаційно-діяльнісний* – його складові: *пізнавальна* – забезпечує опанування учнями знань світоглядного значення про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво; *ціннісна-входження у світ загальнолюдських і національних цінностей*; *технологічна* – оволодіння різними видами діяльності на репродуктивному і творчому рівнях, оволодіння методами наукового пізнання; *розвивальна* – розвиток інтересів, здібностей, нахилів, самостійності, інтелектуальних процесів, емоційно-вольової сфери; 2). *комунікативний* – досвід міжособистісного спілкування; 3). *рефлексивний* – досвід самопізнання особистості.

У результаті засвоєння змісту освіти, який містить інформаційно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний компоненти, в учня формуватимуться інформаційні, діяльнісно-творчі, комунікативні, само розвивальні і соціальні компетенції, які сприятимуть його успішному входженню в сучасне суспільство, самореалізації в певній сфері.

У профільних предметах визначені компоненти конкретизуються відповідно до мети і завдань профільного навчання, кожного навчального предмета. В узагальненому вигляді основну мету вивчення профільних предметів, зміст яких є поглибленим, можна представити таким чином: формування пізнавальної потреби учнів і створення умов для її задоволення; орієнтація на подальше поповнення знань відповідно до обраної освітньої траєкторії; створення у школярів цілісного уявлення про науку, формування наукового світогляду і цілісного бачення картини розвитку суспільства й культури; розвиток творчого потенціалу школярів; розвиток інтелектуальних, моральних, соціальних якостей учнів, прагнення до саморозвитку та самоосвіти; розвиток самостійності школярів; здійснення профорієнтаційної роботи.

Відповідно, загальну структуру змісту профільного предмета представляємо таким чином.

Інформаційно-діяльнісний компонент містить складові, що визначають різні аспекти формування особистості в процесі діяльності, такі як: пізнавальна, що забезпечує розвиток пізнавальної потреби, інтересу до навчального предмета, майбутньої професії, формування школяра як суб'єкта пізнавальної діяльності, розвиток цілісного уявлення про науку (або галузь знань), її предмет, опанування предметними знаннями, знаннями про способи здобування інформації, методи наукового пізнання; *ціннісна* – формування ціннісних орієнтацій, національної самосвідомості, ціннісного ставлення до науки, активної життєвої позиції, професійної адаптивності, готовності до конкурентної боротьби на ринку праці; відображення науки з особистісного

боку; *технологічна* – оволодіння вміннями й навичками науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, методами наукового пізнання; *розвивальна* – розвиток інтелектуальних (мислинневих) процесів, особистісних здібностей, активності, самостійності, емоційно-вольової сфери, творчих, соціальних якостей.

Комунікативний компонент – формує і розвиває навички спілкування як показника рівня соціальної комунікації майбутнього спеціаліста, тобто його здатності до співробітництва і співтворчості у певній професійній сфері.

Рефлексивний компонент - самопізнання, саморозвиток особистості; оволодіння способами саморегуляції; оволодіння знаннями про прийоми рефлексії, які допомагають організовувати, здійснювати і коригувати власну діяльність, про засоби і способи рефлексії, формування вміння рефлексії предметних знань, засади дії в процесі навчально-пізнавальної діяльності; самовдосконалення; здатність оцінювати стосунки з іншими людьми, адаптуватися до умов життя, що змінюється, готовність впливати на ці умови для досягнення особистого успіху і суспільного прогресу.

Визначені компоненти змісту освіти набувають конкретного вигляду в освітніх галузях, які реалізуються в системі відповідних профільних предметів. Освітні галузі складаються з компонентів, що містять декілька наскрізних змістових ліній. Змістові лінії формують певні компетенції особистості [27] Функції визначених компонентів змісту освіти в кожній освітній галузі й навчальному предметі реалізуються як провідні і допоміжні (відповідно до його мети і завдань). Провідними, наприклад, у галузі «Мови і літератури» є функції комунікативного компонента й ціннісної складової інформаційно-діяльнісного компонента, у галузі «Природознавство» – функції пізнавальної та технологічної складових інформаційно-діяльнісного компонента. Інші виконують допоміжну роль.

Третє положення. Сутність принципу наукового поглиблення змісту навчальних предметів розкривається на основі аналізу таких якостей знань, як

глибина і повнота, взаємозв'язків між компонентами змісту освіти, які надають знанням ці якості. У теорії навчання визначено поняття «глибина знань»[58]. Вона трактується як сукупність усвідомлених суттєвих зв'язків між знаннями, що співвідносяться.

Принцип наукового поглиблення змісту профільних предметів передбачає збільшення обсягу його одиниць, виявлення і засвоєння взаємозв'язків між складовими змісту освіти.

Взаємозв'язки між компонентами змісту освіти виражаються в тому, що засвоєння кожного з них впливає на рівень і якість засвоєння інших компонентів. Так, успішне засвоєння предметного змісту визначає ефективне опанування інших його видів, адже творча діяльність, ціннісне ставлення, досвід спілкування завжди звернені на певний зміст – конкретне знання, конкретний спосіб і процес діяльності, оскільки творити, ставитися, спілкуватися, аналізувати свою позицію можна тільки у зв'язку з якимось об'єктом діяльності, процесу, думки. Ефективність оволодіння способами пізнавальної діяльності – вміннями порівнювати, узагальнювати, робити висновки – залежить від рівня рефлексивної діяльності тощо.

Поглиблення змісту навчальних предметів – його прирощення, виявлення взаємозв'язків між знаннями – має здійснюватися за всіма змістовими лініями, з урахуванням особливостей учнів, які навчаються за художньо-естетичним циклом профільного навчання: образність мислення, розвиток уяви, фантазії, емоційність.

Дія принципу наукового поглиблення змісту художньо-естетичного циклу профільного навчання полягає у змістовому наповненні всіх предметів з метою:

1. Розвитку пізнавального інтересу, зміцнення мотивації профілізації.
2. Підвищення теоретичного рівня, що передбачає збагачення й уточнення понятійного апарату, вивчення більшої кількості законів і закономірностей, підвищення рівня системності матеріалу, що вивчається, за

рахунок показу складу і структури, характеру наукових теорій, взаємозв'язків між їх елементами.

3. Розкриття методологічних знань: розгляд наукових методів, нерозв'язних наукових проблем, впливу наукової парадигми на розвиток науки, аксіологічних аспектів наукового знання. Необхідність включення такого матеріалу визначається інтересом учнів до джерел виникнення проблеми, способів її розв'язання, а також завданням формування ціннісного ставлення до науки, розвитку наукового стилю мислення.

4. Включення до змісту навчального матеріалу завдань високого рівня складності, а також завдань, які потребують здійснення учнями дослідницької діяльності (проведення експериментів, пояснення й прогнозування явищ, висунення гіпотез та їх перевірки, проведення цілісних мікродосліджень, проектних робіт тощо); завдань, спрямованих на розвиток професійних здібностей учнів. Цей напрям пов'язаний із необхідністю виконання завдання розвивати творче мислення учнів профільних класів, їхніх спеціальних здібностей, формувати ціннісне ставлення до процесу пізнання.

5. Широке використання знань із споріднених предметів, міжпредметних зв'язків, що забезпечує всебічне вивчення об'єктів, оволодіння методами наукового пізнання (аналіз, синтез, аналогія тощо).

6. Виявлення в змісті природничо-наукової освіти гуманітарних аспектів: включення об'єктів гуманітарних наук (і перш за все людини з її цінностями, практичною і науковою діяльністю) у певний культурно-історичний контекст.

7. Формування в ціннісній самосвідомості школярів екологічних моральних законів.

У художньо-естетичному циклі профілізації зміст, наприклад, такого предмета, як «література», поглиблюється таким чином:

– посилюються елементи літературознавчого, проблемно-структурного аналізу творів;

– поглиблено вивчається творчість письменників: її розгляд у взаємозв'язках з історичними подіями і фактами, літературним процесом; збільшення кількості творів для аналізу; розгляд різних підходів до дослідження літературної творчості; вироблення власної позиції щодо проблем, які порушуються в художньому творі;

– у зміст навчального матеріалу вводяться спеціальні завдання, спрямовані на розвиток творчих, літературних здібностей учнів.

Збільшується кількість творчих робіт: есе, мініатюр, творів, які належать до різних жанрів літературно-художньої творчості.

Поглиблення змісту навчальних предметів «рідна мова» та «іноземна мова» здійснюється таким чином. За мовною і мовленнєвою змістовими лініями поглиблюють знання про мову й мовлення, розвивають мовленнєві вміння й навички, вміння правильно використовувати одиниці різних мовних рівнів для точного, грамотного вираження думки з урахуванням комунікативної спрямованості мовлення за рахунок збільшення кількості лексичних одиниць, лінгвістичних понять, текстів різних видів, їх інтерпретації й аналізу, широкого використання аргументації висловлювань, перекладів текстів, які набувають статусу самостійного мовленнєвого вміння, розв'язання завдань проектно-дослідницької діяльності, що передбачає пошук додаткової інформації, її обробку для обговорення, презентації тощо.

Соціокультурна змістова лінія передбачає ознайомлення й толерантне ставлення до традицій, звичаїв, цінностей та ідеалів, характерних для народу, мова якого вивчається. Поглиблення передбачає збільшення кількості лексичних одиниць (назви побутових речей, суспільні правила, етикетні формули, література, мистецтво тощо), які визначають поняття, специфічні для культури народу, виявлення особливостей їх функціонування в мові.

Діяльнісна (стратегічна) лінія визначає розвиток трансверсальних умінь та навичок (організаційних, контрольних-оцінних, загальнопізнавальних), застосування їх у різних життєвих і навчальних ситуаціях спілкування.

Стратегічні вміння забезпечують успішність мовленнєвої діяльності, надають учневі можливість мобілізувати свій досвід, задовольнити комунікативні потреби, визначені тим чи іншим контекстом або метою спілкування.

У методичних рекомендаціях щодо викладання предметів художньо-естетичного циклу у 2020/2021 навчальному році вказано, що для формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компонента змісту програм предмети освітньої галузі «Мистецтво» мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою (вчитель музичного мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва).

Характерною особливістю навчальних програм для основної та старшої школи є варіативність художнього наповнення змісту: учитель самостійно може обирати різноманітні твори мистецтва для реалізації завдань програми, розкриття теми уроку та набуття учнями ключових і предметних компетентностей, визначених програмою.

У основній та старшій школі пріоритетом залишається органічне впровадження компетентнісного, інтегрованого, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів у навчанні мистецтву.

Інтегрований підхід у мистецькій освіті є наскрізним упродовж усього навчання в школі на основі тематичної інтеграції, естетико-мистецтвознавча (художньо-мовна, жанрова, художньо-стильова тощо). Цілісна структура програми «Мистецтво. 5-9 класи» передбачає наскрізний тематизм та логіку побудови змісту за роками навчання від 5 до 9 класу. У 5-му класі учні засвоюють особливості мови різних видів мистецтва, у 6-му класі – палітру жанрів музичного та образотворчого мистецтв, у 7-му класі – новітні явища в мистецтві в єдності традицій і новаторства. У 8-9 класах учні знайомляться зі стилями і напрями мистецтва. У 10-11 класах продовжують ознайомлення з мистецтвом на прикладі мистецтва культурних регіонів світу (європейського, далекосхідного, арабо-мусульманського, індійського, африканського, американського). Таким чином,

Діяльнісний підхід застосовується (через різні інтерактивні форми роботи), під час сприймання та аналізу творів різних видів мистецтва, у ході виконання практичних завдань, творчої діяльності.

Актуальною проблемою залишається переформатування методів і прийомів навчання, які спрямовані на активне навчання школярів, розвитку в них критичного мислення та емоційного інтелекту, креативності та творчих здібностей; розвитку умінь опрацювання та аналізу необхідної мистецької інформації, виявлення і обґрунтування власного ставлення до твору мистецтва чи мистецького явища та набуття досвіду художньо-творчої діяльності тощо. Плануючи навчальну діяльність підлітків, учитель має враховувати те, що кращому осмисленню учнями мети та результатів своєї діяльності, усвідомлення, що вони є не об'єктом, а суб'єктом освітньої діяльності, сприяє надання їм більшої самостійності і відповідальності. Таким чином, відбувається переорієнтація учнів від пасивного навчання («вчитель мене навчить») до активного учіння («я прагну багато чого навчитися»). Адже тільки в активній мистецькій діяльності підлітки зрозуміють власну причетність до мистецького середовища, що оточує їх повсякденно, його впливу і можливостей використання у власному житті.

1.3. Сутність та структура професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у закладах вищої освіти

У сучасній Новій українській школі ключове місце посідає постать учителя. Вхідження України до Болонського процесу внесло нові вимоги професійної відповідальності працівників освіти перед українським суспільством.

В освітній практиці накопичено певний досвід організації професійної підготовки майбутніх учителів з поглибленим вивченням художньо-естетичного профілю. Поглиблене вивчення профілю передбачає: більш глибоке і повне опанування понять, законів, теорій, передбачених стандартом підготовки майбутніх учителів професійної підготовки майбутніх учителів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура». Розвідки інформаційних ресурсів дали можливість проаналізувати профілі освітньо-професійної програми за освітньою кваліфікацією бакалавр (табл. 1.1) та магістр (табл. 2.1).

Способи організації теоретичної та практичної та професійної підготовки здобувачів освіти, зумовлені закономірностями та особливостями образотворчого мистецтва та процесу навчання предметів образотворчого мистецтва та художньої культури із міжпредметним зв'язком з рядом предметів вибраного профілю; застосування активних методів навчання, організацію дослідницької, проєктної діяльності та забезпечення прикладної соціокультурної спрямованості освітнього процесу в соціокультурному середовищі.

Тому професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у процесі профільного навчання в ЗЗСО за художньо-естетичним профілем і визначається як спроможність одержувати та використовувати

знання, уміння, здібності, здатності та готовність до професійного самовизначення і самореалізації до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Таблиця 1.1

Профіль освітньо-професійної програми Освітня кваліфікація – Бакалавр освіти Спеціальність – 014.13 Середня освіта (Образотворче мистецтво) з предметною спеціалізацією: художня культура. Професійна кваліфікація: Учитель образотворчого мистецтва. Учитель художньої культури.			
Тип диплому та обсяг програм	Одиничний ступінь, 240 кредитів ЄКТС		
а	Мета програми		
	Метою програми є забезпечення підготовки високо кваліфікованих і професійних фахівців з образотворчого мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів різного типу. Загальна мета програми – освіта учителів з новими поглядами та креативним способом мислення, лідерськими навичками і готовністю вирішувати проблеми, приймати виклики та можливості сучасності.		
б	Характеристика програми		
1	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;"><i>Предметна область, напрям</i></td> <td> Зміст теоретичних знань: педагогіка і психологія середньої освіти, теоретичні основи образотворчої грамоти і методики навчання образотворчого мистецтва у загальноосвітньому навчальному закладі, а також дисципліни предметної спеціалізації (художня культура) Цикл загальної підготовки – 69 кредитів Гуманітарна підготовка – 22 кредити Фундаментальна підготовка – 47 кредитів Цикл професійної підготовки – 83 кредити Психолого-педагогічна підготовка – 23 кредити Науково-предметна підготовка – 60 кредитів Дисципліни вільного вибору студента Дисципліни додаткової спеціалізації (художня культура) – 60 кредитів Практична підготовка – 22 кредити Атестація – 6 кредитів </td> </tr> </table>	<i>Предметна область, напрям</i>	Зміст теоретичних знань: педагогіка і психологія середньої освіти, теоретичні основи образотворчої грамоти і методики навчання образотворчого мистецтва у загальноосвітньому навчальному закладі, а також дисципліни предметної спеціалізації (художня культура) Цикл загальної підготовки – 69 кредитів Гуманітарна підготовка – 22 кредити Фундаментальна підготовка – 47 кредитів Цикл професійної підготовки – 83 кредити Психолого-педагогічна підготовка – 23 кредити Науково-предметна підготовка – 60 кредитів Дисципліни вільного вибору студента Дисципліни додаткової спеціалізації (художня культура) – 60 кредитів Практична підготовка – 22 кредити Атестація – 6 кредитів
<i>Предметна область, напрям</i>	Зміст теоретичних знань: педагогіка і психологія середньої освіти, теоретичні основи образотворчої грамоти і методики навчання образотворчого мистецтва у загальноосвітньому навчальному закладі, а також дисципліни предметної спеціалізації (художня культура) Цикл загальної підготовки – 69 кредитів Гуманітарна підготовка – 22 кредити Фундаментальна підготовка – 47 кредитів Цикл професійної підготовки – 83 кредити Психолого-педагогічна підготовка – 23 кредити Науково-предметна підготовка – 60 кредитів Дисципліни вільного вибору студента Дисципліни додаткової спеціалізації (художня культура) – 60 кредитів Практична підготовка – 22 кредити Атестація – 6 кредитів		

2	<i>Фокус програми: загальна/спеціальна</i>	Способи організації практичної та теоретичної діяльності учасників освітнього процесу, зумовлені закономірностями та особливостями образотворчого мистецтва та процесу навчання предметів образотворчого мистецтва.
3	<i>Орієнтація програми</i>	Набуття методик навчання і виховання; вмінь і навичок використання інструментів, приладдя і обладнання необхідних в освітньому процесі для викладання образотворчого мистецтва та художньої культури в середній школі.

Таблиця 1.2

Профіль освітньо-професійної програми Освітня кваліфікація – Магістр освіти Спеціальність – 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) з предметною спеціалізацією: художня культура. Професійна кваліфікація: Учитель образотворчого мистецтва. Учитель художньої культури.	
Ступінь, що присвоюється	Магістр
Назва галузі знань	01 Освіта / Педагогіка
Назва спеціальності	014 Середня освіта (Музичне мистецтво) Предметна спеціалізація Художня культура. Спеціалізація: Інструментальна підготовка. Диригентсько-хорова підготовка. Вокальна підготовка. Інклюзивна освіта
Освітня кваліфікація	Магістр освіти
Професійна кваліфікація	Викладач музичного мистецтва у закладах вищої освіти
Кваліфікація в дипломі	Ступінь вищої освіти – Магістр Спеціальність – Середня освіта (Музичне мистецтво) Спеціалізація – Художня культура. Освітня програма – Музичне мистецтво Професійна кваліфікація – Викладач музичного мистецтва у закладах вищої освіти,

	<p>Вчитель художньої культури, вчитель мистецтва. Викладач-інструменталіст (спеціальних інструментів, народних, духових), Викладач диригентсько-хорових дисциплін, Викладач вокалу, Викладач закладу середньої освіти з інклюзивним навчанням</p>
Опис предметної області	<ul style="list-style-type: none"> - Об'єкти вивчення: законодавчо-правова база, психолого-педагогічні дослідження, педагогічна спадщина, сучасні педагогічні інновації в галузі мистецької освіти; педагогічні концепції та теорії розвитку, сучасна психолого-педагогічна та мистецька практика. - Цілі навчання: опанування сучасними методами та технологіями виховання, навчання та розвитку дітей шкільного віку, вміння застосувати їх на практиці з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. - Теоретичний зміст предметної області: теорія та методика виховання і навчання дітей шкільного віку в галузі музичного мистецтва, теорія і методика навчання майбутніх викладачів у закладах вищої освіти. - Методи, методики та технології: загальнодидактичні, загальнонаукові. Інструменти та обладнання: підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, монографії, періодичні видання, персональний комп'ютер, мультимедійне забезпечення, музичні інструменти.
Академічні права випускників	Право вступу за програмою третього рівня вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта, 02 Культура та мистецтва або суміжною.
Працевлаштування випускників	Заклади вищої освіти, позашкільні заклади освіти (установи культури та додаткової освіти, приватні заклади освіти), заклади початкової мистецької освіти, заклади профільної мистецької освіти.

Предметна область професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу потребує не просто збільшення змістового

обсягу освітнього матеріалу, а змістовим наповнення циклів загальної, професійної та варіативної підготовки: соціокультурним (В. Любарець [63]) та профільним (С. Рягін [81]), аксіологічним, когнітивним (М. Нестерова [72]), діяльнісно-творчим, особистісним (В. Ястребова [112]), філософським (Н. Кочубей [54], О. Старовойт [95]), методологічним (А. Гриньків [22], Л. Карташова [43]) науковознавчим (Н. Бахмат [4], Н. Рідей [86]) тощо.

Важливість професійної підготовки майбутніх учителів на думку вчених, О. Васюк [10], Н. Гузій [23], Н. Дем'яненко [25], В. Жигір'я [32], Н. Ничкало [73], В. Петрук [80], Л. Сущенко [96], Н. Титова [99], О. Шапран [108], полягає у потребах модернізації професійної підготовки, викликаних глобалізаційними змінами, становленням інформаційного суспільства, новою світовою динамікою, демократичними і ринковими перетвореннями та змінами духовно-морального соціокультурного середовища в Україні. Не можна не погодитись з думкою вчених Н. Бахмат [5], В. Любарець [62], О. Матвієнко [66], О. Федій [105], що пріоритетом сучасної особистісно орієнтованої парадигми ЗЗСО виступає безпосередня взаємодія учасників (працівників освіти, учнів, батьків) освітнього процесу.

Професійна підготовка майбутнього вчителя художньо-естетичного циклу у ЗВО в контексті реформ ґрунтуються на засадах: Конституція України (1996 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про загальну середню освіту» (2020 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.) «Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції профільного навчання у старшій школі» (2013 р.), «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» (2004 р.), акцентується увага на необхідності формування нової генерації працівників освіти, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу.

Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення переваг особистісно орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього процесу з дисциплін художньо-естетичного циклу, мистецької грамотності, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що в теорії і практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід, який може стати основою вдосконалення науково-методичної системи забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО, а саме:

- питання теорії та методики естетичного розвитку особистості засобами мистецтва відображено в працях: О. Дем'янчук [24], Т. Комарова [47], О. Отич [77], Г. Падалка [78], І. Ревенко [85], О. Рудницька [89], та ін. ;

- європейський досвід професійної підготовки учителів у галузі мистецької освіти висвітлюється в наукових працях: E. Martišauskienė [115], Z. Rinkevičius [117], D. Sobierańska [116], M. Radwańska [116], R. Vitkauskas [117], M. Sieńczewska [116], Y. Figel [113], D. Venter [12] та ін.;

- питання професійного становлення майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей (Л. Базиль [3], Ю. Бігунова [8], Л. Карташова [32], С. Ткаченко [94] та ін.);

- питання компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів художньо-естетичного циклу (Т. Ткаченко) [71], С. Ульянова [104] та ін.).

Особливого значення проблема якісної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу набуває у зв'язку з їхньою майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю у розвитку суспільства в цілому, формування духовної, педагогічної культури, активної громадянської позиції молоді, наукового світогляду.

Адже гуманітарні науки – суспільні науки, а саме: історія, філологія, політекономія є невід’ємною складовою загальнолюдської культури [106]. Вони відрізняються від соціальних, природничих, технічних наук і включають такі предмети, як: мова, література, музика, філософія, релігія, образотворче мистецтво. Це також інші суміжні дисципліни, що мають відношення гуманітарної галузі знань, що допомагають зрозуміти людську природу, освіченість, історію (археологія, краєзнавство, культурологія та історія,) які частіше належать до соціальних наук.

У нашому дослідженні важливо зосередити увагу на функціях професійної підготовки майбутнього учителя художньо-естетичного циклу профільного навчання у ЗЗСО. Сучасна професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу виконує світоглядну, розвиваючу, освітню, особистісно-орієнтовану, науково-дослідну, соціокультурну.

Розкриваючи функції професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, ми спиралися на дослідження В. Євдокимов, Г. Пономарьова, Л. Покроєва, В. Луценко. Світоглядна функція професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу передбачає оволодіння знаннями з таких напрямів: українознавчого, філософського, політологічного, соціального, історичного, економічного, екологічного, культурологічного, етико-естетичного, мовознавчого, фізкультурно-оздоровчого, релігієзнавчого.

Розвиваюча функція передбачає: функціональне самовизначення учителя в навчальному процесі, чітку педагогічну позицію, володіння високим рівнем духовної культури, усвідомлення міри любові до учня, самоусвідомлення у професії вчителя; знання про цілі, завдання, вимоги, прийоми, методи, форми педагогічної дії, взаємодії, освітнього процесу; педагогічні здібності як основний показник педагогічної майстерності; рефлексію педагогічних дії на кожному етапі навчального процесу.

Освітня функція підготовки забезпечує вирішення питань набуття теоретичних знань зі спеціальності, вироблення практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійно-педагогічної діяльності. Її зміст визначається фундаментальними дисциплінами спеціальності; навчальними дисциплінами з методик викладання шкільних предметів.

Особистісно-орієнтована функція підготовки забезпечує розв'язання проблем розвитку особистісних та професійних здібностей і якостей майбутніх учителів художньо-естетичного циклу.

Науково-дослідна функція вироблення у майбутніх учителів умінь та навичок практичної діяльності в закладах освіти; формування та розвиток професійних умінь і навичок; оволодіння сучасними методами і формами педагогічної діяльності, новими інноваційними технологіями; формування дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Розглядаючи питання про співвідношення мистецтва й життя, Л.С. Виготський вказує на культурне значення мистецтва в соціумі. На основі соціокультурного дослідження впливу мистецтва він підсумовує: «Мистецтво є найважливішим осередком усіх біологічних і соціальних процесів особистості в суспільстві, ... воно є способом врівноваження людини зі світом у найкритичніші й найвідповідальніші хвилини життя. І це докорінно спростовує погляд на мистецтво як на прикрасу» [19, с. 135].

Соціокультурне освоєння світу відбувається завдяки художньо-естетичному мисленню образами, що забезпечує основні процеси формування майбутніх учителів на основі позитивних почуттів інтересу до народної культури. Розвиток емоційно-чуттєвої сфери та мислення є основою в соціокультурному середовищі для розвитку мотивації майбутніх учителів до власної художньо-естетичної діяльності та залучення до неї учнів.

На підставі історичного, термінологічного та контент-аналізу наукової літератури та нормативних документів державного рівня окреслимо базове

поняття нашого дослідження «професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу».

Аналіз джерельної бази дослідження дозволив констатувати, що на сьогодні не існує єдиного усталеного визначення поняття «професійна підготовка майбутнього учителя». Вітчизняні учені В. Євдокимов, В. Луценко, Л. Покроєва, Г. Пономарьова професійну підготовку розглядають як інтегративну, стійку якість особистості, яка визначає спроможність успішного виконання професійної діяльності. Поняття «професійна підготовка майбутнього учителя» автори розуміють як цілісний зміст, структуру, цілі освітнього процесу здобувачів освіти, способів реалізації набутих знань, умінь і навичок в роботі з учнями. Автори виокремлюють у цьому понятті цілеспрямовану діяльність по засвоєнню знань здобувачами освіти, які будуть використані для стимулювання розвитку особистості учня [31, с.22-23].

Т. Ткаченко під поняттям професійна компетентність учителя художньої культури та вчителя музичного мистецтва, етики й естетики розуміє комплексну характеристику особистості, яка поєднує професійні, комунікативні та особистісні якості, дає змогу досягати якісних результатів у професійній діяльності [100, с. 53]. Структуру професійної компетентності вчителя художньої культури та вчителя музичного мистецтва, етики й естетики, на думку автора, становлять: професійно-діяльнісний, комунікативний і особистісний компоненти, кожному з яких відповідають певні компетенції та професійно-особистісні властивості, базові для цієї компетенції.

Вчена С. Ульянова розкрила сутність та структурні компоненти професійної компетентності майбутніх учителів художньої культури, учителів музичного мистецтва, етики й естетики в теорії педагогічної думки [104].

У міждисциплінарному дискурсі «професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу» ми розглядаємо як освітній процес,

спрямований на формування, розвиток та саморозвиток майбутнього фахівця, його художньо-творчого мислення, яке включає соціокультурні мистецькі знання та уявлення, систему ціннісних орієнтацій, розвинену емоційно-почуттєву сферу, що скеровують до творчого самовиразу в мистецькій діяльності та спонукають до спілкування з художньою культурою впродовж усього життя.

Майбутній учитель з спеціальною художньо-естетичною освітою, стикаючись з педагогічною діяльністю, часто не готовий та діє спонтанно, інтуїтивно, застосовуючи прийоми, методи, що за свою сутність не збігаються з принципами та базуються лише на засадах професійно-художньої діяльності.

Тому досліджуючи професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО, необхідно з'ясувати сутності поняття *«готовність учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти»*.

Термін *готовність* у тлумачному словнику української мови інтерпретується з трьох позицій: запас знань отриманих у процесі навчання ; спрямованість, призначення й функціонування того явища до якого потрібно бути готовим; описовий підхід до категорії (суть, складові, й види) [74, с. 256].

Структуру та понятійність *«готовності»* зумовлюються зовнішніми чинниками, фазами, етапами її формування. Створення, збереження та відновлення стану *готовності* пов'язане з різними сторонами формування особистості майбутнього учителя.

Р. Санжаєва [92] характеризує *готовність* як систему динамічних структурних компонентів: мотиваційний (бажання у виконанні завдань, почуття обов'язку); орієнтаційний (знання й уявлення про умови та вимоги до діяльності особистості); операційний (володіння необхідними знаннями, навичками, вміннями та способами, прийомами процесами аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення професійної діяльності); вольовий (уміння

керувати діями, виконання обов'язків, самоконтроль, самообілізація); оцінний (самооцінка своєї готовності та відповідності процесу оптимального вирішення завдань).

У багаторівневій структурі готовності означений феномен став об'єктом спеціальних наукових досліджень: поняття професійної готовності розглядається з різних позицій, але найчастіше дослідники вживають його у значенні функції учителя у практичному значенні його вмінь. Такі вчені, як І. Браун, Дж. Брунер, Дж. Габріель з позиції прагматичного підходу до підготовки майбутніх учителів зводили її мету до формування «готового» професіонала. Відзначимо також, що інші вчені (Р. Тайлор, В. Хартманн, Х. Шредер) розглядали готовність як підготовку до вибору педагогічної професії та придатності до виконання ролей учителя [59].

Вчений Г. Троцько готовність характеризує як «цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самовдосконалюватись» [102].

У дослідженні А. Линенко розглядає готовність як цілісне утворення, що характеризує емотивно-когнітивну і вольову змобілізованість суб'єкта в момент його включення в діяльність певної спрямованості, і посідає проміжне положення між психічними процесами й особистісними особливостями [59].

Ураховуючи складність змісту готовності до кроскультурної взаємодії в сучасному проблемному полі педагогіки, а також варіативність і синонімічність використовуваної термінології понять «готовності» та «компетентності», в межах нашого дослідження необхідно співвідносити ці два поняття.

Компетентність розуміють як найважливішу умову діяльності особистості та показник її готовності. Визначаючи компетентність,

дослідники запевняють, що людина може стати компетентною тільки після здобуття нею адекватної інформації, знань і практичного досвіду.

Дж. Равен тлумачить компетентність як явище, що складається з «великого числа компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного, можуть замінювати один одного як складники ефективної поведінки» [84, с. 253]. За Дж. Равеном, компетентність – це мотивовані здібності. Він виокремлює 37 видів компетентностей. Найбільш значущими серед них є: тенденція до більш ясного розуміння цінностей і настанов щодо конкретної мети; тенденція контролювати свою діяльність; залучення емоцій у процес діяльності; готовність і здатність навчатися самостійно; пошук і використання зворотного зв'язку; упевненість у собі; самоконтроль; адаптивність; відсутність почуття безпорадності; схильність до роздумів про майбутнє; звичка до абстрагування; увага до проблем, пов'язаних із досягненням поставлених цілей; самостійність мислення, оригінальність.

Під кутом зору наведених характеристик компетентності, готовність виступає її аспектом. Однак, враховуючи розглянуті вище положення про готовність, ми схилиємося до думки тих авторів, які трактують її як стійку, складну за своєю структурою і змістом характеристику особистості. На відміну від компетентності, яка виступає потенційною якістю особистості, готовність є актуальною якістю. Певну ясність у розуміння цього взаємозв'язку вносить дефініція компетентності, запропонована В. Любарець: «Компетентність – це якість людини, яка завершила освіту на певному щаблі, що виражається в готовності на її основі до успішної (продуктивної, ефективної) діяльності з урахуванням її соціальної значущості та соціальних ризиків, які можуть бути з нею пов'язані» [34].

Погоджуємося з умовиводом О. Блажко [1], що *готовність – показник компетентності*. Вчений констатує готовність як відносно стійку (хоча й підлягає зміні) характеристику особистості, її можна розглядати як *фактично*

досягнутий рівень компетентності, що репрезентується у професійній діяльності майбутнього учителя.

У результаті теоретичного дослідження О. Хращевською [107] було з'ясовано, що естетична культура є важливим компонентом готовності майбутніх учителів до художньо-естетичного виховання школярів і включає відповідні ґрунтовні знання; високий рівень розвитку їхніх естетичних почуттів, смаків, потреб, ідеалів, практичне оволодіння методикою естетико-виховної роботи. Педагогічна ж практика засвідчує домінування низького рівня як загальної, так і художньо-естетичної культури сучасної учнівської молоді.

Готовність до професійної діяльності учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, як комплексне інтегроване утворення майбутнього фахівця і детерміноване специфікою художньо-естетичного циклу профільного навчання та вимогами до його професійної кваліфікації, що передбачає відповідні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки у ЗВО.

Структурні компоненти готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО є: *аксіологічно-соціокультурний, компетентністний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний* знаходяться в нерозривній єдності.

Аксіологічно-соціокультурний, має своєю науковою основою аксіологію – вчення про цінності. Людина розвивається шляхом освоєння нею культури як системи цінностей і одночасно стає творцем нових елементів культури, тобто відбувається становлення майбутнього учителя художньо-естетичного циклу як творчої особистості у соціокультурному середовищі. Важливим чинником аксіологічно-соціокультурного компоненту є єдність загальнолюдського, національного і особистісно-культурного.

В. Розін у своїх наукових працях відзначає, що освіченій учитель – це не тільки фахівець і не тільки особистість, а саме людина культурна і

підготовлена до життя, до змін способу життя, до зміни своїх уявлень, світогляду, світовідчуття; освічена людина є культурною в тому сенсі, що приймає та розуміє інші позиції і цінність не тільки з позиції власної незалежності, але й іншої особистості [87].

У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошується на тому, що освіта повинна активно сприяти відтворенню інтелектуального і національного потенціалу суспільства, формуванню нової ціннісної системи, яка зумовлює зміни в її змісті, призводить до пошуку інноваційних підходів у підготовці майбутніх фахівців [71]. Проголошуючи освіту як пріоритетну галузь внутрішньої політики держави, ці документи акцентують увагу на необхідності загальнокультурного розвитку людини, її особистісних якостей, творчих здібностей, духу соціальної відповідальності. Зазначені аспекти розвитку освіти в Україні є нині основоположними й для розвитку всієї професійної педагогічної освіти.

У ході теоретичного аналізу з'ясовано, що сучасному учителю художньо-естетичного циклу мають бути притаманні основні якості естетично-культурної особистості, зокрема: вміння сприймати та примножувати загальнокультурні та національні цінності суспільства, використовувати свій естетичний досвід у художньо-освітній діяльності, розвивати особистісні здібності, природні задатки, реалізовувати власний естетичний потенціал, бути носієм і транслятором естетичної культури, творцем цінностей (природи і людини, духовності і моральності, шляхетності, чесності).

Питанням компетентнісного підходу в освіті опікувались вчені: Н. Бібік [7], Л. Ващенко [11], О. Глузман [21], Л. Кайдалова [42], О. Локшина [61], О. Овчарук [75], Л. Паращенко [79], О. Пометун [67], С. Трубачева [103], Г. Фрейман [67] та ін.

Науковці розглядають поняття компетентність випускника ЗВО художньо-естетичного циклу, як результат відображення готовності

майбутніх учителів художньо-естетичного циклу використовувати знання в освітній діяльності ЗЗСО, потрібні йому для професійного самовизначення і самореалізації [73, 98, 101].

За змістом ця категорія багатогранна, саме тому її потрібно розглядати у професійно-педагогічному, соціокультурному аспектах. А це у свою чергу передбачає розгляд можливостей оволодіння майбутніми вчителями художньо-естетичного циклу професійними знаннями, уміннями, досвідом, якостями, які допомагають реалізуватися у професійній діяльності.

Інтегративно-діяльнісний компонент має такі особливості: взаємопроникнення суміжних знанневих парадигм, які дозволяють сформувати інтегративні знання, уміння, навички навчально-пізнавальної і самоосвітньої діяльності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу. Інтегрування є якісно відмінним способом структурування нових знань майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, що характеризуються вищим рівнем їх художньо-естетичного мислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищення їх дієвості й систематичності, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках.

Інтегративно-діяльнісний компонент розглядає явища й процеси як складні системи, цілісність яких досягається на основі інтеграції елементів всього освітнього процесу, які їх утворюють, і знаходяться у взаємозв'язку й взаємодії. В основі інтегративно-діялісного компоненту лежать дії, за допомогою яких реалізується діяльність освітнього процесу.

Результативно-рефлексивний компонент, представлений рефлексією на цілепокладання, уміннями рефлексивного самоаналізу та самоконтролю, а також особливими характеристиками майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, здатного до рефлексії. Саме даний компонент забезпечує особистісне зростання майбутнього учителя через осмислення й аналіз власної професійно-педагогічної діяльності, а формування рефлексивного мислення

майбутнього учителя художньо-естетичного циклу як процес засвоєння системи рефлексивних знань, умінь і навичок, які сприяють становленню власної рефлексивної позиції. Учитель, здатний до рефлексії у професійній діяльності з здатністю критично мислити, результативно реалізовувати на практиці нові ідеї та навчатися впродовж життя.

Професійна підготовка майбутнього учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО уможлиблюється на основі застосування органічно поєднаних методологічних підходів: *міждисциплінарного, цілісно-синергетичного, соціокультурного, інтегрально-варіативного, компетентнісного.*

Поняття «*методологічний підхід*» є загальноживаним у науковому обігу. У центрі уваги нашого дослідження є реалізація міждисциплінарного підходу, що передбачає важливість і можливість взаємодії різних галузей науки. На думку Г. Лежніної, «оновлення змісту освіти, розробка нових стандартів безпосередньо пов'язано з реалізацією компетентнісного підходу, який дозволяє сформувати у фахівця не лише певні знання й уміння, але й комплекс компетенції, які включають як фундаментальні знання, так і вміння аналізувати і вирішувати проблеми з використання міждисциплінарного підходу» [57].

Усвідомлення нових завдань у міждисциплінарності спонукає постійна видозміна соціокультурного середовища з розумінням причин, обставин, та трендів які актуалізують міждисциплінарний підхід:

- це ускладнення оточуючих нас систем – економічних, соціальних, управлінських та відповідних інститутів та взаємопроникнення підходів і методів різних наук (дисциплін) [37, с. 20].

- зростаюча мобільність, швидкоплинність, швидкозмінюваність новоутворюваних інституцій в соціокультурному середовищі, забезпечення моно-наук, моно-дисциплінам стійкого прирощення нових знань;

– поглиблення спеціалізації дисциплін, як наслідок тенденції у поділі і кооперації наукової праці, що були започатковані ще на початку минулого століття.

Сама тенденція спеціалізації, поглиблення поділу та подальшої кооперації наукових результатів за участі представників різних наукових шкіл не є апріорі негативним явищем. Але залишається відкритим запитання: як забезпечити цілісність, світу сучасного суспільного устрою за умов автономізації наукових шкіл і напрямів освітньої діяльності.

Цілісно-синергетичний підхід, на думку вчених О. Вознюк, В. Кушнір, В. Лутай, та ін., полягає в здійсненні самореалізації та саморозвитку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу на основі постійної взаємодії соціокультурним середовищем, яке сприяє формуванню нових якостей особистості учителя. Такий підхід сприяє розбудові особистісно орієнтованого освітнього простору; переходу на діалогічний рівень організації педагогічних систем, цілісної взаємодії викладачів та здобувачів освіти – до інтерактивних методів навчання; колективної творчої діяльності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу.

Цілісно-синергетичний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів художньо-естетичного циклу передбачає багатофакторну взаємодію, відображених у змісті освіти, соціального досвіду, художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, художніх умінь, творчості та зумовлює націленість процесу профільного навчання на художньо-естетичний саморозвиток особистості шляхом поєднання відкритості та безперервності освіти та самоосвіти.

Процес готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання як *соціокультурного* феномену, полягає у забезпеченні культурної спадкоємності поколінь, адже гармонійно-розвинута особистість повинна знаходитись під постійним впливом матеріальної та духовної культури свого народу.

Соціокультурний підхід передбачає формування у майбутніх учителів художньо-естетичного циклу національної спрямованості з етнолокальним, краєзнавчим безумовним пріоритетом, що забезпечує формування патріотичних почуттів, громадянської свідомості. Фольклор кожного народу глибоко самобутній, різноманітний за жанрами, відтворює історичні особливості життя, побуту, звичаїв.

Особливу роль відіграють години розваг у формуванні художньо-естетичних смаків та здібностей здобувачів освіти у процесі професійної підготовки. Кожен конкретний вид мистецтва має свої засоби вираження об'єктивної дійсності (фарби, звуки, художнє слово тощо). Уміння відчувати образ твору, адекватно переживати закладену в ньому емоцію відіграє важливу роль під час вирішення педагогічного завдання – вміти завдяки музичному твору викликати відповідні почуття в учнів та осмислити їх. Останнє забезпечується активністю та операційністю художнього мислення, вміннями оперувати образами, музичними інтонаціями, що символізують ті або ті художньо-інформаційні коди.

Інтегрально-варіативний підхід пояснює, що роль учителя художньо-естетичного циклу полягає не тільки у передачі знань, умінь і навичок, а й і у створенні й організації відповідного освітнього середовища, спираючись на особистісний потенціал та на відповідну обрану методику профільного навчання художньо-естетичного циклу. Індивідуалізація та диференціація спеціалізації з відображенням у змісті художньо-естетичної циклу профільного навчання об'єктивно існуючих зв'язків між видами мистецтв, діалогу культур освітнього процесу навчання надає кожному здобувачеві освіти, спираючись на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації і суб'єктивний досвід, реалізувати себе в пізнанні, в професійній діяльності.

Компетентнісний підхід виявляється у перенесенні акценту у професійної підготовки майбутніх учителів від засвоєння інформації художньо-естетичного циклу до формування комплексу їх професійних

компетентностей, від їх здібностей та цінностей до розвитку творчих здатностей та відповідно сформованості з збалансованими цінностями й метою профільного навчання художньо-естетичного циклу відповідно стратегіям розвитку культури в освіті. Застосовується на основі мистецького синтезу когнітивних та емоційних психічних процесів під час прямого або опосередкованого спілкування з творами мистецтва. Йдеться про поступове, пролонговане набуття емоційно-когнітивного досвіду, який важливий в усіх видах виконавства художньо-естетичного циклу.

Компетентнісний підхід детермінує модернізацію всіх компонентів педагогічної моделі (мета, зміст, технології, оцінювання результатів навчання, учіння і виховання, самовиховання) та переносить акценти із засвоєння художньої інформації на формування комплексу компетентностей. Педагогічна модель формування спеціаліста передбачатиме не лише виховання грамотного споживача художніх цінностей (перцепієнта), а, щонайперше, розвиток авторської здатності, тобто спроможності виступити ініціатором того чи іншого мистецького задуму, втілювати його у власній творчій діяльності.

Виокремлення ключових компетенції у змісті програм з мистецтва є необхідним, але недосланим кроком на шляху модернізації, наступний – внесення їх до вимог, які висувуються до художньо-естетичної підготовки випускників школи та з'ясування відповідності особистісним і суспільним потребам. Набір компетентностей має бути збалансованим із цінностями й метою загальної мистецької освіти, відповідати стратегіям розвитку культури в майбутньому.

У процесі навчання у ЗВО майбутній учитель художньо-естетичного циклу формує професійну компетентність, яка знаходиться на початковому рівні художньо-естетичної компетентності. Формування фундаментального рівня компетентності відбувається вже після закінчення університету з накопиченням досвіду у відповідній професійній діяльності. Тому потрібно

сприяти в процесі професійної підготовки максимально створити умови для потенційної якості підготовки майбутніх учителів, що виражають їх здатність до виконання комплексу професійних завдань і формування професійних якостей, креативності, рефлексії, педагогічної майстерності для самозадоволення і професійних досягнень у профілізації сучасної освіти художньо-естетичного циклу.

Компетентністний підхід формує компетентнісний формат опису якостей учителів художньо-естетичного циклу. До цих якостей, крім загальноновизначених для учителя, відносимо готовність до художньо-естетичного профільного навчання, комунікативність і толерантність, терпимість до думок та поглядів та світосприйняття інших, орієнтація в інші культури.

Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільності навчання характеризується поліфункціональністю.

Наукові дослідження інтерпретують різні ієрархії функцій підготовки учителів мистецтва у освітньому процесі. Узагальнюючи філософську множинність поглядів на художньо-естетичний цикл профільного навчання у ЗЗСО, можна коротко перелічити такі основні функції професійної підготовки майбутніх учителів зазначеного циклу: освітня, мотиваційна, розвиваюча, науково-дослідна, світоглядна, соціокультурна. Усі функції взаємопов'язані та мають комплексний характер.

Доречно наголосити, що ґрунтовне засвоєння художньо-естетичних цінностей, які впливають на рівень сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, залежить також від активності особистості й майстерності викладача, впливу соціокультурного середовища та створення творчої атмосфери для вдосконалення та самовиявлення особистості. Міцне засвоєння теоретичного та практичного матеріалу з певних курсів художньо-естетичного спрямування позитивно впливає на формування

естетичних ідеалів та переконань, сприяє висловленню власних поглядів та уявлень на розв'язання актуальних проблем культури і мистецтва.

Отже динамічна якість майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, від початкового рівня через фундаментальний до вищої своєї форми професійної майстерності, в умовах постійних трансформацій, полягає у збільшенні свого потенціалу та готовності його реалізації у організації та методиці профільного навчання. Формування компетентнісного потенціалу (професійних компетентностей) здійснюється у співвідношенні з навчальними дисциплінами професійної підготовки та процесом освітньої діяльності.

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу ЗЗСО (вчитель музичного, вчитель образотворчого мистецтва, вчитель художньої культури) (лист МОН України від 09.06.2016 № 1/9-298) зреалізований у навчальних варіативних дисциплінах освітньої програми ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» або спеціалізації 014.13 «Образотворче мистецтво. Художня культура» ступеню бакалавр (Додатки Б, В).

Досвід та аналіз кадрового забезпечення ЗЗСО учителями, саме фахівцями з художньої культури, показав, що в основному учителі мають освіту за спеціальностями «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», інколи учителі початкових класів у яких в освітніх документах вказані додаткові спеціалізації.

Готовність діяльності майбутніх учителів до викладання художньо-естетичних дисциплін формується у циклі професійної підготовки освітньої програми циклів: обов'язкової загальної підготовки (гуманітарна підготовка та фундаментальна) та професійної підготовки (психолого-педагогічна, науково-предметна підготовка); дисципліни вільного вибору здобувачами

освіти) та практичною підготовкою (навчальна (пропедевтична) практика, навчально-творча практика (пленер), виробнича практика) (Додаток А).

Таким чином, розгляд сучасних теоретичних положень професійної освіти дозволив нам дійти висновку про те, що найдоцільніше використовувати *міждисциплінарний, цілісно-синергетичний, соціокультурний, інтегрально-варіативний*, компетентнісно методологічні підходи до розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у закладах вищої освіти.

Висновки до першого розділу

Аналіз сучасного стану та проблеми профільного навчання окреслив етапи становлення і розвитку теорії та практики профільного навчання у ЗЗСО в Україні та країнах Європейського Союзу. Реформи освіти в аспекті реалізації художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища як соціокультурного компонента відбуваються за наявних власних надбань, так і до прогресивного зарубіжного досвіду країн Європи (Франції, Голландії, Шотландії, Англії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Данії та ін.) та США. Сьогодні в Європі налічується декілька поглядів до диференціації та профілізації навчання в старшій школі, а саме:

- а) різні типи шкіл (Франція, Італія);
- б) профільне навчання (програми) в структурі єдиної школи (Швеція);
- в) єдиний навчальний план протягом перших років навчання в різних типах старшої школи та поглиблення в профілі протягом останнього періоду (Нідерланди).

У ході теоретичного аналізу з'ясовано, що сучасному учителю художньо-естетичного циклу мають бути притаманні основні якості естетично-культурної особистості, зокрема: вміння сприймати та примножувати загальнокультурні та національні цінності суспільства, використовувати свій естетичний досвід у художньо-освітній діяльності, розвивати особистісні здібності, природні задатки, реалізовувати власний естетичний потенціал, бути носієм і транслятором естетичної культури, творцем цінностей (природи і людини, духовності і моральності, шляхетності, чесності).

На підставі системного, термінологічного та контент-аналізу наукової літератури, нормативних документів державного рівня окреслено коло базових понять дослідження: *«професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу»*, *«готовність до професійної діяльності*

учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО». У міждисциплінарному дискурсі «професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу» розглянуто як освітній процес, спрямований на формування, розвиток та саморозвиток майбутнього фахівця, його художньо-творчого мислення, яке включає соціокультурні мистецькі знання та уявлення, систему ціннісних орієнтацій, розвинену емоційно-почуттєву сферу, що скеровують до творчого самовиразу в мистецькій діяльності та спонукають до спілкування з художньою культурою впродовж усього життя.

Готовність до професійної діяльності учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, як комплексне інтегроване утворення майбутнього фахівця і детерміноване специфікою художньо-естетичного циклу профільного навчання та вимогами до його професійної кваліфікації, що передбачає відповідні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки у ЗВО. Визначено структурні компоненти готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО аксіологічно-соціокультурний, компетентнісний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний знаходяться в нерозривній єдності.

Професійна підготовка майбутнього учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО уможлиблюється на основі застосування органічно поєднаних методологічних підходів:

- *міждисциплінарного* (взаємопроникнення синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання);

- *цілісно-синергетичного* (передбачає багатofакторну взаємодію, відображених у змісті освіти, соціального досвіду, художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, художніх умінь, творчості та зумовлює націленість процесу профільного навчання на

художньо-естетичний саморозвиток особистості шляхом поєднання відкритості та безперервності освіти та самоосвіти);

- *особистісно-розвивального* (врахування вікових особливостей та індивідуальних здібностей учнів);

- *соціокультурного* (розгляд процесу художньо-естетичного циклу профільного навчання як соціокультурного феномену, забезпечення культурної спадкоємності поколінь);

- *інтегрально-варіативного* (індивідуалізація та диференціація спеціалізації з відображенням у змісті художньо-естетичної циклу профільного навчання об'єктивно існуючих зв'язків між видами мистецтв, діалогу культур)

- *компетентнісного* (перенос акценту у професійній підготовці майбутніх учителів від засвоєння інформації художньо-естетичного циклу до формування комплексу їх професійних компетентностей, від їх здібностей та цінностей до розвитку творчих здатностей та відповідно сформованості з збалансованими цінностями й метою профільного навчання художньо-естетичного циклу відповідно стратегіям розвитку культури в освіті.

Визначено, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу ЗЗСО (вчитель музичного, вчитель образотворчого мистецтва, вчитель художньої культури) (лист МОН України від 09.06.2016 № 1/9-298) зреалізований у навчальних варіативних дисциплінах освітньої програми ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура».

Практико-орієнтованою складовою професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО є початкові предмети «Мистецтво» та «Художня культура», спрямовані на розвиток художньо-естетичної сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, художньо-естетичного мислення; створення

сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас, через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей.

Передбачається подальша розробка принципу наукового поглиблення змісту предметів і його впровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу учнів профільного навчання у ЗЗСО.

Список використаних джерел до першого розділу

1. Андріяшин В. І. Забезпечення наступності засобами міжпредметних зв'язків. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 13: Проблеми трудової та професійної підготовки : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова ; редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 6. С. 9-13. – Літ.: 9 н.
2. Андрущенко В. Вчитель XXI століття: нова стратегія Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Вища освіта України. 2016. № 4. С. 5-14.
3. Базиль Л. О. Розвиток літературознавчої компетентності майбутніх учителів-філологів: концептуально-теоретичні аспекти. ScienceRise. Pedagogical Education. - 2015. - № 9(5). - С. 40-47. - URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_9\(5\)__9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_9(5)__9).
4. Бахмат Н. В. Особливості освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах інформатизації освіти. Молодь і ринок, 2018.
5. Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу : дис.. докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Кам'янець-Подільський, Київ, 2017. 510 с.
6. Бачинська Є. М. Вектори змін методичної роботи в закладах загальної середньої освіти в контексті реформування освіти в Україні. Народна освіта. 2017. Вип. 3. С. 16-21.
7. Бібік Н.М., Бурда М.І. Профільна школа: проблеми науково-методичного супроводження. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. 2004. № 11. С. 66–68.

8. Бігунова Ю. В. Стан підготовки майбутніх учителів історії до етнокультурної діяльності на півдні України. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. - 2013. - Вип. 21. - С. 97-100. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_21_26.

9. Блажко О.А. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів до профільного навчання хімії учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія). Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2019. 485 с.

10. Васюк, О. Організація контролю навчання студентів / О. Васюк, Н. Майданюк. Вісник Книжкової палати. 2009. № 5. С. 27-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2009_5_14. (дата звернення: 12.08.2016)

11. Ващенко Л. С. Уміння вчитися — ключова компетентність учнівської молоді сучасного інформаційного суспільства. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. Т. 43, вип. 5. С. 1-14.

12. Вентер, Дьордь. Педагогическое образование / Дьордь Вентер. – Ровно : Издательство: Международный экономико-гуманитарный университет им. академика Степана Дем'янчука, 2007. – 220 с.

13. Верьовкіна Ж. Л., Любарець В. В. Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання. Київ : Міленіум, 2020. 90 с.

14. Верьовкіна Ж. Організаційно-методичні засади та варіативні моделі профільного навчання. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 листопада 2019 р. К. : Педагогічна думка, 2019. С. 109-112.

15. Верьовкіна Ж. Л. Організаційно-педагогічний супровід професійного самовизначення старшокласників в умовах профільного

навчання. *Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка.* 2017. Випуск 24. С. 22-31.

16. Верьовкіна Ж. Л. Профільна освіта в сучасній школі. *Помічник абітурієнта.* Київ : ПХ «Хімджест», 2006. № 4 (56). С. 8.

17. Верьовкіна Ж. Л. Психологічний супровід профільного навчання в ЗОШ № 4. *Помічник абітурієнта.* Київ : ПХ «Хімджест», 2007. № 4 (66). С. 42-43.

18. Верьовкіна Ж. Л. Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища. *Роль глобального туристського ринку в сучасній економіці* : матеріали XVI аспірантських та магістерських читань, 1 червня 2017 р. Київ: Вид-во КУТЕП, 2017. С. 40-46.

19. Выготский Л. С. Психология искусства: монография. М.: Лабиринт, 2008. 350 с.

20. Герbart, I. Ф. Вибрані педагогічні твори. М.: Просвіта, 1940. – 362 с.

21. Глузман, А. В. 1998. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория

22. Гриньків А. Метакогнітивні дослідження в контексті освітніх інновацій. *Вища освіта України.* 2016. № 2. С. 37-43.

23. Гузій Н. В. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізму контексті акмепрофесіогенезу освітянських кадрів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.* 2016. Вип. 26. С. 11-15.

24. Дем'янчук О. Г. Загальні основи видів підготовки спортсменів у спортивному туризмі. *Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: випуск 17. Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* – Вінниця, 2014. – С. 438-442.

25. Дем'яненко Н. Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів. *Педагогічні науки.* 2012. Вип. 54. С. 46-54.

26. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 27.12. 2018)
27. Державний стандарт базової і середньої освіти: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. №24.- 68 с.
28. Дидактика средней школы / Под ред. М. Н. Скаткина. М.: Просвещение, 1982. 313 с.
29. Дьюї, Дж. Школа і дитина / Пер. з англ. [Текст] / Дж. Дьюї. М.; Л.: Госіздат.1923. 60 с.
30. Економічний часопис. 1986. квітня 26. П. 24; Ярмо. 1987. січня. С.
31. Євдокимов В. І., Пономарьова Г. Ф., Покроєва Л. Л., Луценко В. В. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції: навч. посібн. Харків : ХОНМІБО, 2006. С.22-23.
32. Жигір В. Диференціація педагогіки, особливості становлення й розвитку професійної педагогіки. Молодь і ринок. 2010. № 9. С. 68-72.
33. Жигір В.І. Застосування педагогічних задач у професійній підготовці майбутнього вчителя. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки.* Бердянськ : БДПУ, 2017. Вип. 3. С. 168–172.
34. Жигір В.І. Компоненти інформаційної культури вчителя. *Фізико-математична освіта : науковий журнал Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.* Фізико-математичний факультет ; редкол. : О.В. Семеніхіна (гол.ред.) [та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. Випуск 2(20). Ч. 2. С. 109–114.
35. Жигір В.І. Оцінювання професійної компетентності як результату навчання майбутніх учителів. *Молодь і ринок: науково-педагогічний журнал.* Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2017. № 7(150). С. 16–19.

36. Жигірь В.І. Сутність та особливості застосування педагогічних кейсів у професійній підготовці майбутніх учителів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2017. Випуск 29 (39). С. 106–109.

37. Задорожний Г. В. От догматического экономиксизма к спасательному человеческому хозяйствованию. *Социальная экономика*. 2011. № 2. С. 20.

38. Закатнов Д. Особливості професійного самовизначення учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2015. № 10. С. 29-38.

39. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: http://dneprtest.dp.ua/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=45%3Azakonprozagserosvitu&catid=37%3Alaws&limitstart=1 (дата звернення: 12.08.2019)

40. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 12.08.2019)

41. Інтерв'ю Міністра освіти і науки України Лілії Гриневич від 15.12.2016 шкільному інформаційному простору «Моя Освіта». URL: https://my.osvita.net/SiteNews.aspx?news_id=E75GNS9VOWBI (дата звернення: 14.12.2017)

42. Кайдалова А. В. Теоретико-методологічні підходи до оцінювання якості вищої освіти в контексті світових рейтингів вищих навчальних закладів / А. В. Кайдалова, О. В. Посилкіна / *Фармацевтичний часопис*. - 2015. - № 4. - С. 76-81. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Phch_2015_4_17.

43. Карташова Л.А. Роль веб-технологій у підвищенні ефективності діяльності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. № 5. С. 19–22.

44. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения, – М.: Изд. Центр «Академия», 2004. 304 с.
45. Клокар Н. Теоретико-методологічні засади формування інформаційно-навчального середовища системи освіти регіону. Рідна школа. 2011. № 1-2. С. 23-29.
46. Книш І. В., Верьовкіна Ж. Л., Любарець В. В. NBIC-конвергенції та E-Learning у контексті «розширення людини» та суб'єктності когнітивних процесів. *Achievements of world science : proceedings of VIII International scientific conference. USA, 2017. P. 36–39.*
47. Комарова Т. С. Теория и практика обучения изобразительной деятельности в детском саду : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Москва, 1979. 442 с.
48. Концепція профільного навчання в старшій школі. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2003. № 24. С. 3-15, URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_273290-03#Text (дата звернення: 17.11.2017)
49. Корець, М. С. Профільне технологічне навчання у час реформування старшої школи, Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30-31 березня 2017 р. / ред. колегія : В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, Н. Г. Ничкало; укл. Н. В. Гузій. Київ. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 50-53.
50. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. До проблеми змісту сучасної шкільної освіти. Біологія і хімія в школі. 2002. № 6.
51. Корсакова О., Верьовкіна Ж. Профілізація старшої школи. Шляхи впровадження. *Директор школи, ліцею, гімназії*. Київ, 2008. № 6. С. 86-91.
52. Корсакова, О. К. Диференціація пізнавальних ситуацій у навчанні молодших підлітків [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 /

Корсакова Ольга Костянтинівна ; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. К., 1997. 24 с.

53. Корсакова, О. К. Зміст сучасної шкільної освіти: Дидактичний аспект [Текст] : [Посіб.] / О. К. Корсакова, С. Е. Трубачова ; Ін-т педагогіки АПН України. К. : ФАДА, ЛТД, 2003. 56 с.

54. Кочубей Н.В. Синергетичні концепти в сучасному науковому дискурсі. Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти: монографія / за ред. Н. В. Кочубей. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. С. 43–64.

55. Кулик, Є. В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної дослідницької діяльності : автореф. дис. доктора пед. наук. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. 2006

56. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект. Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001.

57. Лежнина Г. В. Компетентностный подход: теоретический анализ понятия. URL : <http://www.eduhmao.ru/info/1/3760/83683/>. (дата звернення: 29.02.2018)

58. Лернер И. Я. Качества знаний учащихся. Какими они должны быть? Серия «Педагогика и психология». М., 1978.

59. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. дис... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки»; 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» /А. Ф. Линенко. К., 1996. 44 с.

60. Лов'янова І. В. Теоретико-методичні засади навчання математики у профільній школі : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 578 с.

61. Локшина О. І. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи [Текст]; Ін-т педагогіки АПН України. К.: КМІУВ ім. В. Грінченка, 2002. 52 с.
62. Любарець В. В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга»», 2018. 382 с.
63. Любарець В. В. Адаптація випускників професійно-технічних навчальних закладів туристської сфери до професійної діяльності // Туризм в умовах глобалізації: виклики часу: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Вид-во КУТЕП, 2015. С. 44–49.
64. Любарець В., Верьовкіна Ж. Профілізація художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти. Вища освіта України. Київ, 2019. № 4. С. 68-74.
65. Любарець В., Васильєва Г., Верьовкіна Ж. Диференційований підхід в інклюзивній освіті. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2017. Вип. 13. С. 150–156.
66. Матвієнко О. В. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 1(1). С. 215-220. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1\(1\)__41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1(1)__41) (дата звернення: 17.04.2017)
67. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. К.: Генеза, 2006. 328 с.
68. Монтень, М. Досліди: У 3-х кн. - Кн I-II. М.: Наука, 1980. 703 с.
69. Москалик Г. Модель допрофесійної підготовки учня в умовах освітнього округу: психолого-педагогічний аспект, Імідж сучасного педагога, 2013. т. № 2. С.106-115.
70. Назимов И. Н. Экономические и педагогические проблемы профориентации. К.: Рад. шк., 1980.

71. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. 2002. 23 квіт 10. (№ 33). С. 4 – 6
72. Нестерова О. Д. Навчання теоретичних основ інформатики студентів інформатичних спеціальностей педагогічних університетів. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2012. С. 128-134
73. Ничкало Н., Адаптація професійна. Енциклопедія сучасної України. Київ, 2001. Т. 1. С. 179–180.
74. Новий тлумачний словник української мови, 2006, Т. 3. С. 256.
75. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
76. Остапенко А. А., Скопин А. Ю. Пути реализации концепции профильного обучения в сельской школе, Школьные технологи 2003. № 4. С.39-48.
77. Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійнопедагогічних навчальних закладів засобами мистецтва: монографія / О.М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 246 с.
78. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.
79. Паращенко Л. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека освітньої політики. [заг. ред. О.В. Овчарук]. Київ: К.І.С., 2004. С. 73–85.
80. Петрук В. Формування базового рівня професійної компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей засобами інтерактивних технологій: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2011

81. Побірченко Н. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх учителів у контексті реформування системи вищої педагогічної освіти. Рідна школа, 2003
82. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі Наказ МОН № 1456 від 21.10.13 року, URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/ (дата звернення: 09.09.2017)
83. Психологічний словник [Текст] / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. - К. : Науковий світ, 2007. 274 с. Бібліогр.: с. 273-274.
84. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. М.: Когито-Центр, 2002. 396 с.
85. Ревенко І. В. Творча компетентність учителя мистецьких дисциплін як складова його професіоналізму. Час мистецької освіти. Проблема творчості у сучасній мистецькій освіті : зб. тез та матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф, Харків, 28-30 берез. 2018 р. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; заг. ред. Т. А. Смирнової. Харків : ХНПУ, 2018. С. 172–174.
86. Рідей Н. М. Ступенева підготовка майбутніх екологів: теорія і практика : моногр. / за ред. акад. Д. О. Мельничука. 2-ге вид. перероб. і доп. Херсон : Олді-плюс, 2011. 650 с.
87. Розин В.М. Философско-педагогические этюды. Изд. ПГТУ. Йошкар-Ола, 2015.
88. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологи: В 2 т. Т.2 М.: Педагогика, 1989. 322 с.
89. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. К.: ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.
90. Рягин С.Н. Преимственность среднего общего и высшего профессионального образования в условиях их системных изменений: автореф. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / ГОУ ВПО «Омский государственный педагогический университет». Москва, 2010. 42 с

91. Савченко О. В. Компетентність особистості на когнітивному рівні. Проблеми сучасної психології. 2014. Вип. 25. С. 413-427.
92. Санжаева Р. Д. Психологические механизмы формирования готовности человека к деятельности : дисс. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 «Общая психология, история психологии». Новосибирск : НГПУ, 1997. 354с.
93. Семенова Р. О., Музыка О. Л., Корольов Д. К., Мельник М. О. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Семенова Р. О., Музыка О. Л., Корольов Д. К та ін. ; [за ред. Р.О.Семенової]. К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 228 с.
94. Сергієнко В. Особливості підготовки професійно компетентних учителів у системі неперервної освіти / В. Сергієнко, С. Ткаченко / Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. - 2017. - Вип. 6. - С. 111-118. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2017_6_15.
95. Старовойт О.В. Інноваційна культура як потреба і реальність розвитку особистості. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. Київ: Вид-во «Гілея», 2015. Вип. 100. С. 179–181.
96. Сущенко Л. О. Організація науково-дослідної роботи майбутніх педагогів з діагностики утруднень і перешкод на шляху до професіоналізму. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 29. С. 371-383.
97. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста. Высшее образование сегодня. 2004. №3. С.20-28.
98. Титова Н. Формування змісту психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу [Текст]/ Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2018) : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 грудня 2017 р., м. Суми : у 2-х частинах / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка та ін. Суми : [ФОП Цьома С. П.], 2017. Ч. 1. С. 80–81.

99. Титова Н. Супровід психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання засобами інформаційних технологій. Молодь і ринок. 2016. № 3. С. 73-76.

100. Ткаченко Т. В. Методологічні засади формування професійнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики й співу. Професійна підготовка та інноваційні процеси у навчально-виховних закладах: зб. наук. праць. Харків : Вид-во «Стиль-здат», 2004. С. 173-185.

101. Толочко С. В. Структурно-системний аналіз досвіду України у визначенні ключових компетентностей. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 63. С. 186-192.

102. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. В. Троцько. К., 1997. 54 с.

103. Трубачева С. Е. Розвиток загальнонавчальних компетентностей учнів засобами проектної технології у форматі шкільного підручника. Проблеми сучасного підручника. - 2014. - Вип. 14. - С. 754-760. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2014_14_88.

104. Ульянова В. С. Сутність і структура професійної компетентності майбутніх учителів художньої культури і майбутніх учителів музичного мистецтва, етики й естетики в теорії педагогічної думки. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр./ (редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.) Запоріжжя: КПУ, 2015 Вип. 41 (94). 576 с.

105. Федій О. Естетотерапія у парадигмальному просторі базових освітніх моделей. Педагогічні науки. 2011. Вип. 1. С. 60-66.
106. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібн.. 3-тє вид., стереотип. Академвидав, 2009. С.354.
107. Хращевська О. О. Підготовка майбутніх учителів до формування у молодших школярів художньо-естетичного ставлення до довкілля : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2007. 20 с.
108. Шапран О. Реалізація компетентнісного підходу в системі неперервної освіти. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія. 2013. Вип. 28(1). С. 319-324.
109. Шиян Н. Профільне навчання учнів у загальноосвітній школі сільської місцевості. Педагогічні науки. 2010. Вип. 1. С. 12-20.
110. Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. Рівне: РДГУ, 2002. С.151-155.
111. Ярошенко В. М. Формування гуманістичних цінностей у політичній свідомості молоді : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2002. 20 с.
112. Ястребова В. Я. Соціально-педагогічні засади модернізації управлінських функцій директора закладу освіти сільської місцевості. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 35. С. 387-392.
113. Figel Yan. Edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach w Europie / Yan Figel. Bruksela Eurydice. 2009. 104 s.

114. Litvinova T. V., Verovkina Zh. L. Health culture – a social phenomenon of professional training of future managers. Global science and education in the modern realities: conference proceedings, 26-27 August 2020. Washington, USA, 2020. P. 333-335.
115. Martišauskienė E. Studentų asmenybinio ugdymo(si) pedagoginių kompetencijų sklaida per pedagoginę praktiką. *Pedagogika: mokslo darbai*. 2007. T. 86. P. 14–22.
116. Sieńczewska Małgorzata. Edukacja artystyczna w edukacji najmłodszych uczniów szkoły podstawowej / Małgorzata Sieńczewska, Dorota Sobierańska, Marta Radwańska. – Wydawca : Ośrodek Rozwoju Edukacji Aleje Ujazdowskie 28 00-478 Warszawa. 2010. – 88 s.
117. Vitkauskas R. Būsimųjų muzikos pedagogų nuostatos meninio ir dvasinio ugdymo atžvilgiu / R. Vitkauskas, Z. Rinkevičius // *Pedagogika : mokslo darbai*. 2007. T. 85. P. 129–134.

РОЗДІЛ 2.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у закладах загальної середньої освіти

Обґрунтована у дослідженні структура професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у закладах ЗСО, стала основою для розробки критеріїв, показників та рівнів їх готовності.

Проблема визначення критеріїв та показників піднімається вітчизняними вченими: О. Башманівський [61], Н. Куб'як [29], З. Курлянд [32], О. Шикирінська, [59].

Автори по-різному підходять до вибору, опису, обґрунтуванню критеріїв і показників та оцінки рівня готовності професійної підготовки майбутніх учителів.

Поняття «критерії» З. Курлянд визначає у якості мірила, оцінки, суджень, ознаки достовірності або умови, як сукупність ознак, що є необхідною та достатньою умовою проявлення або існування якогось явища чи процесу [31]. Вчена О. Шикирінська характеризує критерії, як вираження професійної спрямованості на формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до професійної діяльності [59]. О. Башманівський критерії бачить як сукупність показників, які розкривають норму, вищий рівень розвитку явища, що досліджується. Показник, що є компонентом критерію, є типовим і конкретним виявом сутності якостей досліджуваного процесу або явища, має вигляд судження про наявність або

відсутність, а також інтенсивність виявлення якоїсь властивості об'єкта, що емпірично спостерігається [5].

Науковець Н. Баловсяк трактує, що «критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку; показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, тобто ступінь сформованості того чи іншого критерію» [4].

Критерії професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО потрібно задати так, щоб можна було виділити рівні готовності. Критерії готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО потрібно включити ознаки, за допомогою яких можна виявити у студентів наявність або відсутність кожного з названих аспектів готовності.

При визначенні критеріїв ми враховували, що критерій – це ознака, на основі якого відбувається оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки. Виявленні критерії стали основою у формуванні освітніх художньо-естетичних установок, художнього відображення, емоційної чуйності, творчого самовираження, комунікабельності, що якісно виражено у показниках.

Визначаючи критерії ми дотримувалися вимог: спочатку за допомогою критеріїв з'ясовували зв'язки між усіма компонентами досліджуваної системи; враховуючи, що якісні показники будуть в єдності з кількісними; критерії розкриваємо через показники. Термін «показник» визначається, як доказ, ознака результатів практичної діяльності, процесу, досягнень та ін.

Н. Куб'як акцентує бачення показників, як характеристику певного аспекту критерію; кількісні або якісні характеристики сформованості кожної властивості або/ та ознаки досліджуваного об'єкта [29, с. 79]. Це показує співвідношення показника стосовно критерію, який за логікою узгодження

співвідноситься як «загальне-одиничне» та відображає властивості досліджуваної готовності, а показники її конкретизуватимуть.

Для впевненості у ефективності визначення критеріїв готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО доцільно встановити співвідношення понять «показник» та «критерій».

Виходячи з теоретично обґрунтованої сутності та структури професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО, нами виділені основні критерії ефективності цього процесу (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, процесуально-креативного) та відповідні показники готовності студентів художньо-естетичного циклу.

Дослідження і досвід показують, що однією з умов ефективності готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО є художньо-естетична емоційна спрямованість учителя, відображення якої відтворюється у ціннісних орієнтаціях та потребах, у діалозі співпраці, розумінні та прийнятті і кожного з суб'єктів взаємодії. Дані обставини вказують на необхідність наявності у структурі готовності мотиваційного критерію, властивості якого є схильності, здатності, переконання, інтереси, якості особистості та позитивне ставлення до професійної діяльності [64].

Мотиваційний критерій інтегрує систему відносин особистості як до себе так і до соціуму, систему ціннісних орієнтацій та мотивів, позицій та установок, що визначають перебування і розуміння особистістю сенсу самої себе і свого життя.

Мотивація є основним базисом у структурі поведінки особистості і є одним з основних понять, яке використовується для пояснення рушійних сил і діяльності у цілому. Проте неможливо зрозуміти мотивацію у відриві від професійної діяльності. Мотивація професійної діяльності майбутніх учителів

художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО є багатовимірним і динамічним утворенням, де мотиваційний фактор перетворює знання, вміння і навички у засоби формування готовності до діяльності. У зв'язку з цим вивчення мотивів, які сприяють виконанню майбутніми учителями художньо-естетичного циклу професійних обов'язків та вирішення завдань профільної освіти у ЗЗСО.

Так, високу мотивацію і успішну діяльність забезпечує педагогічна умова: *пробудження, поглиблення й закріплення мотивації до професійного навчання на основі усвідомлення перспектив кар'єрного зростання, а саме— створення емоційно-мотиваційної атмосфери забезпечення готовності до самореалізації майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО (художньо-естетичне спрямування розвитку емоційно-почуттєвої сфери здобувачів освіти, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення, креативних ідей через реалізацію власних творчих потреб та активізації їх професійного й особистісного розвитку через механізми самопізнання, рефлексії, цілеутворення.*

Відповідно нами було визначено показники мотиваційного критерію готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО. Показниками сформованості мотиваційного критерію є ціннісні орієнтації та зацікавленість до профільного художньо-естетичного циклу освітньої діяльності, позитивне ставлення до наукової роботи, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, наявність інноваційного потенціалу.

«Цінність» – це поняття, яке через ставлення, значення [55, с. 66], є ядром особистості, яке визначає її спрямованість [55, с. 69]. Прояв ціннісних потреб майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у дослідженні ми розглядаємо як основу прагнень, переконань особистості в єдине ціле. Отже саме цінності впливають на змістове забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, у процесі якої формується

його готовність до професійної діяльності в умовах профілізації освітнього процесу ЗЗСО. Цінності репрезентуються у свідомості суб'єкта у вигляді ціннісних уявлень, установок, орієнтації і стають надалі нормами професійної діяльності, нормами, що визначають готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО. Таким чином, цінності виступають як потенційне та актуальне джерело мотивації професійної діяльності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО.

Мотиваційна сфера готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у процесі професійної підготовки формує інтерес, ставлення до особистості учнів та їх індивідуальної траєкторії потреб у соціокультурній взаємодії. Нові мотиваційні утворення виникають у результаті переживання або проживання життєвих ситуацій, з якими майбутні учителі стикаються у процесі практики або які моделюються викладачем на практичних заняттях [34, с. 60].

В основі обґрунтування мотиваційного критерію лежить твердження, що будь-яка діяльність людини викликана певними мотивами. Формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО розглядається як:

- сформованість готовності мотиваційної налаштованості студентів на таку діяльність у якій віддзеркалюються мотиви, потреби, інтереси особистості, бажання здобувати знання, уміння, навички та бажання долати труднощі задля успішної профілізації навчання учнів у ЗЗСО а також бажання вдосконалюватися та саморозвиватися у професійній діяльності;

- сформованість загальнолюдських ціннісних орієнтації майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у ЗЗСО, що включає в ціннісне ставлення до індивідуальної особистості учня, його унікальності та неповторюваності, усвідомлення важливості прийняття та розуміння їх відмінностей; володіння моральними та художньо-естетичними

регуляторами взаємовідносин учителя та учнів, а саме диференційовано підходу [9] Нової української школи (толерантність, емпатія, любов, емоційна мобільність, відповідальність, активність, моральність тощо).

Показником когнітивного критерію є: впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень, Елементом цього критерію є знання, цілепокладання, проєктування, педагогічна взаємодія майбутніх учителів та учнів в освітньому середовищі. Знання є фундаментом для побудови професійних умінь та навичок. Знання необхідні майбутнім учителям художньо-естетичного циклу, для розуміння та готовності до викладацької діяльності в умовах профільного навчання учнів у ЗЗСО, аналізу та оцінки результатів професійної діяльності, формування художньо-естетичного мислення.

Даний критерій відображує повноту й дієвість знань у процесі другої педагогічної умови: *спрямування та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО через уведення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти», а саме:*

- значущість наповнення змісту навчального матеріалу з особистісно-орієтованим підходом, оптимальний підбір методик навчання відповідно до можливостей студентів,
- сприяння довірливим взаємовідносинам між учасниками освітнього процесу, формування самостійності в оволодінні змістом навчання,
- самостійне розроблення студентами дидактичних матеріалів з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації художньо-естетичного циклу профільного навчання, стимулювання розвитку й саморозвитку студента;

Третя організаційно-педагогічна умова: взаємодія теоретичної та практичної складових професійної підготовки та спрямування практичної підготовки на набуття майбутніми учителями первинного професійного досвіду у художньо-естетичному циклі профільного навчання, а саме:

- впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень
- передбачає модернізацію програми практики студентів з урахуванням взаємодії теоретичної та практичної складових професійної підготовки та націленість програми практики на науково-проектну роботу з розробкою дидактичних матеріалів для забезпечення практичної складової профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів ЗССО з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації з застосуванням особистісно-орієнтованих технологій.

Діяльнісний критерій передбачає:

- здійснення майбутніми учителями художньо-естетичного циклу осмислення й оцінки власних дій у процесі профілізації навчання ЗССО, професійного саморозвитку, траєкторії особистого професійного успіху;
- здатність використовувати «художньо-естетичне» мислення у педагогічному діалозі взаємодії;
- сформованості у студентів умінь оцінювати освітній процес в психолого-педагогічних аспектах з урахуванням реалізації індивідуального та диференційованого підходів;
- регулярно та свідомо здійснювати рефлексію власної професійної діяльності;
- вміння проєкувати освітній процес шляхом пошуку та прийняттям нестандартних рішень та новації, що в свою чергу базуються на особистісних потребах та цінностях всіх учасників освітнього процесу.

Виділені нами компоненти (§ 1.3 першого розділу), критерії та показники формування готовності майбутніх учителів до профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів ЗЗСО наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Співвідношення компонентів, критеріїв та показників формування
готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу
до профільного навчання учнів ЗЗСО**

Компонент готовності	Критерії готовності	Показник готовності
<i>Аксіологічно-соціокультурний</i>	Мотиваційний	ціннісні орієнтації та зацікавленість до профільної художньо-естетичного циклу освітньої діяльності, позитивне ставлення до наукової роботи, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, наявність інноваційного потенціалу
<i>Компетентнісний</i>	Когнітивний	впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень
<i>Інтеграційно-діяльнісний,</i>	Діяльнісний	володіння методикою організації педагогічного експерименту, озброєність прийомами пошуку професійно важливої інформації, її обробки, інтерпретації та застосування, розвиненість інноваційних умінь, рівень прояву креативності майбутніх учителів,
<i>Результативно-рефлексивний</i>	Процесуально-креативний	здатність до рефлексії власного досвіду, аналізу діяльності учнів та досвіду

Результативна частина зазначених критеріїв та показників готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання

учнів у ЗЗСО, залежно від особливостей освітнього процесу (мети, змісту, педагогічних умов, ефективності застосовуваних методів, засобів, педагогічних технологій, пізнавальної підготовленості майбутніх учителів та ін..) може бути репрезентована різними рівнями їх сформованості.

Н. Кузьміна репрезентує наступні рівні: репродуктивний, адаптаційний, локально-моделюючий, системно-моделюючий критерії педагогічної діяльності [30]. Л. Спірін визначає їх як інтуїтивний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий [52]. Отже як бачимо для характеристики рівнів сформованості складових педагогічного дослідження існують різні градації.

У свою чергу для визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів виникла необхідність розробити якісно-кількісні характеристики кожного з них. Якісною ознакою рівня сформованості у студентів готовності до педагогічної діяльності є сукупність компетенцій, що характеризують компоненти готовності.

Усі виокремлені компоненти готовності є взаємопов'язаними і взаємозумовленими. В ході аналізу теоретичних джерел нами здійснено спробу з'ясувати відповідність досліджуваних складових підготовленості їх компонентам, що дало змогу констатувати недостатність репрезентації професійно-педагогічних орієнтацій майбутнього вчителя початкових класів.

Як засвідчив аналіз психолого-педагогічних джерел, учені для вимірювання сформованості готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності виокремлюють трирівневу або чотирирівневу шкалу. Якісна і кількісна характеристика визначених критеріїв і показників готовності майбутніх вчителів початкової школи до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів дає можливість виокремити три рівні прояву цього феномена – високий, середній та низький.

Студентам, які перебувають на низькому рівні сформованості готовності до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів,

притаманна відсутність інтересу та мотивації до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів, байдуже ставлення до результативності співпраці, відсутність бажання долати труднощі у співпраці з гетерогенними групами учнів. Студенти мають пасивний, епізодичний інтерес до опанування знаннями в галузі педагогіки гетерогенності. Знання засвоюються формально.

Майбутні педагоги уникають участі в організації та налагоджуванні продуктивних та різновекторних толерантних зв'язків з гетерогенними групами учнів, у студентів відсутні діагностичні та прогностичні вміння у конфліктних ситуаціях. Відсутнє вміння діагностувати гетерогенні групи учнів в освітньому просторі. Прогностичний компонент характеризується обмеженістю вмінь прогнозувати освітній процес з гетерогенними групами учнів, рефлексії та професійній оцінці своєї діяльності, низькою динамікою особистісного зростання, сформованість таких професійно необхідних якостей, зокрема як толерантність, емпатійність, стресостійкість, емоційну мобільність, креативність та необізнаність основами дизайну мислення тощо.

Низький рівень у студента характеризується недостатньою підготовленістю, зазвичай студент відповідає за допомогою підказки одногрупників, але не може пояснити та розтлумачити свій вибір та відповідь. Має відсутні навички організації самостійної роботи.

Студентам, у яких виявлено середній рівень сформованості готовності до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів, властива нестійка мотивація до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів, епізодичний інтерес до засвоєння знань в галузі педагогіка гетерогенності, інтерес має бути постійно підкріплений зовнішніми чинниками. Запас базових знань в галузі педагогіки гетерогенності дає змогу результативно розв'язувати типові завдання, педагогічні задачі та педагогічні ситуації. Основні уміння усвідомлені та засвоєні, але студенти недостатньо вміють їх реалізовувати в співпраці з гетерогенними групами учнів на практиці. Спостерігається недостатність володіння основами дизайну мислення, що на практиці

зумовлює недостатнє розв'язання педагогічних задач в ситуаціях невизначеності.

На цьому рівні сформованості готовності до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів студенти здатні визначати, корегувати та здійснювати контроль своїх вчинків та міркувань в освітній гетерогенній площині, своєчасно визначають та усувають проблемні ситуації та недоліки у власній навчальній підготовленості. Динаміка особистісного зростання: сформованість таких професійно необхідних якостей, зокрема толерантність, емпатійність, стресостійкість, емоційну мобільність, креативність у таких студентів розвинені, але мають нестійку основу.

Основним показником, що відносить студента до середнього рівня готовності, є його ініціативність у досягненні професіоналізму, усвідомлення недоліків своєї підготовленості та вміння критично та системно мислити в конфліктних ситуаціях, а також прогнозувати та попереджати їх, а отже усвідомлювати специфіку полівимірності педагогічного мислення.

Для студентів, що досягли високого рівня сформованості готовності до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів, властива: стійка позитивна мотивація до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів, а саме розуміння та прийняття гетерогенності не як перешкоду, а як поштовх до саморозвитку; стійке позитивне налаштування та орієнтація особистості майбутнього педагога на інклюзивні цінності, корпоративну та інклюзивну культуру, толерантне спілкування та співпрацю з гетерогенними групами учнів дотримуючи принципів педагогіки гетерогенності.

Студентам цієї групи характерні ґрунтовні та дієві знання в галузі педагогіки гетерогенності, успішна реалізація знань, умінь та навичок педагогічно взаємодіяти з гетерогенними групами учнів на практиці. У них спостерігається високий рівень володіння основами «дизайн-мислення», що характеризується полівимірністю професійного мислення в площині гетерогенності, що сприяє результативності вирішення конфліктних ситуацій

та запобігання конфліктності в майбутній професійній діяльності, шляхом нестандартних рішень та новацій.

У студентів на високому рівні сформовані навички організації самостійної роботи, що надає діяльності творчого характеру. Майбутні вчителі початкової школи компетентні діяти, оцінювати та рефлексувати свої дії у стандартних і нестандартних педагогічних ситуаціях, мають високу динаміку особистісного зростання: сформованість таких професійно необхідних якостей, зокрема толерантність, емпатійність, стресостійкість, емоційну мобільність, тощо. У співпраці в умовах гетерогенності учнівської аудиторії та конфліктних ситуаціях такі студенти, як правило, емоційно стримані та мобільні, толерантні у спілкуванні та позитивно налаштовані до учнів з особливими освітніми потребами.

Студенти прагнуть до творчого та професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки задля успішної педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що сформованість готовності майбутніх вчителів початкової школи до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів можна оцінювати за мотиваційно-ціннісним, інформаційно-когнітивним, особистісно-комунікативним та рефлексивно-діяльними критеріями. Використання зазначених критеріїв дозволяє виділити три рівні сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів (низький, середній та високий) і далі визначити стан сформованості у них цієї професійно важливої якості.

2.2. Модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти

Важливість, складність та багатогранність проблеми підготовки учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО переконує в необхідності моделювання процесу формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО. Гуманістична парадигма професійної освіти характеризується розвитком у педагогічній науці напрямку моделювання та проектування нової освітньої реальності, головним суб'єктом якої є особистість. Протиріччям у структурі особистості учителя художньо-естетичного профілю, полягає в процесі сприйняття, практичного осмислення та відтворення образів, вказують вчені Давидова М.О., Захарова Л.В. [16, с. 34].

Формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗСО пов'язане з удосконаленням освітнього процесу, спрямованого на активізацію розумової діяльності та формування творчої особистості.

Визначаючи творчість, як об'єктивну рису освітньої діяльності учителя, Лузіна Л. підтвердила, що формування творчої індивідуальності учителя означає вироблення у нього особливого ставлення до професійної діяльності, як способу життя [47, с. 3].

Доречно також звернутися до педагогічній спадщини послідовника гуманістичних традицій, одного з видатних педагогів Сухомлинського В.А. Він вважав, що успіх виховання багато в чому залежить від розвитку емоційно-чуттєвої сфери [54, с. 145]. Ідеал естетики в освіті талановитий педагог бачив в особистості, яка пізнає прекрасне чим зміцнює світогляд. Адже світогляд базується не тільки на сукупності знань, але й на художньо-естетичному та емоційному світогляді особистості. Формування художньо-

естетичного в світогляді молодого покоління покладається на особистість учителя, а саме «гармонійне поєднання ідеалів, принципів, переконань, поглядів, смаків вчинків, тоді розкривається виховна сила знань» [54, с. 155].

Аналіз психолого-педагогічної літератури приводить до висновку, що рівень творчої діяльності вчителя, визначається, як правило, залежно від конкретного циклу профільного навчання в освітній діяльності.

Для ефективнішого формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у професійній підготовці до профільного навчання учнів ЗЗСО пропонуємо цілісну модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного учнів ЗЗСО (далі – Модель) (рис.2.1).

Створення моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів ЗЗСО передбачає застосування системного підходу, який полягає у розкритті цілісності педагогічних об'єктів, виявленні у них різних типів зв'язків та зведення їх у єдиний конструкт.

У філософській літературі модель визначається як – (від лат *modus* – міра) у загальному розумінні «аналог – графік, схема, аналогова структура певного об'єкта, оригіналу, фрагмента реальності, артефактів, витворів культури, концептуально-теоретичних утворень. Модель – це предметна, знакова чи мисленнєва уявна система, що відтворює, імітує або відображає певні визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації, або функціонування певних властивостей чи ознак об'єкта пізнання – оригіналу, пряме безпосереднє вивчення, якого з певних причин є неможливим і може замінити цей об'єкт у процесі, що досліджується з метою отримання знань про нього. Моделювання виступає ефективним способом наукового дослідження тільки при максимально чіткому визначення їх подібності та відмінності теоретичними засобами, які можуть визначати

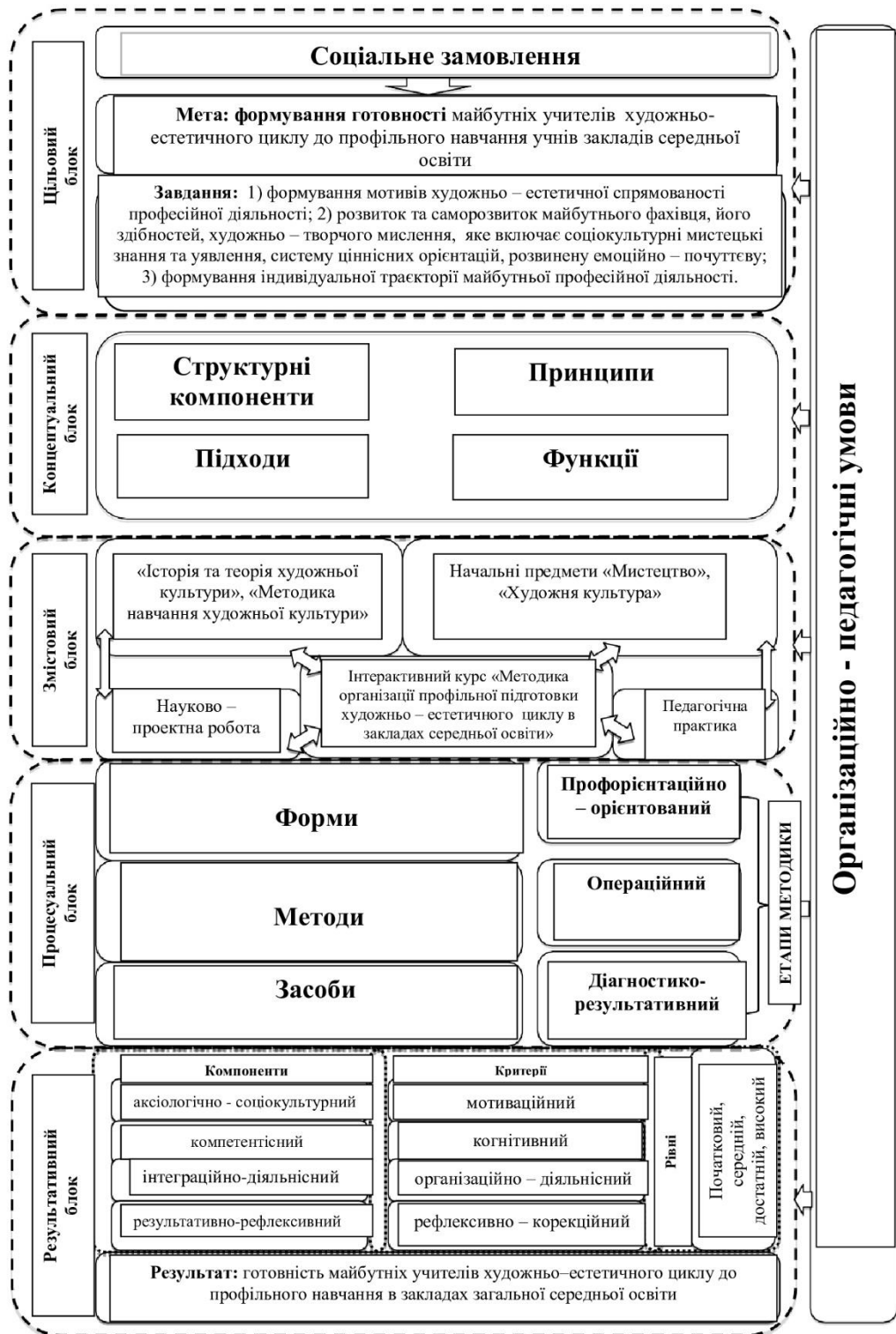

Рис. 2.1. Модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

припустимі межі спрощень, абстрагувань, ідеалізації. Посідаючи істотне місце у потужному арсеналі наукових засобів, виконуючи описову, пояснювальну та евристичну функції модель відіграє важливу роль у дослідженні різноманітних складових феноменів реальної дійсності [22. с. 391].

Модель це конструкт, який складається з взаємопов'язаних блоків: цільового, концептуального, змістового, процесуального та результативного [63].

Цільовий блок займає особливе місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, оскільки є системотвірним, об'єднує інші складники та надає їй цілісності. Він формується під впливом зовнішніх чинників: нормативних документів, які регламентують державну політику в галузі освіти (Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»), Концепції профільного навчання в старшій школі та соціального запиту суспільства на підготовку висококваліфікованих і конкуренто-спроможних на ринку праці педагогічних кадрів.

Цільовий блок Моделі включає в себе соціальне замовлення, яке в умовах європейської інтеграції виражається, як зазначають вчені Давидова М.О., Захарова Л. В. [16], у практичній реалізації в соціокультурному середовищі «розвивати естетичну свідомість», соціокультурну компетентність, «здатність до самореалізації», бажання художньо-естетично самовдосконалюватись.

Передача соціально-культурного досвіду не може бути ефективною, якщо не активізується особистісно-смилова сфера особистості. Художньо-естетичний цикл як істотний компонент культури є єдиним видом соціокультурної діяльності, що створює цілісну картину світу в суцільності мислення та почуття. Художня культура є найважливішим засобом залучення людини до загальнолюдських, духовних цінностей через власний досвід, особисте емоційне переживання. Саме художньо-естетичний цикл виражає і

формує ставлення майбутнього учителя до всіх явищ буття та до самої себе, а злиття його з мистецтвом надає у майбутній професійній діяльності діалогу з учнями гуманно-особистісний характер.

Соціальний запит підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО визначає мету та завдання підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО. Метою такої підготовки є формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання у ЗЗСО. Конкретизуючи мету Моделі, нами було виділено *завдання*: формування внутрішньої позитивної мотивації майбутніх учителів художньо-естетичного циклу та засвоєння студентами сукупності знань, необхідних для ефективної організації профільного навчання; розвиток та саморозвиток майбутнього учителя, його здібностей, художньо-творчого мислення, систему ціннісних орієнтацій, соціокультурні мистецькі знання та уявлення, розвинену емоційно-почуттєву сферу, формування індивідуальної траєкторії майбутньої професійної діяльності. Цільовий блок є детермінантною відбору змісту, вибору ефективних форм, методів та засобів професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Наступний концептуальний блок, який виконує системорегулююче призначення, визначає загальну стратегію й тактику проектування професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО й охоплює: структурні компоненти (*аксіологічно-соціокультурний, компетентнісний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний*), *методологічні підходи* (міждисциплінарний, цілісно-синергетичний, особистісно-розвивальний, соціокультурний, інтегрально-варіативний, компетентнісний), *принципи* (науковості, цілісності, синергетичності, систематичності й послідовності, природовідповідності, поліхудожності, єдності художньо-естетичного

виховання у соціокультурному середовищі), *функції* (освітню, мотиваційну, розвиваючу, науково-дослідну, світоглядну, соціокультурну).

Лише у постійному діалозі традицій і новацій під впливом численних змінних факторів (науково-технічний поступ, кадровий потенціал, побутування мистецтва у певному культурному середовищі, зміна освітньої парадигми суспільства) відбувається корекція теоретичних положень педагогіки мистецтва, що безперервно вдосконалюються, розширюючи поле функцій і принципів підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу.

Підготовка учителів художньо-естетичного циклу у профілізації НУШ базується на загальнодидактичних принципах, а також на специфічних художньо-педагогічних принципах. Місце принципу в структурі освітнього процесу визначається між метою та засобами її досягнення. Принцип зорієнтований на мету, конкретизує та опосередковує вибір змісту, педагогічних технологій, форм і методів навчання і виховання, координує спільну діяльність педагога та учнів [39].

Принцип науковості у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу передбачає зв'язок культури та естетики із сучасними науками, які задають напрями формування зазначеного феномена. Наукове обґрунтування та висновки формувальних експериментів у різних галузях мистецької освіти уможливають проектувати варіативні моделі формування художньо-естетичної культури молоді засобом запровадження інтерактивних технологій, сучасних інноваційних методів, проблемного навчання, активної участі суб'єктів навчально-виховного процесу в засвоєнні естетичних цінностей. Формування художньо-естетичної культури здійснюється на основі методологічного, теоретичного, особистісного, методичного й технологічного рівнях. За такої ситуації підходи до формування естетичної культури та культурних цінностей повинні відповідати сучасному стану науки.

Незаперечним є факт, що поява нових концепцій, поглядів на історію, проблематику й теоретично-практичне значення художньо-естетичного знання зумовлює нові підходи до формування художньо-естетичної культури молоді. Сучасними дослідниками доведено вплив різних видів мистецтв на формування соціокультурних цінностей молоді, естетичного смаку та ідеалу засобом комплексного впливу різних видів мистецтв на свідомість особистості. Науковцями досліджено філософський аспект формування художньо-естетичної культури на основі теоретичних знань та практичного досвіду особистості, вплив самоосвіти й самовиховання на процес формування цих цінностей.

Принцип системності й послідовності формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО ґрунтується на теоретичному засвоєнні та практичному запровадженні знань, умінь і навичок, які впливають на формування художньо-естетичної культури, відбувається в певній системі та логічній послідовності та відповідає основним принципам теорії пізнання й організації освітнього процесу ЗВО. Цей процес передбачає подальший розвиток та вдосконалення, розширення і збагачення як за змістом, так і за характером та способами пізнавальної діяльності особистісних якостей майбутніх учителів художньо-естетичного циклу. Теоретичні знання і практичний досвід, який студенти набувають на лекційних і практичних заняттях, збагачується завдяки сталим підходам і новим інноваційним технологіям, котрі передбачають сприймання, усвідомлення і відтворення художніх творів, текстів та композицій відповідно до сучасних вимог розвитку культури й мистецтва.

Системність та послідовність у формуванні готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу передбачає неперервність та доступність, цілеспрямованість і варіативність у засвоєнні художньо-естетичних цінностей. Спостерігаються різні підходи до визначення системності й послідовності змісту процесів, які впливають на формування

готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, а саме: виклад навчального матеріалу; засвоєння знань, умінь і навичок; оволодіння засобами художньої виразності; інтерпретація змісту творів мистецтва; створення хореографічної композиції, написання картини художником, відтворення художньо-образного змісту музичного твору виконавцем тощо.

Цілісність у досліджуваному феномені полягає в органічному поєднанні універсального (загальнолюдського), національного (державного) і регіонального (етнолокального, краєзнавчого) компонентів змісту освіти, спрямування полікультурного середовища на формування національної свідомості, патріотизму, полікультурної компетентності (принцип глокальної освіти).

Синергетичний принцип, окреслює відкритість художньо-естетичної освіти до перманентних змін, до постійної науково-педагогічної творчості, до взаємодії учителів художньо-естетичного циклу між собою та з вчителями інших освітніх галузей, а також викладачів (учителів) та студентів (учнів) на паритетних, партнерських засадах. Він зумовлює розгляд художньо-педагогічної системи як такої, що постійно саморозвивається в поліваріантному режимі завдяки внутрішнім суперечностям та їх постійному подоланню.

Системності та послідовності закладений у нерозривний постійний процес неперервності освіти у поєднанні та гармонізації з позааудиторною та позазакладною діяльністю.

Необхідність внутрішньої наступності – стикування шкільних ланок початкової, основної та старшої – детермінована фактором уведення інтегрованого курсу «Художня культура» для старшокласників, для повноцінного засвоєння якого доцільна пропедевтична мистецько-культурологічна інтеграція в основній школі.

Зовнішня наступність – це вихід за рамки шкільної мистецької освіти, реалізація цього загальнопедагогічного принципу, насамперед, у зв'язках із

дошкільним комплексним художнім вихованням та культурологічною освітою у вищій школі.

Принцип природовідповідності полягає у врахуванні вікових особливостей, а саме природи дитини, яка потребує забезпечення культурної спадкоємності поколінь.

До специфічних принципів у підготовці майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО відносимо наступні принцип поліхудожності – взаємодії видів мистецтва у поліхудожньому розвитку студентів.

Принцип єдності художньо-естетичного виховання з соціокультурним середовищем – єдності художньої, емоційної та раціональної, діалогічної взаємодії педагога (учителя) та студентів (учнів) у соціокультурному середовищі (родинного та суспільного впливів). З огляду на вкрай обмежений (мінімальний) обсяг годин, що завжди виділяється в навчальному плані загальноосвітньої школи на вивчення мистецтва, підвищується роль і розширюється смислове трактування принципу взаємозв'язку навчальної та позаурочної діяльності, що передбачає не тільки узгодження освітніх і дозвіллевих заходів у межах школи, а й гармонізацію суспільних (професійно-педагогічних) і сімейно-родинних естетико-виховних впливів, взаємозв'язок школи із соціокультурним середовищем (музеї, театри, клуби тощо), системою позашкільної освіти (палаці творчості школярів, мистецькі студії тощо).

Будь-яка форма інтеграції має бути дидактично доцільною, а не еkleктичною, коли поєднуються різні предметні знання без належного теоретичного і методичного обґрунтування. Як і абсолютна ізоляваність вивчення окремих дисциплін, інтегроване навчання може бути неефективним за умов відсутності єдиної освітньої мети, продуманої дидактичної основи, вмотивованої системи розвиваючих технологій.

Набуває особливої значущості для сучасної педагогіки співробітництва принцип комунікативної спрямованості, толерантності взаємин і спілкування, згідно з яким впроваджується партнерський, емпатійний тип відносин між учителем та учнями.

Наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища ЗЗСО в основній школі відбувається відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 р. № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», і має три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво» наскрізно з логічною побудовою змісту за роками навчання з 5 по 9 класу. Художньо-естетичний цикл відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 р. № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» в 10-11 класах на рівні стандарту здійснюється через базові та вибірково-обов'язкові предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»).

Тому змістовий блок формування художньо-естетичної професійної підготовки майбутніх учителів наповнюють дисципліни «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури». Майбутній учитель на профільному рівні художньо-естетичного циклу має виявляти здатність до самостійної творчої діяльності, бути готовим до колективної співпраці з метою розв'язання мистецьких проблем та потреб використання здобутків української культури у власній творчій діяльності, пропагувати національну культурно-мистецьку спадщину, відстоювати національно-культурні пріоритети в особистісному та суспільному житті, демонструвати готовність до постійного художнього самовдосконалення, усвідомлення власної причетності до традицій і цінностей національної культури та вміння їх використовувати у культурно-творчій діяльності.

Змістовий блок передбачає формування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного

навчання в ЗЗСО комплексу професійних ознак: педагогічна майстерність, комунікативні якості; морально-етичні здатності; емоційність; психодинамічні характеристики; інтелект, здатностей та готовностей перетворювати їх на особистий управлінський інструментарій з використання у професійній діяльності; здібності до композиційного художнього мислення.

Предмети художньо-естетичного циклу в ЗЗСО спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей. Наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища ЗЗСО в основній школі відбувається відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», і має три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво». Навчання побудовано наскрізно з логічною побудовою змісту за роками навчання з 5 по 9 класу. 10-11 класи опановують художньо-естетичний цикл відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». У 10 класі на рівні стандарту здійснюється через базові та вибірково-обов'язкові предмети. До вибіркового належать навчальні предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»). Учені мають обрати два предмети, які опановуватимуть впродовж навчання у старшій школі: один - в 10-му, інший - в 11-му класі, або одночасно два предмети в 10 і 11 класах (у такому разі години, передбачені на вибірково-обов'язкові предмети (факультатив), діляться між двома обраними предметами: «Театральне мистецтво», «Мистецтво»), з погодинним

розподілом: 10 (або 11) клас - 3 години на тиждень; або 10-11 клас - по 1,5 години на тиждень відповідно у кожному навчальному році.

Майбутній учитель на профільному рівні художньо-естетичного циклу має володіти базовими освітніми художньо-естетичними компетентностями, виявляти здатність до самостійної творчої діяльності, колективної співпраці з метою розв'язання мистецьких проблем та потребу використовувати здобутки української культури у власній творчій діяльності, пропагувати національну культурно-мистецьку спадщину, відстоювати національно-культурні пріоритети в особистісному та суспільному житті, демонструвати готовність до постійного художнього самовдосконалення, усвідомлення власної причетності до традицій і цінностей національної культури та вміння їх використовувати у культурно-творчій діяльності.

Змістовий блок професійної підготовки учителів художньо-естетичного циклу наповнений дисциплінами «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури». Майбутній учитель предметів художньо-естетичного циклу, який буде викладати інтегровані курси «Мистецтво», «Художню культуру», як правило, сам потребує допомоги у розумінні питань, які пов'язані з інтеграційними процесами в профільній освіті. Для реалізації поставлених завдань дослідження та доказуємості означених організаційно-педагогічних вимог, упроваджено у процес формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до викладання в умовах профільного навчання у ЗЗСО у процесі професійної підготовки інтерактивний курс «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура».

Системний аналіз психолого-педагогічної, філософської, методичної та соціологічної літератури дає можливість розглядати категорію «умови» як

складову будь-якого процесу, зокрема і процесу формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів при вивченні спеціальних дисциплін.

Науковці спеціально визначають термін «педагогічна умова» як певну обставину, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості [8,23,45].

Дослідники А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий під педагогічними умовами розуміють чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на [45]:

а) зовнішні: позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо;

б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо).

На думку О. Г. Бражнич, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [8].

Отже, вчені-дослідники визначають педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань [45] або як функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [8].

Загальною рисою усіх визначень цього поняття є направленість умов на вдосконалення взаємодії учасників педагогічного процесу при вирішенні конкретних дидактичних завдань. Отже, педагогічні умови визначимо як сукупність факторів, що забезпечують організацію, регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети.

У нашому випадку під організаційно-педагогічними умовами професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу ми будемо розуміти таку сукупність факторів, що будуть ефективно впливати на

формування та розвиток всіх їх компонентів готовності до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Організаційно-педагогічними умовами професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання визначено (§ 2.1 даного розділу):

1) пробудження, поглиблення й закріплення мотивації до професійного навчання на основі усвідомлення перспектив кар'єрного зростання – створення емоційно-мотиваційної атмосфери забезпечення готовності до самореалізації майбутніх учителів (художньо-естетичне спрямування розвитку емоційно-почуттєвої сфери здобувачів освіти, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення, креативних ідей через реалізацію власних творчих потреб та активізації їх професійного й особистісного розвитку через механізми самопізнання, рефлексії, цілеутворення;

2) спрямування та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО через уведення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» – значущість наповнення змісту навчального матеріалу з особистісно-орієнтованим підходом, оптимальний підбір методик навчання відповідно до можливостей студентів, сприяння довірливим взаємовідносинам між учасниками освітнього процесу, формування самостійності в оволодінні змістом навчання, самостійне розроблення студентами дидактичних матеріалів з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації художньо-естетичного циклу профільного навчання, стимулювання розвитку й саморозвитку студента;

3) взаємодія теоретичної та практичної складових професійної підготовки та спрямування практичної підготовки на набуття майбутніми учителями первинного професійного досвіду у художньо-естетичному циклі

профільного навчання – передбачає модернізацію програми практики студентів з урахуванням взаємодії теоретичної та практичної складових професійної підготовки та націленість програми практики на науково-проектну роботу з розробкою дидактичних матеріалів для забезпечення практичної складової профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів ЗЗСО з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації з застосуванням особистісно-орієнтованих технологій.

Схарактеризовані організаційно-педагогічні умови є вдосконаленням професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в ЗЗСО спрямовано на інтеграцію та диференціацію сучасних наукових знань; відбір та запровадження інноваційних засобів, форм і методів організації та поєднання теоретичної та практичної складових професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО, підтримку компетентнісного рівня та готовності до реалізації профільного навчання у професійній діяльності.

Модель містить процесуальний блок, який включає: форми (лекція, семінар, практичне заняття, самостійна та лабораторна роботи, індивідуальне заняття, наукові конференції, фасилітована дискусія, квест, інтернет-квест, гра, лекція-концерт, заходи мистецького спрямування, виставка з коментарем, інтегровані та бінарні заняття, екскурсії та ін.); методи (словесні, наочні, метод проектів, проблемні, використання інформаційних технологій, інтерактивні, тестування, захист розробок); засоби (навчальні програми, рекомендації, опорні конспекти лекцій, наочні, технічні, комп'ютерні, тестові завдання, плани семінарів, комп'ютерне тестування) [35].

У межах нашого дослідження, формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО включає наступні способи контролю та корекції (тестування, опитування, самоконтроль, консультації, індивідуальні завдання, співбесіди). Реалізація організаційно-педагогічних умов передбачає наявність конкретних

результатів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, перехід на більш високий рівень готовності до професійної діяльності від початкового до високого. Результатом підготовки є готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Результативний блок моделі передбачає перевірку досягнення мети, досягнення результату ґрунтується на діагностиці рівнів (початковий, середній, достатній, високий) готовності майбутніх учителів художньо-естетичної циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО на основі критеріїв (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, процесуально-креативного) та відповідних показників.

Розроблена Модель є ефективним інструментарієм будови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО для їх готовності до профільного навчання учнів та реалізації у освітньому середовищі ЗЗСО. Модель безперервно удосконалюється і є відкритою.

Таким чином, досліджувана модель становить собою комплексну систему взаємопов'язаних блоків. Етапи дослідження спрямовані на досягнення мети, яка полягає у формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу в процесі професійної підготовки до профільного навчання учнів ЗЗСО.

В подальшому для формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання вбачаємо необхідність вивчення методичного базису підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у закладах вищої освіти України.

2.3. Методичний базис підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у закладах вищої освіти України

Одним із головних напрямів організації якісної профільної освіти у ЗЗСО є підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО, оскільки вони формують засади освіченості, культури та духовності особистості, її ключові життєві компетентності, бажання і вміння вчитися і удосконалюватися впродовж всього свого життя. Підготовка учителів нової генерації, спроможних до інноваційних процесів на рівні світових стандартів, здатних орієнтуватися в розмаїтті суперечностей соціокультурного середовища, здатних демонструвати високий рівень професіоналізму, визначати способи особистісного розвитку й саморозвитку. Ці положення відображено в державних документах про освіту, зокрема: у «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI ст.» (2002 р.), «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський простір» (2004 р.), Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014) та ін..

Актуальності мистецької освіти та методиці викладання предметів художньо-естетичного циклу присвячені роботи вчених: О. Дем'янчук, Т. Комарова, О. Отич, Г. Падалка, І. Ревенко, О. Рудницька, А. Соловійова, О. Хижна, Г. Шевченко, Є. Шорохов, Б. Юсов та ін. Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних працівників художньо-естетичного циклу розкриті у роботах: А. Антоновича, Г. Беди, Н. Боголюбова, О. Давидова, Л. Захарова, О. Коночкіна, В. Кузіна, М. Ростовцева, О. Федій, А. Харківською [56].

Європейський досвід професійної підготовки учителів у галузі мистецької освіти висвітлюється в наукових працях: E.Martišauskienė, Z. Rinkevičius, D. Sobierańska, M. Radwańska, R. Vitkauskas, M. Sieńczewska,

Y. Figel, D. Venter та ін. Історичний компонент соціокультурних передумов профілізації освітнього середовища досліджували зарубіжні вчені: I. Herbart, J. Dewey, М. Монтень, А. Турен та ін.

Як зазначають вчені Давидова М.О., Захарова Л.В. [16], концепція художньо-естетичного профілю ЗСО в умовах європейської інтеграції полягає, в сприйманні, «інтерпретації творів мистецтва», практичної реалізації в соціокультурному середовищі, «розвивати естетичну свідомість», соціокультурну компетентність, «здатність до самореалізації», бажання художньо-естетично самовдосконалюватись.

Новий Закон «Про освіту», який набув чинності у вересні 2017 року визначив модель ЗСО, яка направлена на профільність. Профільне навчання є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти нашої держави й передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня з врахуванням інтересів, нахилів та здібностей, можливостей кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами, у контексті соціального та професійного самовизначення у відповідності з вимогами сучасного ринку праці. Даний підхід до освітнього простору старшокласників реалізовує принцип особистісно-орієнтованого навчання та створює оптимальні умови для їх професійного самовизначення та подальшої самореалізації.

Гарантом забезпечення даних завдань може бути сучасний учитель, формування професійної компетентності якого є пріоритетом галузі освіти. Проблемою у профілізації художньо-естетичного циклу навчання у старшій школі є недостатній рівень освітніх послуг через непрофесійність кадрів.

Особливості розвитку підготовки вчителів художньо-естетичних дисциплін розглянули в роботах О. Коночкіної [26, 100-104.], О. Давидової [16, 33-36.], та ін., формування професійних компетентностей майбутніх учителів: І. Кононенко [58], В. Любарець [63], А. Харківська [56], О. Шапран [58]. Сучасні підходи до організації художньо-естетичної освіти знайшли

відображення у роботах І. Зязюна [21], Ревенко І. В. [48], В. Сухомлинського [54]. Визначаючи творчість, як об'єктивну рису освітньої діяльності учителя, Лузіна Л. підтвердила, що формування творчої індивідуальності учителя означає вироблення у нього особливого ставлення до професійної діяльності, як способу життя [34].

Доречно також звернутися до педагогічної спадщини послідовника гуманістичних традицій, одного з видатних педагогів В. Сухомлинського. Він вважав, що успіх виховання багато в чому залежить від розвитку емоційно-чуттєвої сфери [54, с. 192]. Ідеал естетики в освіті талановитий педагог бачив в особистості, яка пізнає прекрасне чим зміцнює світогляд. Адже світогляд базується не тільки на сукупності знань, але й на художньо-естетичному та емоційному світогляді особистості. Формування художньо-естетичного в світогляді молодого покоління покладається на особистість учителя, а саме «гармонійне поєднання ідеалів, принципів, переконань, поглядів, смаків вчинків, тоді розкривається виховна сила знань» [54].

Аналіз психолого-педагогічної літератури приводить до висновку, що рівень творчої діяльності майбутнього учителя, визначається, як правило, залежно від конкретного циклу профільного навчання в освітній діяльності.

Сучасні зміни в профілізації НУШ потребують в викладанні предметів художньо-естетичному циклі безпосередньо організації інновацій освітнього процесу. Вчитель з спеціальною художньо-естетичною освітою в професійній діяльності повинен застосовувати технології, що базуються на основних засадах професійно-художньої діяльності. Тому інновація полягає у залученні стейкхолдерів соціокультурної діяльності у освітнє середовище професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного профілю.

Протиріччям у структурі особистості учителя художньо-естетичного циклу, полягає в процесі сприйняття, практичного осмислення та відтворення образів, вказують вчені М. Давидова, Л. Захарова [16, с. 33 - 36].

У наукових дослідженнях надається увага професійній підготовці майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільної навчання учнів у закладах ЗСО проблеми професійно-педагогічної підготовки вчителів розкривають вчені: О. Корсакова, В. Любарець, П. Якименко та ін. Загальні засади побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання вивчали: І. Назімов, Н. Шиян, В. Ярошенко та ін.

Результати наукового пошуку дали змогу виявити різні підходи розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх учителів в умовах профілізації ЗЗСО. Однак, безпосередньо професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО ще не була предметом спеціальних досліджень в українській педагогічній науці.

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми свідчить, що питання професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО завжди були у полі зору науковців і практиків.

Фактично науковцями прийнято, що зміст професійної освіти забезпечує поглиблене вивчення наукових основ обраної галузі знань, формування спеціальних професійних умінь та навичок, формування психологічних, моральних, естетичних якостей, необхідних фахівцеві конкретної галузі трудової діяльності [60].

Професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО розглядаємо як конструкт з виокремленими та взаємопов'язаними основних його сегментами, а саме: 1) цілі (особистісні, функціональні, професійні); 2) фундаментальну підготовку; 3) професійну підготовку; 4) особистісно орієнтовану підготовку; 5) методи навчання; 6) форми навчання. Змістове наповнення професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО визначається цілями і завданнями профільного навчання художньо-естетичного циклу, а саме

визначаються предметом, який вони будуть викладати в ЗЗСО. Так, професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу дисциплін ґрунтується на системі знань з різних предметів психолого-педагогічного, соціального, гуманітарного циклів (Додатки В, Г).

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» професійна підготовка майбутніх учителів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Образотворче мистецтво з предметною спеціалізацією: художня культура» (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини) на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» передбачає здобуття знань і вмінь, досвіду їх застосування для вирішення складних професійних завдань, на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр» 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» спрямована на поглиблену фундаментальну, психолого-педагогічну професійно-педагогічну та методичну підготовку науково-педагогічного працівника у вищих педагогічних навчальних закладах за освітніми ступенями: «бакалавр», «магістр», кожен з яких розглядається як окремо завершений її цикл.

В статті 5 Закону України «Про вищу освіту» зазначено: «Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180 - 240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом. Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою

програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90 – 120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків» [20].

Специфіка першого рівня дворівневої підготовки студентів спеціальності галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» (бакалавр) полягає у загальноосвітній різноманітності та підсиленні педагогічної складової, акценти зміщуються на функцію майбутньої професійної діяльності; на магістерському рівні основним напрямом є підготовка до викладацької та науково-дослідної роботи. З метою вивчення сучасного стану ступеневої підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу нами було проведено аналіз навчальних планів, навчальних і робочих програм дисциплін щодо визначення кількісної та якісної представленості художньо-естетичного (мистецького) циклу у змісті професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у ЗВО.

З цією метою у 2017-2018 навчальному році нами проаналізовано навчальні плани підготовки бакалавра за спеціальності галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, та підготовки магістра Рівненського державного гуманітарного університету.

Для того, щоб забезпечити вірогідність та статистичну коректність дослідження обсягу художньо-естетичного циклу в змісті професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, ми застосовували метод аналізу документів, сутність якого полягала у систематичній і надійній фіксації визначених елементів змісту сукупності документів із наступною кількісною обробкою отриманих даних. Виконуючи дії, ми дотримувалися дослідницьких методик, описаних у наукових працях О.

Дубасенюк [18], Н. Кузьміної [30], Г. Князева [28], Е. Григорьева [28], О. Макаренко [38], П. Образцова [43] та Г. Сурміна [53]. Система дії передбачала етапи наукового пошуку: постановку мети, формулювання гіпотези, вибір способу виявлення інформації, виокремлення одиниць аналізу, пошук індикаторів понять у тексті, підрахунок і статистична обробка частоти вживання певного поняття [30].

При цьому, здійснюючи аналіз, ми не брали до уваги абсолютно усі навчальні дисципліни, а виокремлювали із загальної їх кількості у навчальному плані лише дисципліни методико-художньо-естетичного змісту підготовки бакалаврів (табл.2.2), та магістрів – (Рис. 2.2).

Таблиця 2.2

Дисципліни вільного вибору студента (Бакалавр)	
	Блок 1
ВВ 3.1.1.	<u>Художня культура Ru En</u>
ВВ 3.1.2.	<u>Декоративно-прикладне мистецтво Ru En</u>
ВВ 3.1.3	<u>Історія образотворчого мистецтва Ru En</u>
ВВ 3.1.4	Кольорознавство Ru En
ВВ 3.1.5	Художньо-прикладна графіка Ru En
	Блок 2
ВВ 3.1.1.	<u>Художня культура Ru En</u>
ВВ 3.1.2.	<u>Декоративно-прикладне мистецтво Ru En</u>
ВВ 3.1.3	<u>Історія образотворчого мистецтва Ru En</u>
ВВ 3.1.4	Основи колористики Ru En
ВВ 3.1.5	<u>Мистецтво графіки Ru En</u>
	Практична підготовка
П.1	Навчальна (пропедевтична) практика
П.2	Навчально-творча практика (плінер)
ПЗ.	Виробнича практика

Дисципліни за вибором (14 кредитів)				
ВП01	10	Методика художньої освіти	5	екзамен (10)
ВП02		Музичний фольклор у ЗНЗ		
ВП03	10	Історико-теоретичні основи художньої культури в системі шкільної освіти	3	залік (10)
ВП04		Мультимедійні технології музично-естетичного виховання		
ВП05	11	Традиції та новаторство у сучасному музичному мистецтві	3	залік (11)
ВП06		Теорія і методика викладання основ духовної музичної культури		
ВП07	10	Методологія аналізу сучасного мистецтва	3	екзамен (10)
ПП01	9	Педагогічна практика	9	залік
ПП02	11	Асистенська практика	9	залік
ПП03		Переддипломна практика	6	
		Підготовка до атестації	1	

Рис.2.2. Дисципліни вільного вибору студента (Магістр)

Усі дисципліни навчального плану підготовки бакалавра можемо поділити на три основні частини, перша з яких забезпечує соціально-гуманітарну, тобто загальнокультурну підготовку майбутніх фахівців й поєднує гуманітарні та соціально-економічні дисципліни; друга – фундаментальну природничо-наукову підготовку; третя – професійну і практичну підготовку, до якої входять психолого-педагогічні та професійно-орієнтовані та дисципліни освітньо-професійної програми за вибором навчального закладу та за вибором студента.

Аналізуючи підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу для роботи в умовах профілізації НУШ, у навчальному плані не представлено дисципліни, які б мали змістове наповнення на профільне навчання учнів ЗЗСО. У змісті професійної і практичної підготовки наявні дисципліни психолого-педагогічного змісту з мистецьким компонентом: «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна творчість», «Історія педагогіки та педагогічні технології» та методико-мистецького змісту: «Образотворче мистецтво з методикою навчання», «Музичне мистецтво з методикою навчання», «Основи хореографії, сценічного та екранного

мистецтва з методикою навчання», «Методика навчання освітньої галузі «Технології».

Узагальнюючи результати аналізу навчальних планів, методико-мистецькі навчальні дисципліни представлено завдяки більшій кількості годин та ширшій тематиці; які викладаються для більшості майбутніх учителів з окремими включеними темами; дають певне уявлення про профільне навчання.

Практико-орієнтованою складовою професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО вважаємо початкові предмети «Мистецтво» та «Художня культура», спрямовані на розвиток художньо-естетичної сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, художньо-естетичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Для реалізації процесу формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО розробили та впровадили інтерактивний курс «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [10].

В запропонованому інтерактивному курсі ми зреалізували принцип науковості та поглиблення змісту профільних предметів для профільного художньо-естетичного циклу полягає в наступних положеннях:

- в розвитку пізнавального інтересу до художньо-естетичної сфери, формування художньо-естетичного мислення;
- підвищенні теоретичного рівня, що передбачає збагачення й уточнення понятійного апарату, вивченні більшої кількості художньо-естетичних моральних законів та закономірностей, підвищення рівня

системності матеріалу, що визначається за рахунок проектування з взаємозв'язками між їх елементами;

– в розкритті методологічних знань: розгляду наукових методів, нерозв'язних наукових проблем, впливу наукової парадигми на розвиток науки, аксіологічних аспектів наукового знання, та необхідністю включення такого матеріалу визначається інтересом студентів до джерел виникнення проблеми, способів її розв'язання, а також завданням формування ціннісного ставлення до науки, розвитку наукового стилю мислення.

Підкреслюємо, що включення до змісту навчального матеріалу завдань високого рівня складності, а також завдань, які потребують здійснення студентами дослідницької діяльності (проведення експериментів, пояснення й прогнозування явищ, висунення гіпотез та їх перевірки, проведення цілісних мікродосліджень, конструкторських робіт тощо); завдань, спрямованих на розвиток спеціальних здібностей учнів. Цей напрям пов'язаний із необхідністю виконання завдання розвивати творче мислення учнів профільних класів, їхніх індивідуальних здібностей, формує ціннісне ставлення до процесу пізнання.

Використання знань із суміжних предметів, які мають особливість міжпредметних зв'язків, забезпечують всебічне вивчення об'єктів, оволодіння методами наукового пізнання (аналіз, синтез, аналогія тощо).

Виявлення в змісті природничо-наукової освіти гуманітарних аспектів: включення об'єктів гуманітарних наук (і перш за все людини з її цінностями, практичною і науковою діяльністю) у певний культурно-історичний контекст. Збагачення природничо-наукового змісту гуманітарним матеріалом має здійснюватися за такими напрямками: виявлення світоглядної цінності наукового знання, показ ролі наукових знань у зміні поглядів особистості на світ і на себе в цьому світі; розгляд етичної цінності наукового знання, етичних проблем науки; розкриття естетичної сторони науки – її чіткості, краси; виклад історико-наукового матеріалу з акцентом на соціальній історії науки:

виявлення взаємозв'язку розвитку науки й суспільства; показ особистісних якостей вчених, впливу науки, особливостей стилю наукової діяльності та їхнє життя та ін.

Формування в ціннісній самосвідомості школярів художньо-естетичних моральних законів, таких як: природа – найвища цінність, що виплекала й найрозвиненішу її форму – людину; необхідно ставитися до природи, як до самого себе; збереження природи – це екозбереження свого життя.

Отже у художньо-естетичному напрямі профілізації, зміст наступним чином:

- посилюються елементи художньо-естетичного проблемно-структурного аналізу творів;
- поглиблено вивчається творчість письменників: її розгляд у взаємозв'язках з історичними подіями і фактами, літературним процесом; розгляд різних підходів до дослідження художньо-естетичної літературної творчості; вироблення власної позиції щодо проблем, які порушуються в соціуму;
- у зміст художньо-естетичного освітнього середовища вводяться професійні завдання, спрямовані на розвиток творчих, художньо-естетичних здібностей учнів в професійному середовищі;
- збільшується кількість творчих робіт: есе-мініатюр, есе-творів, які належать до різних жанрів літературно-художньої творчості.

Поглиблення змісту варіативної частини освітнього середовища здійснюється таким чином.

За мовним і мовленнєвим змістовими лініями поглиблюють знання про мову й мовлення, розвивають мовленнєві вміння й навички, вміння правильно використовувати одиниці різних мовних рівнів для точного, грамотного вираження думки з урахуванням комунікативної спрямованості мовлення за рахунок збільшення кількості лексичних одиниць, лінгвістичних понять, текстів різних видів, їх інтерпретації й аналізу, широкого використання

аргументації висловлювань, перекладів текстів, які набувають статусу самостійного мовленнєвого вміння, розв'язання завдань проектно-дослідницької діяльності, що передбачає пошук додаткової інформації, її обробку для обговорення, презентації та ін.

Соціокультурна змістова лінія передбачає ознайомлення та толерантне ставлення до традицій, звичаїв, цінностей та ідеалів, характерних для народу, мова якого вивчається. Поглиблення передбачає збільшення кількості лексичних одиниць (назви побутових речей, суспільні правила, етикетні формули, література, мистецтво тощо), які визначають поняття, специфічні для культури народу, виявлення особливостей їх функціонування в мові.

Діяльнісна (стратегічна) лінія визначає розвиток спеціальних та художньо-естетичних компетентностей (організаційних, контрольних-оцінних, загальнопізнавальних), застосування їх у різних життєвих і навчальних ситуаціях комунікації. Стратегічні вміння забезпечують успішність мовленнєвої діяльності, надають учневі можливість мобілізувати свій досвід, задовольнити комунікативні потреби, визначені тим чи іншим контекстом або метою спілкування.

Майбутні учителі предметів художньо-естетичного циклу повинні розуміти, що предмети, які вони викладають найбільшою мірою спрямовані на розвиток почуттєвої сфери, звернення до творчості учнів. Тому майбутній вчитель повинен мати інструмент впливу, здатний збуджувати безпосередньо творчі початки в учнів, а для цього він сам повинен не тільки вміти бачити й розуміти прекрасне як у навколишньому житті, так і у творах мистецтва, мати емоційно-естетичне відношення до пізнаваних об'єктів і явищ, але й, що особливо важливо, за допомогою художніх засобів передавати побачене [56].

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що домінуючим у практиці підготовки майбутніх учителів предметів художньо-естетичного циклу є вузькопрофесійний підхід, орієнтований на досягнення конкретних професійних цілей, який, на нашу думку, в недостатній мірі припускає

використання арсеналу можливостей художньо-естетичної підготовки в їхній подальшій роботі.

Аналізуючи педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, ми дійшли таких висновків: ефективність професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу буде залежати від того, наскільки глибоко відбудеться взаємозв'язок (інтеграція) педагогічної й художньо-естетичної діяльності в самій системі професійної підготовки.

Художньо-педагогічна освіта – дидактичний процес формування та засвоєння фахових знань, навиків, поглядів, мислення у системі підготовки вчителя у різних сферах художньо-естетичної діяльності. Історія художньо-педагогічної освіти свідчить, що проблема підготовки вчителів -художників, учителів-музикантів перебуває у діалектичній залежності від особливостей розвитку суспільства, образотворчого мистецтва, вимог, пропонованих до загальноосвітньої школи й малюванню як обов'язковому навчальному предмету [33].

Сучасні вимоги до фахової підготовки майбутніх учителів предметів художньо-естетичного циклу потребують готовності особистості студента до формування фахових знань відповідного змісту, форм та методів засвоєння знань професійних дисциплін і закріплення сформованих знань у педпрактиці. Вважаємо, що в сучасних умовах ефективними є інноваційні форми у педагогічній освіті взагалі та в мистецтві зокрема. Їх гармонійний синтез, на нашу думку, є дидактичним підґрунтям у підготовці майбутніх учителів предметів художньо-естетичного циклу в умовах вищої школи.

З-поміж низки інноваційних форм, доцільних для організації аналізу-інтерпретації творів мистецтва високу ефективність має фасилітована дискусія.

Фасилітація (від лат. *facilis* — легкий, англ. *facilitate* — полегшувати, допомагати) — технологія навчання, особливістю якої є опосередкована

участь учителя (викладача) у колективному самонавчанні учнів. Фасилітована дискусія – це форма педагогічної комунікації, полягає в груповому обговоренні певної проблеми, що має на меті колегіально наблизитися до результату за допомогою певних стратегій, спрямовуючих запитань та спеціальних прийомів фасилітатора (ведучого). Учитель-фасилітатор не нав'язує свого бачення учням, а стимулює формування у них власного бачення.

Профільному освітньому процесу притаманні такі ознаки, як врахування індивідуальності учнів, стимулювання їхнього розвитку відповідно до здібностей і можливостей, кооперація діяльності школярів, активізація колегіальної співтворчості. І саме формування даних ознак властиво за використанням методу проектів. За домінуючим видом діяльності виокремлюються основні типи художніх проектів: інформаційний, дослідницький, практично-творчий, ігровий (або рольовий). Метод проектів застосовується на етапах уведення в тему (переважно інформаційний тип), розкриття основного змісту теми (дослідницький та інформаційний типи), під час узагальнення теми (ігровий або художньо-творчий типи).

Етапи здійснення проектного завдання:

- обговорення і вибір теми;
- розподіл ролей, обов'язків, проміжних завдань відповідно до компонентів та етапів діяльності;
- організація і здійснення проекту;
- узагальнення та оформлення результатів;
- презентація;
- обговорення результатів у групах;
- колективне оцінювання проекту.

Результатом впровадження методу проектів є:

- підвищення мотивації освітньої діяльності;

- збагачення емоційної сфери (ефект емпатії, «проживання» емоційно-естетичних почуттів іншого);
- систематизація та інтеграція знань з посиленням їх прикладної спрямованості;
- формування толерантності перебігу дискусій за різних бачень та сприйняття, обговорення різних інтерпретацій, версій, трактувань, оцінок;
- розвиток поліфонічності «бачення» неоднозначних мистецьких явищ;
- - формування комунікативних навичок, досвіду діалогової комунікації, соціалізації співробітництва та взаємодопомоги, роботи у команді усвідомлення відповідальності за результат.

Однією із інноваційних форм яку ми впроваджували – це квест. Сутність квесту полягає у тому, що його учасники (студенти, учні) повинні вирішити проблему, яка не має однозначного рішення. Готуючись до квесту необхідно підбирати джерела інформації таким чином, щоб проблема розглядалася з різних ракурсів, з різною інформаційною окрасою обраних джерел з відповідно різними відповідями на поставлене питання. За таких умов учасники квесту можуть проектувати та створювати з запропонованого текстового, графічного і відеорізноманіття власний художній продукт. Веб-квест за своєю сутністю – це дидактична структура, у межах якої учитель активізує пошукову діяльність студентів (учнів), задає їм алгоритм дій, визначає умови та правила, що розвиває самостійне художньо-естетичне мислення, вчить знаходити та розв’язувати проблемні ситуації з міжгалузевим різноманіттям варіантів їх вирішення з умінням встановлювати причинно-наслідкові зв’язки. Роль учителя у освітньому процесі суттєво змінюється, він виступає як координатор з високим рівнем трансверсальних компетентностей.

Інтернет-квест одна із можливих форм під час онлайн навчання або у залученні до освітнього процесу осіб з особливими потребами, а саме:

- як особлива, цікава, пригодницька повчальна комп’ютерна гра;

- доступна у мережі Інтернет, з індивідуальним диференційованим завданням;
- з вмотивованим сюжет літературного твору, у якому головний герой впевнено йде до мети, долаючи перешкоди та виконуючи різні завдання;
- орієнтована на творчу проектну діяльність;
- формуюча самостійність навчально-пошукову роботу мистецького спрямування.

Ми запроваджуємо інтернет-квест – це інтегративна ігрова мистецько-освітня технологія, що має завчасно підготовлений алгоритм гри (сюжету), відповідно до якого учасники самореалізуються в пізнавально-пошуковій освітньої діяльності художньо-естетичного спрямування. Алгоритм інтернет-квесту – це добір, упорядкованість, прослуховування, аналізування інформації та презентування її у вигляді цілісної системи (лекція, презентація, виставки, віртуальної подорожі, концерту, форуму, дозвілєвого заходу, інтегрованого або бінарного уроку і т.п.). Використання мультимедії у проектуванні інтегрованих інтернет-квестів у профільному навчанні учнів художньо-естетичного циклу сприяють дозволяють користувачеві використовувати графіку, звук, анімацію, відео, гіпертексти та зображення.

Наприклад, вивчаючи тему 3 «Театральна культура» [10, с. 43] студенти на практиці разом з учнями розробили веб-квести для молодших школярів «Народний ляльковий вертеп». Найбільш актуальними, цікавими, логічно завершеними стали інтернет-квести до тем уроків на тему «Музична культура» [10 с. 67] та «Кіномистецтво» [10 с. 71]. Використання означених вище технологій дозволило, з одного боку, поєднати різні аспекти одного виду професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу (теоретичний, методичний, практичний, кожен з яких виконує свої специфічні функції), з іншого – інтегрувати знання з різних мистецьких дисциплін (Додаток В,Г).

В процесі формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання необхідно спрямовувати на розвиток вмінь оволодівати сучасними пошуковими системами для оволодіння необхідною інформацією (текстом книг, репродукцією та галереєю віртуального музею, аудіо-записами музичних творів, оцифрованими музичними творами); створення фонограми для виступу.

У підготовці майбутніх учителів до інтегрованого викладання дисциплін художньо-естетичного циклу на нашу думку, слід спиратися на такі художньо-педагогічні технології: партнерські, художньо-інтегративні та інтерактивні. Партнерською технологією І. Підласий називає технологію, що приділяє однакову увагу як предмету вивчення, так і формуванню особистості, де існують рівноправні права учителя та його учнів [46]. Партнерську технологію, проєцируючи її до навчання майбутніх учителів предметів художньо-естетичного циклу, ми розуміємо як поєднаний процес, направлений на сам предмет вивчення та особистість того, хто навчається.

Майбутній учитель предметів художньо-естетичного циклу, який буде викладати варіативні предмети «Мистецтво», «Художню культуру», як правило, сам потребує допомоги у розумінні питань, які пов'язані з інтеграційними процесами у мистецькій освіті. Дуже часто предметне мислення вчителя, заважає стати йому на позицію інтегрованого викладання предмету, тому застосування художньо-інтегративної технології сприятиме активному формуванню його професійної компетентності. Л. Масол умовно виокремила у цій технології три групи: духовно-світоглядний вид інтеграції, що здійснюється на основі спільної для всіх видів мистецтв тематики, пов'язаної з відображенням у мистецтві різних аспектів життя; естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції, що здійснюється на основі введення споріднених для різних видів мистецтва понять і категорій – естетичних, художньо-мовних, жанрових тощо; комплексний вид інтеграції, що

передбачає одночасне поєднання декількох видів інтеграції, провідних інтеграторів із двох попередніх груп або ще й з додаванням до них інших [39].

Вважаємо, що роботу з майбутніми учителями художньо-естетичного циклу доцільно починати з роботи у парах, малих групах. Також, слід зазначити, що студенти легко сприймають і з бажанням приймають участь у дискусіях, мозковому штурмі. Переходити до колективного групового навчання та технології ситуативного моделювання, треба після того, як група стане більш злагодженою, а викладач, отримає необхідну довіру, встановить партнерські, творчі взаємини зі студентами. Структура і методика інтерактивних занять складається з таких елементів: мотивація, оголошення теми та очікуваних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивна вправа – як основна частина заняття, підбиття підсумку заняття (рефлексія).

Для професійної діяльності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу важливим є не лише наявність теоретичних знань з історії та методики художньої культури, а й великий художній досвід, який можливо здобути сприймаючи твори мистецтва. Перевірка знань, а також умінь студентів аналізувати, порівнювати, узагальнювати та створювати вербальні художньо-педагогічні інтерпретації мистецьких творів можливо за допомогою різних методів контролю, серед яких вагому роль відіграють тестові завдання. Практика використання тестів з метою контролю знань посіла значне місце в сучасній педагогіці. Її теоретичне обґрунтування, мета, функції, зміст, методи, інструменти, процедури оцінювання знань розкрито в наукових доробках вітчизняних та зарубіжних авторів різних галузей педагогіки (В. Аванесов [1], М. Берещук [6], та інші).

Оскільки викладання курсів «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури» має потребу у візуальній демонстрації творів мистецтва, які впливають на розвиток художньо-естетичного мислення. Саме в навчально-методичній розробці «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [10], візуальна

демонстрація надає можливість учням самостійно, у визначений продуктивний час, здобувати та ефективно засвоювати знання, уміння та навички. Робочий зошит має комплексне призначення:

- мотивація;
- для усвідомлення та формування художньо-естетичного мислення;
- розвиток умінь виконувати самостійно завдання;
- для тематичного тестування;
- для самоперевірки, самоаналізу та створення творчих проектів.

Використання робочого зошита в профільному навчанні оптимізує та розвиток наступних якостей учнів: естетичного смаку, художнього сприйняття та відображення прекрасного, організаційності, дисциплінованості, охайності.

Дидактичні принципи конструювання змісту робочого зошита (науковості; наочності; доступності; алгоритмізації; послідовності та ін..) підкреслюють його багатофункціональне використання, а саме організаційно-мотиваційне призначення, засвоєння нових знань, закріплення та узагальнення матеріалу, завдання евристичного характеру сприяють формуванню художньо-естетичного індивідуального бачення, мислення з проявом у творчих проектах, контроль та корекція знань, формування навичок самоконтролю.

Використання у процесі професійної підготовки майбутніми учителями художньо-естетичного циклу робочого зошиту уможлиблює застосування візуальних тестів та тестових завдань із метою підвищення інтересу до творів мистецтва та їх інтерпретації, розширення мистецьких знань, що сприяє розвитку художньо-образного мислення як студентів, так і учнів в умовах профільного навчання.

Система тестових завдань має відповідати трьом рівням художньої культури особистості та художньо-образного мислення: репродуктивному,

репродуктивно-пошуковому та творчому [56]. На першому – репродуктивному – рівні відбувається відтворення за допомогою підказки на основі вже отриманих знань. Цей рівень визначає ступінь засвоєння студентом теоретичного матеріалу.

На другому рівні – репродуктивно-пошуковому, що відповідає сформованості культури, а відтак і художньо-образного мислення, визначається ступінь самостійного міркування та аргументованої відповіді студента.

Тестові завдання III рівня (творчого) мають на меті виявити самостійну позицію студента – майбутнього вчителя предметів художньо-естетичного циклу, його ставлення до художнього твору та до проблем мистецтва й життя.

Інформаційний матеріал ми структурувати відповідно кожної з підтем. Майбутні учителі при відборі інформації для засвоєння учнями мають розкривати зокрема історичний контекст епохи, оперувати історичними постатями митців, знати твори, періодизацією, розпізнавати художній стиль. У цьому контексті важливо зазначити, що кожен окремо взятий художній стиль по різному виявився в тому чи іншому виді мистецтва. Наприклад, ознаки романського й готичного стилів яскраво проявилися щонайперше в архітектурі; ознаки класицизму – в архітектурі й музичному мистецтві; романтизму – в музичному мистецтві тощо. І саме тому майбутньому учителю художньо-естетичного циклу профільного навчання доцільно зосередитися на доборі інформаційного та художнього матеріалу навколо цих домінуючих видів мистецтва, пам'ятаючи, що одне з головних завдань курсу – викликати інтерес учнів до мистецтва давніх епох і художніх стилів, навчити їх думати, аналізувати, шукати сенси творів мистецтва і, можливо, зіставляти їх із тим художнім середовищем, що оточує сучасного учня, аналізувати свої відчуття від творів мистецтва, навчати формувати власну думку, вміти її відстоювати тощо.

Положення, які має враховувати майбутній учитель під час підготовки до уроку:

- заняття має бути емоційно насиченим та цілісним;
- формування в учнів профільного напрямку особистісного художньо-естетичного досвіду та ставлення до мистецьких цінностей;
- розвиток розуміння мистецтва людських цінностей;
- створювати атмосферу позитивної енергії з зануренням в ауру творів мистецтв ;
- розвивати в учнів почуття успіху від власних досягнень у царині мистецької культури, впевненості в спроможності самостійно розв'язувати художні завдання
- самовизначатись у світі мистецтва, залучення до його творення, удосконалюючи насамперед власний духовний світ.

Отже, спираючись на все вищезазначене, педагогічна діяльність майбутніх учителів предметів художньо-естетичного циклу вимагає від студента широкого кола теоретичних знань та обсягу візуального матеріалу, ґрунтовного художнього досвіду. А тому, питання застосування візуальних тестів у курсі предметів художньо-естетичного циклу вимагає подальшого вивчення у напрямку змістового наповнення, системи та критеріїв оцінювання знань та вмінь студентів.

Висновки до другого розділу

У роботі послідовно розкрито й схарактеризовано сутність і зміст організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО:

1) пробудження, поглиблення й закріплення мотивації до професійного навчання на основі усвідомлення перспектив кар'єрного зростання – створення емоційно-мотиваційної атмосфери забезпечення готовності до самореалізації майбутніх учителів (художньо-естетичне спрямування розвитку емоційно-почуттєвої сфери здобувачів освіти, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення, креативних ідей через реалізацію власних творчих потреб та активізації їх професійного й особистісного розвитку через механізми самопізнання, рефлексії, цілеутворення;

2) спрямування та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу з орієнтацією на профільне навчання учнів ЗЗСО через уведення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» – значущість наповнення змісту навчального матеріалу з особистісно-орієнтованим підходом, оптимальний підбір методик навчання відповідно до можливостей студентів, сприяння довірливим взаємовідносинам між учасниками освітнього процесу, формування самостійності в оволодінні змістом навчання, самостійне розроблення студентами дидактичних матеріалів з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації художньо-естетичного циклу профільного навчання, стимулювання розвитку й саморозвитку студента;

3) взаємодія теоретичної та практичної складових професійної підготовки та спрямування практичної підготовки на набуття майбутніми

учителями первинного професійного досвіду у художньо-естетичному циклі профільного навчання – передбачає модернізацію програми практики студентів з урахуванням взаємодії теоретичної та практичної складових професійної підготовки та націленість програми практики на науково-проектну роботу з розробкою дидактичних матеріалів для забезпечення практичної складової профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів ЗЗСО з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації з застосуванням особистісно-орієнтованих технологій.

Розроблено модель формування професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО (рис. 1), що візуалізує конструкт з взаємопов'язаними блоками: цільового, концептуального, змістового, процесуального та результативного.

Цільовий блок займає особливе місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, оскільки є системотвірним, об'єднує інші складники та надає їй цілісності. Він формується під впливом зовнішніх чинників: нормативних документів, які регламентують державну політику в галузі освіти (Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»), Концепції профільного навчання в старшій школі та соціального запиту суспільства на підготовку висококваліфікованих і конкуренто-спроможних на ринку праці педагогічних кадрів. Цільовий складник визначає мету та завдання підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Метою такої підготовки є формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання у ЗЗСО, досягненню якої сприяють поставлені завдання: формування внутрішньої позитивної мотивації майбутніх учителів художньо-естетичного циклу та засвоєння студентами сукупності знань, необхідних для ефективної організації профільного навчання; розвиток та саморозвиток майбутнього учителя, його

здібностей, художньо-творчого мислення, систему ціннісних орієнтацій, соціокультурні мистецькі знання та уявлення, розвинену емоційно-почуттєву сферу, формування індивідуальної траєкторії майбутньої професійної діяльності. Цільовий блок є детермінантною відбору змісту, вибору ефективних форм, методів та засобів професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Концептуальний блок, який виконує системорегулююче призначення, визначає загальну стратегію й тактику проектування професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО й охоплює: структурні компоненти (*аксіологічно-соціокультурний, компетентністний, інтеграційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний*), *методологічні підходи* (міждисциплінарний, цілісно-синергетичний, особистісно-розвивальний, соціокультурний, інтегрально-варіативний, компетентністний), *принципи* (науковості, цілісності, синергетичності, систематичності й послідовності, природовідповідності, поліхудожності, єдності художньо-естетичного виховання у соціокультурному середовищі), *функції* (освітню, мотиваційну, розвиваючу, науково-дослідну, світоглядну, соціокультурну).

Наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища ЗЗСО в основній школі відбувається відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 р. № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», і має три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво» наскрізно з логічною побудовою змісту за роками навчання з 5 по 9 класу. Художньо-естетичний цикл відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 р. № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» в 10-11 класах на рівні стандарту здійснюється через базові та вибірково-обов'язкові предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»).

Тому змістовий блок формування художньо-естетичної професійної підготовки майбутніх учителів наповнюють дисципліни «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури». Майбутній учитель на профільному рівні художньо-естетичного циклу має виявляти здатність до самостійної творчої діяльності, бути готовим до колективної співпраці з метою розв'язання мистецьких проблем та потреб використання здобутків української культури у власній творчій діяльності, пропагувати національну культурно-мистецьку спадщину, відстоювати національно-культурні пріоритети в особистісному та суспільному житті, демонструвати готовність до постійного художнього самовдосконалення, усвідомлення власної причетності до традицій і цінностей національної культури та вміння їх використовувати у культурно-творчій діяльності.

Модель містить процесуальний блок, який включає: форми (лекція, семінар, практичне заняття, самостійна та лабораторна роботи, індивідуальне заняття, наукові конференції, фасилітована дискусія, квест, інтернет-квест, гра, лекція-концерт, заходи мистецького спрямування, виставка з коментарем, інтегровані та бінарні заняття, екскурсії та ін.); методи (словесні, наочні, метод проектів, проблемні, використання інформаційних технологій, інтерактивні, тестування, захист розробок); засоби (навчальні програми, рекомендації, опорні конспекти лекцій, наочні, технічні, комп'ютерні, тестові завдання, плани семінарів, комп'ютерне тестування).

Результативний блок моделі передбачав перевірку досягнення мети, досягнення результату ґрунтується на діагностиці рівнів (початковий, середній, достатній, високий) готовності майбутніх учителів художньо-естетичної циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО на основі критеріїв (мотиваційного, когнітивного, організаційно-діяльнісного, рефлексивно-корекційного) та відповідних показників.

У межах нашого дослідження, формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО

включає наступні способи контролю та корекції (тестування, опитування, самоконтроль, консультації, індивідуальні завдання, співбесіди). Реалізація педагогічних умов передбачає наявність конкретних результатів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, перехід на більш високий рівень готовності до професійної діяльності від початкового до високого. Результатом підготовки є готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. М. : МИСиС, 1989. 176 с.
2. Авраменко, К. Б., 2002. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956–1996): автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України.
3. Антонова, О. Є. 2007. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів: [монографія]. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.
4. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2006. 334 с
5. Башманівський О. Формування інтелектуальних умінь старшокласників у процесі навчання предметів мовно-літературного циклу : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 193 с. , с. 123.
6. Берещук О. М. Розвиток методологічних засад психофізіологічних досліджень в Україні у другій половині XIX століття. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2.12. С. 35-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2_12_9.(дата звернення: 20.02.2018)
7. Боброва М. П. Дидактическая подготовка педагогических кадров дошкольных учреждений в контексте профессиональной деятельности : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Боброва Марина Петровна. Барнаул, 1997. 17 с.

8. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Кривий Ріг, 2001. 238 с.

9. Верьовкіна Ж. Л. Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [для учнів загально-освітніх навчальних закладів]. Навчальний посібник / за ред. В. В. Любарець. Київ : Міленіум, 2018. 74 с.

10. Верьовкіна Ж. Л. Методичні рекомендації навчальної дисципліни «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» для студентів освітнього ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура». Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 22 с.

11. Верьовкіна Ж. Л. Модель професійної сформованості майбутніх вчителів до профільного навчання художньо-естетичного циклу. Knowledge, Education, Law, Management. 2020. № 5(43). P. 201-214

12. Верьовкіна Ж. Л., Любарець В. В. Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання. Київ : Міленіум, 2020. 90 с.

13. Вітвицька, С. С. 2006. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури.

14. Герbart, І. Ф. Вибрані педагогічні твори. М.: Просвіта, 1940. 362 с. С.77- 89.

15. Глузман, А. В. 1998. Професійно-педагогіческая подготовка студентов университета: теория

16. Давидова М. О., Захарова Л. В. (2011). Формування професійної компетентності майбутнього викладача предметів художньо-естетичного циклу як педагогічна проблема. Науковий часопис НПУ імені М. П.

Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Вип. 14, 33-36.

17. Дарманський, М. М. 1991. Форми і методи спільної діяльності органів управління освітою в регіоні, інституту удосконалення вчителів та педагогічних вузів по реалізації завдань неперервної освіти педагогічних кадрів. Хмельницький: ЦНТЕІ.

18. Дубасенюк, О. А. 1995. Психолого-педагогічні фактори професійного становлення вчителя. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка.

19. Дьюї, Дж. Школа і дитина / Пер. з англ. [Текст] / Дж. Дьюї. М.; Л.: Госіздат. 1923. 60 с.

20. Закон України від 01.07.2015 №1556-VII «Про вищу освіту» [online]. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html> (01.02.2017)

21. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність особистості учителя. Київ, Вища школа, 2003 с. 195.

22. Ильичев, Л. Ф., Федосеев, П. Н., Ковалев, С. М. и Панов, В. Г. 1983. *Философский энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия. С. 391

23. Ипполитова Н. В. Система профессиональной подготовки студентов педагогического вуза: личностный аспект: Монография / Н.В. Ипполитова, М.А. Колесников, Е.А. Соколова. Шадринск: Исеть, 2006. 236 с.

24. Кіліченко, О. І., Удосконалення професійного спілкування вчителів початкової школи у процесі розв'язування навчальних ситуацій. Обрії, № 1, 2015 с. 75–77.

25. Коваль, Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: [монографія]. Донецьк: 2012.

26. Коночкіна, О.І. Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичних дисциплін (за результатами констатувального дослідження). Науковий часопис Національного

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Київ. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 11(16), С.100-104.

27. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. До проблеми змісту сучасної шкільної освіти. Біологія і хімія в школі. 2002. № 6.

28. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. Зміст сучасної шкільної освіти: Дидактичний аспект. К. ФАДА ЛТД, 2003.

29. Куб'як Н. Критерії готовності майбутніх педагогів до роботи з дистантними сім'ями. Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія. 2005. Вип. 262. С. 75–81.

30. Кузьмина, Н. В., Князева, Г. Н. и Григорьева Е. А. Методы системного педагогического исследования: учеб. пособие. Москва: Народное образование, 2002. с. 79.

31. Курлянд З. Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності. Одеса. 1995. 160 с.

32. Курлянд, З. Н. Вітагенна технологія формування професійної ідентичності майбутнього вчителя. Наука і освіта : науково-практичний журнал. Одеса. 2014. № 10. С. 111-115.

33. Лернер И.Я. Качества знаний учащихся. Какими они должны быть? Серия «Педагогика и психология». М.,1978

34. Лузина Л.М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе. Ташкент. ТГПИ, 1986. с. 186.

35. Любарець В. В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга», 2018. с. 382.

36. Любарець В. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в умовах інформаційно-освітнього

середовища [Текст] : автореф. дис.... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Любарець Владислава Вікторівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 43с.

37. Любарець В., Верьовкіна Ж. Профілізація художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти. Вища освіта України. Київ, 2019. № 4. С. 68-74.

38. Макаренко, О. А., 2006. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до виховної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України.

39. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256с.

40. Миронов, В. Б. Століття освіти. М.: Педагогіка, 1990. 175 с.

41. Монтень, М. Досліди: У 3-х кн. - Кн І-ІІ. М.: Наука, 1980. 703 с.

42. Мороз, О. Г., Сластьонін, В. О. та Філіпенко, Н. І., 1997. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: Навч. посібник. Київ: НПУ.

43. Образцов, П. И., 2004. Методы и методология психолого-педагогического исследования. СПб.: Питер.

44. Онищук, Л. А., 2008. Моделювання в освіті. Педагогічна освіта: теорія і практика. В: В. О. Огнев'юк, І. Д. Бех, та Л. П. Хоружа, ред. Педагогіка. Психологія: Зб. наук. пр. Київ: Університет, No 9, с. 38–43.

45. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, [та ін.]. К. : ІСДО, 1993. 336

46. Перспективи. Питання освіти [Текст]. 1982. № 1-2. С. 47.

47. Підласий І.П. «Практична педагогіка або три технології». Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. 616с.

48. Ревенко І.В. (2011). Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури. Збірник наукових праць. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. Вип.14(67) 206-213.
49. Рудницька О. П. Педагогіка мистецтва: пошуки, перспективи. Професійна освіта: педагогіка і психологія / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало. Вип. II. Київ : Ченстохова. 2000. С. 237–239.
50. Савченко, О. Я., 2003. Наукові проблеми стандартизації змісту освіти в основній і старшій школі. Освіта країни, No 30, с. 4–5.
51. Семиченко, В. А., 2000. Проблеми професійної підготовки вчителя в контексті сучасності. Проблеми сучасної педагогічної освіти.Серія: Педагогіка і психологія. Київ: Педагогічна преса, No 1, с. 199–205.
52. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт [Електронний ресурс] / Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Т. 36, вип. 4. С. 132-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_36_4_15. (дата звернення: 23.04.2018)
53. Сурміна Г. Ю. Театр опери та балету як об'єкт соціологічного дослідження. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. - 2014. Вип. 63. С. 103-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stapttp_2014_63_14 (дата звернення: 17.03. 2019)
54. Сухомлинский В.А. Методика воспитания коллектива. М. Просвещение, 1981. 192.
55. Філософський енциклопедичний словник / [за заг. ред. В. І. Шинкарука]. Київ : Абрис, 2002. 744 с.
56. Харківська А. Особливості професійної підготовки майбутніх вчителів предметів художньо-естетичного циклу. Theory and methods of educational management № 3(14) 2014. URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_16/19.pdf

(дата звернення: 31.03.2020)

57. Хомич, Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ: Магістр-S. 1998.

58. Шапран О. І., Кононенко І.А. Сутність професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів: з використанням досвіду підготовки педагогів у Франції. Теоретична і дидактична філософія. Серія. 2017. Вип. 24, С.241-249.

59. Шикирінська О. А. Діагностика готовності майбутніх готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до здійснення художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів / О. А. Шикирінська // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. Вип. 34. С. 462-465.

60. Шпиталевська Г.Р. Підготовка майбутніх готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до формування у молодших школярів загальнокультурної компетентності [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / . Ялта, 2013. с.180

61. Bashmanivskij, O. L. (2009). Formuvanna intelektualnyh umin starshoklasnykiv u protcesi navchanna predmetiv movno-literaturnogo tcyklu [Formation of intellectual skills of high school students in the process of teaching the subjects of the language and literature cycle]: monografija. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka [in Ukrainian].

62. Јар. Економічний часопис. 1986. квітня 26. П. 24; Јрмо. 1987. січня С. 9.

63. Liubarets V.V. Model and principles of formed professional competence of travel agents. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 15 (250), Ч. III. 2012

64. Matviienko O., Tutova T. Criteria, Indicators and Levels Future Primary School Teachers Readiness to Collaboration with Heterogeneous Groups of

Students. Scientific journal «Intellectual Archive». Ontario, Canada/Volume 8. Number 2. April\June 2019. PP. 190-201

65. Sukhomlinsky V.A. Metodyka vospytanyia kollektiva. [Methods of team education]. M. Enlightenment, 1981. P.192.

66. Theory and methods of educational management No 3(14), 2014

РОЗДІЛ 3.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-
ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

3.1. Реалізація експериментальної роботи та констатувальному етапі дослідження

Впровадження та реалізація методики впровадження інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» здійснювалась у три етапи: профорієнтаційно-орієнтованого, операційного, діагностико-операційного.

Метою першого, профорієнтаційно-орієнтованого етапу було мотивування у студентів художньо-естетичною інтерпретацією мистецьких творів як науковим методом пізнання на формування готовності до профільного форми навчання у професійній освітній діяльності. Цей етап спрямовувався на вирішення наступних завдань: формування ціннісного ставлення студентів до мистецтва, розвиток пізнавальних інтересів до його різновидів (*аксіологічно-соціокультурний* компонент); активізація емоційно-почуттєвих реакцій у процесі сприйняття творів мистецтва, збагачення та систематизація психолого-педагогічних та мистецьких фахових знань для реалізації компетентнісного підходу у процесі організації профільного навчання художньо-естетичного циклу у ЗЗСО та його змістового наповнення, (компетентнісний компонент).

Реалізація завдань етапу відбувалась на заняттях з дисциплін художньо-естетичного циклу, під час практики та у позанавчальний час. Якісному розв'язанню цих завдань сприяло застосування таких форм мистецького спілкування, як лекція-концерт, виставка з коментарем, екскурсії; інтерактивної технології діалогічного навчання, а також ігрових (рухливі музичні ігри, кросворди, ребуси, вікторини), пояснювально-ілюстративних (демонстрація наочності, відеоматеріалів, живе виконання вокальних та інструментальних творів), проблемно-евристичних, сугестивних, естетотерапевтичних художньо-педагогічних технологій, методів порівняльного аналізу, пошукових та інших методів, у процесі яких студенти брали активну участь в обговоренні сучасних проблем у мистецтві загалом та змісту конкретних мистецьких творів зокрема.

Операційний етап професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО був націлений на формування їх готовності до профільної форми навчання на основі систематизації загальнопедагогічних і фахових знань, художніх аналогій, художньо-естетичної трансформації, способів і форм інтегративного взаємозв'язку різновидів мистецтв. Завдання етапу зорієнтовувались на усвідомленні студентами змісту поняття художньо-естетичного циклу профільного навчання у ЗЗСО; ознайомлення їх із методичним забезпеченням організації та реалізації освітнього простору профільного навчання учнів у ЗЗСО. Реалізація завдань здійснювалася у процесі вивчення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах загальної середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» та передбачала використання методів проектного моделювання, імпровізації, проблемного пошуку, виконання творчих завдань.

Важливою частиною експерименту на даному етапі було оволодіння студентами практико-орієнтованою складовою профільного навчання

художньо-естетичного циклу учнів у ЗЗСО: змістом та методикою викладання начальних предметів «Мистецтво» та «Художня культура», спрямованих на розвиток художньо-естетичної сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, художньо-естетичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні.

Вивчення інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах загальної середньої освіти» студентами КГ сприяло формуванню:

- художнього сприйняття, у межах якого відбувається особистісне освоєння творів мистецтва у формі емоційного відгуку, враження, співпереживання, виявлення безпосередніх почуттів та емоцій, викликаних об'єктом сприймання;

- осмислення – особистісне-значиме, оцінне судження інформації, що закладена автором у твір мистецтва, визначення основної ідеї твору;

- тлумачення – узагальнення інформаційного змісту мистецького твору шляхом розкодування символічного змісту засобів мистецької виразності;

- метафоризацію мистецьких вражень за допомогою перетину з іншими художніми рядами, знаходження міжхудожніх асоціацій та комплексного використання творів різних видів мистецтв (літератури, музики, живопису та ін.) шляхом вербалізації, ілюстрування, пластики (складання розповідей, казок, віршів, створення малюнків, хореографічних композицій) тощо;

- трансляцію художнього образу мистецького твору дітям, на якому відбувається збагачення особистісних поглядів, позицій, ціннісних орієнтацій особистості у сфері художньо-естетичної культури, утверджується власна система критеріїв щодо оцінки мистецтва та його функцій в суспільному та особистісному житті у формі творчого плану-проекту (сценарію) здійснення естетично-виховного впливу певного твору мистецтва на учнів.

Третій діагностико-операційний етап дослідно-експериментальної роботи спрямовувався на формування у студентів практичних умінь творчого застосування художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів у навчальній (практичні, лабораторні, індивідуальні заняття), позанавчальній діяльності (участь у виховних заходах мистецького спрямування) та під час педагогічної практики (підготовка бесід, інтегрованих уроків, проведення ігор тощо). Досягнення мети передбачало вирішення наступних завдань: застосування набутих умінь та навичок художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів у творчих художніх проєктах, що спрямовані на трансляцію майбутніми учителями художньо-естетичного циклу аналізу мистецьких творів учнів з метою емоційно-естетичного впливу на їх свідомість та активізації творчої активності студентів у навчальній та позанавчальній мистецькій діяльності (інтеграційно-діяльнісний компонент).

Основною формою організації професійної діяльності студентів на даному етапі була підготовка та презентація мистецьких проєктів інформаційного, дослідницького, ігрового, творчого типів; за складом учасників проєктивної діяльності – індивідуальні та колективні. Ґрунтуючись на принципі індивідуалізації та диференціації, завдання цього етапу розв'язувалися шляхом використання художньо-педагогічних технологій, що включали дослідницькі, пошукові, проблемні методи, творчі за своєю суттю.

Під час проєктування змісту освіти слід зважати, що він не є сталою величиною. Н. Батечко доводить, що у відборі та структуруванні змісту освіти ключове значення мають методологічні принципи, синергія яких уможливорює оптимізацію системи підготовки кадрів.

Зазначимо, що відбір змісту і його коригування повинно здійснюватися на всіх етапах освітнього процесу: етапі проєктування, етапі реалізації й етапі рефлексії.

Гіпотеза нашого дослідження полягала в тому, що за умови впровадження авторської моделі у навчальний процес ВНЗ у студентів буде

сформовано належний рівень готовності до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Для реалізації мети експериментального дослідження було передбачено виконання таких завдань: визначення етапів проведення експерименту, кількості та способів відбору учасників експерименту; перевірка стану готовності майбутніх професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО; розробка методики реалізації моделі формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Експериментально-дослідна робота з вивчення готовності професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО здійснювалася на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Рівненського державного гуманітарного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, *Дрогобицького державного педагогічного університету*.

Загальна кількість студентів, які взяли участь в експерименті, становить 266 осіб (контрольна група (КГ) – 134 респондента, експериментальна (ЕГ) – 132 респондента). Вибрані контрольні та експериментальні групи є однорідними.

У процесі формувального експерименту реалізовувалася не лише методика та авторська модель як цілісна система формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, а й відстежувався процес, характер розвитку основних компонентів досліджуваного поняття. Суттєве значення мала робота щодо виявлення та теоретичного обґрунтування істотних зв'язків між перетвореннями в змісті, формах та способах організації освітнього процесу за результатами практичної роботи студентів, динамікою готовності до профільного навчання учнів у ЗЗСО. З цією метою застосовувалися такі

методи експериментального дослідження: анкетування, опитування, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження, методи математичної статистики для підтвердження вірогідності отриманих результатів.

Для того, аби проаналізувати стан формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО у практичній діяльності, нам потрібно було визначити основні показники, якими можна кваліметрично виміряти рівні розвитку готовності як своєрідного педагогічного феномену.

Мета констатувального етапу експерименту полягала у виявленні існуючого стану готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, уточнення наукових підходів, категоріального апарату дослідження, формулювання деяких понять, виділення контрольних і експериментальних груп для формувального етапу дослідження.

Враховуючи складну структуру досліджуваного феномену, нами було застосовано такі методи виявлення готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, яка здійснювалася на основі анкетного опитування; експертна оцінка викладачами показників сформованості досліджуваного феномену в студентів.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту для одержання даних стосовно рівнів сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО було використано методи анкетування; аналізу конспектів і протоколів уроків, проведених у період практики; бесіди; опитування методистів, які працювали зі студентами під час проходження педагогічної практики. Методи математичної статистики застосовувалися для опрацювання отриманих даних та виявлення достовірності результатів дослідження. На цьому етапі вивчався стан підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО за результатами традиційної системи

навчання студентів напряму підготовки «магістр» 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура».

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, в тому числі дисертаційних досліджень та власного досвіду, нами було виділено основні структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний та рефлексивно-корекційного.

Для виявлення рівня готовності учителів, проведено опитування 36 учителів шкіл м. Києва та Київської області щодо їх ставлення до забезпечення художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗЗСО результати якого були враховані для встановлення критеріїв, показників та визначення рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Для даного етапу дослідження було розроблено опитувальник і проведено анкетування (див анкету для викладачів у додатку Д).

Аналіз отриманих результатів, сприяв обрати критерії з високими даними: мотиваційний (83,3%) (ціннісні орієнтації та зацікавленість до профільної художньо-естетичного циклу освітньої діяльності, позитивне ставлення до наукової роботи, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, наявність інноваційного потенціалу), когнітивний (80,5%) (впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень), організаційно-діяльнісний (77,8%) (володіння методикою організації педагогічного експерименту, озброєність прийомами пошуку професійно важливої інформації, її обробки, інтерпретації та застосування, розвиненість інноваційних умінь, рівень прояву креативності майбутніх учителів), рефлексивно-корекційного (75%) (здатність до рефлексії власного досвіду, аналізу діяльності учнів та досвіду колег).

На питання анкети «Якому типу проведення навчальних занять ви

віддає перевагу: лекції чи практичним заняттям?» одержали такі відповіді: лекцію обрали 84% респондентів, із них 64% викладачів старші за віком і з більшим стажем роботи у ВНЗ, практичне заняття – 16%, 57% респондентів зазвичай проводять лекцію-монолог. Лекцію з елементами діалогу – 29% викладачів; по 7% опитуваних – використовують на лекції елементи дискусії та будують лекційне заняття на вільному спілкуванні з аудиторією

Переважну кількість семінарських практичних занять викладачі проводять з використанням евристичної бесіди, а для урізноманітнення використовують групову роботу. Таку форму, як дискусія, використовують рідко, до зачитування рефератів теж вдаються рідко, переважно у випадках, коли вивчають передовий педагогічний досвід.

Усі опитані викладачі використовують інноваційні технології: 16% – комп'ютерні технології, 17% – аудіо-, відеотехніку; 36% – колективну і групову форми роботи, диференційоване навчання; інші 31% не вказали, які саме технології вони використовують. Більшість опитаних (71%) згодні з твердженням, що застосування запропонованої методики введення інтерактивного курсу з розробленим дидактичним матеріалом підвищує якість та рівень засвоєння знань, 13% мають сумніви, 17% не впевнені.

На запитання «Якою мірою Ви володієте знаннями щодо організації профільного навчання художньо-естетичного циклу про достатній рівень заявили 49% респондентів, 15% викладачів мають недостатні методичні знання про організацію профільного навчання та 36% заявили про відсутність таких знань.

Серед засобів, які найчастіше застосовують викладачі можна виділити: електронні посібники – 44%; презентації – 27%, тестуючі програми – 19% респондентів вказали і 10% опитаних не визначилися із відповіддю (рис. 3.1)

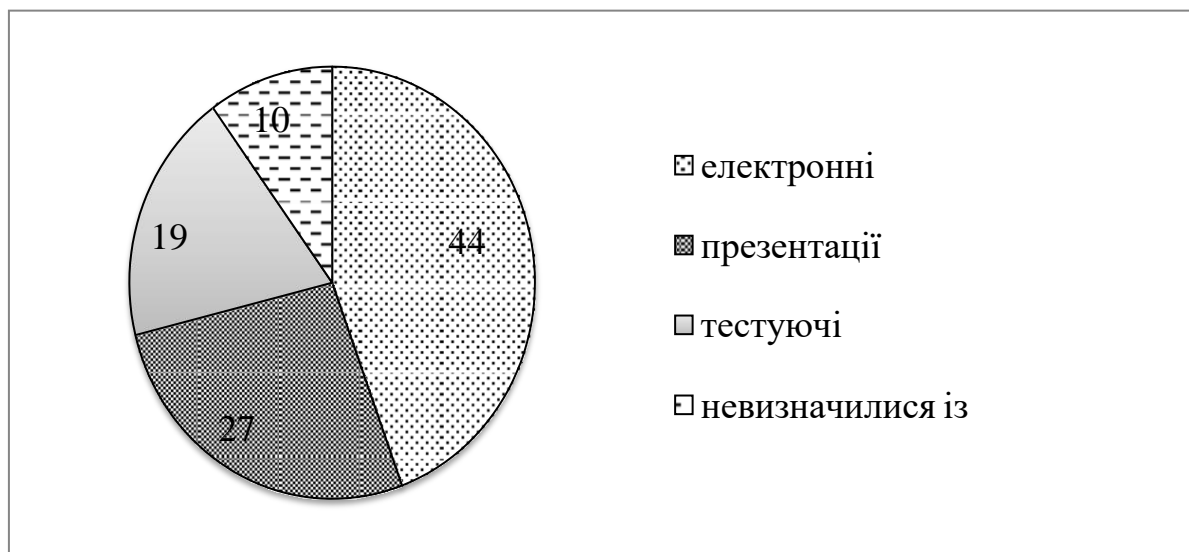

Рис. 3.1. Переважаючі види мультимедійних засобів, що застосовують викладачі у професійній діяльності

Отримані дані дозволили сформулювати наступні висновки: усі без винятку викладачі прагнуть якомога ширше застосовувати різні інноваційні засоби навчання у своїй практичній діяльності; викладачі з невеликим стажем роботи намагаються наслідувати старших, готуються до занять, обізнані з новинками педагогіки, але, переважно, бояться їх застосовувати; викладачі із достатнім стажем добре обізнані з методикою викладання, цікавляться або змушені цікавитись новинками, але за певних причин не дуже поспішають їх упроваджувати. Із метою популяризації зошита серед педагогів та студентів було організовано 2 методичні семінари, за участю вчителів-практиків ЗОШ № 4 м. Києва.

Формування питань і завдань анкети, якою можна виміряти рівень готовності студентів до профільного художньо-естетичного циклу учнів у ЗЗСО, здійснювалося нами на основі тих висновків, які ми зробили у перших розділах даного дослідження. Питання цієї анкети шляхом самооцінки студентів відповідно до показників визначених нами критеріїв, дали можливість статистично виміряти рівень сформованості мотиваційного

компонента (Додаток 3).

Питання анкети будувалися у формі оціночних суджень та зрозумілих проблемних ситуацій. Для перевірки результатів опитування та подальшого статистичного аналізу кожній відповіді на питання ми присвоїли бальний кваліметричний показник.

Початковий рівень сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО за нашим питальником кваліметрично характеризувався загальною сумарною кількістю балів на одну особу 0 – 6 балів. Середній рівень сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» за нашим питальником кваліметрично характеризувався загальною сумарною кількістю балів на одну особу 7 – 12 балів. Достатній рівень сформованості мотиваційного компонента готовності застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» за нашим питальником кваліметрично характеризувався загальною сумарною кількістю балів на одну особу 13–18 балів. Високий рівень сформованості мотиваційного компонента готовності до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» за нашим питальником кваліметрично характеризувався загальною сумарною кількістю балів на одну особу 19 – 24

балів.

Статистичні результати опитування були підсумовані з урахуванням кількості запитань, максимально можливої кількості балів, отриманих за відповідь на питання, та суми балів відповідно до рівня сформованості компонента, якій оцінювався.

Оцінка кожної ознаки запропонованих анкет на дослідження компонентів готовності майбутніх початкових класів до застосування мультимедійних навчальних систем здійснювалася за шкалою, де бал 5 означає наявність ознаки на високому рівні, 4 – достатньому рівні, 3 – середньому рівні, 2 – нижче середнього рівня, 1 – на початковому рівні, 0 – відсутність ознаки.

Обчислення проводилося у відносних частотах за кожною ознакою. На основі числових даних, одержаних з кожного компоненту готовності, обчислювався загальний коефіцієнт оцінки стану готовності спочатку покомпонентно за формулою:

$$K_i = \frac{\sum n}{\sum t}$$

де $\sum n$ сума отриманих балів за анкетною, які фактично набрали студенти;
 $\sum t$ максимально можлива кількість балів, передбачена

методикою. Коефіцієнт K_i дозволяє визначити, до якої групи за рівнем готовності слід віднести того чи того студента.

Результати анкетування за рівнями сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО на констатувальному етапі експерименту отримані дані відображено у таблиці 3.1. та рисунку 3.2.

Таблиця 3.1

Оцінка рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО в КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Рівні	ЕГ		КГ	
	Число	Відсоток	Число	Відсоток
Початковий	45	33,6%	43	32,6%
Середній	43	32%	43	32,6%
Достатній	33	24,6%	34	25,7%
Високий	13	9,7%	12	9,1%
Усього	134	100%	132	100%

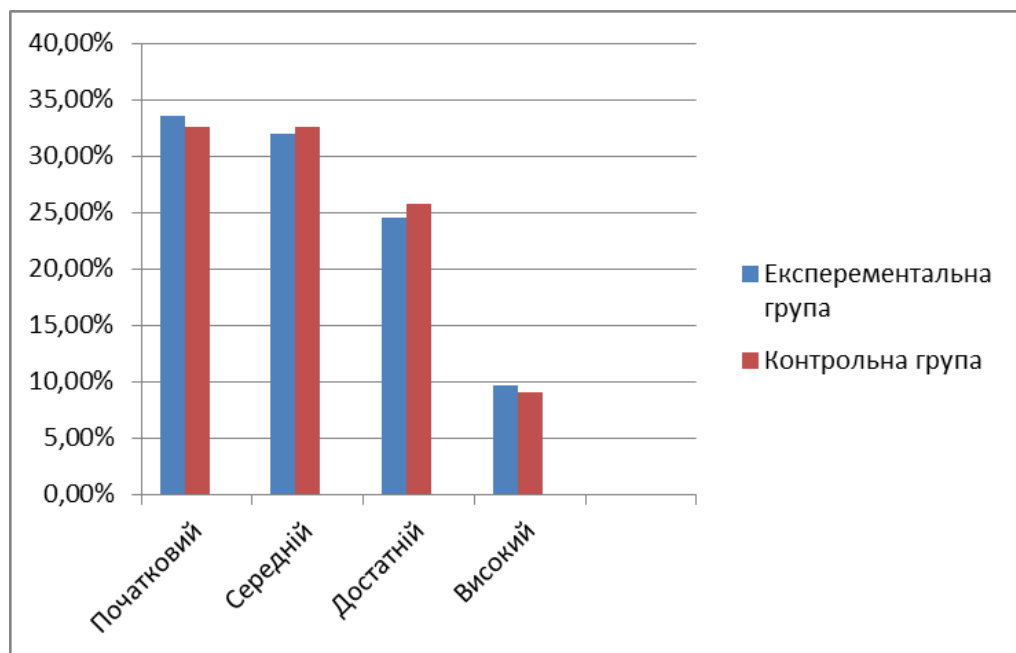

Рис.3.2. Діаграма рівнів сформованості мотиваційного компонента у КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Отже, результати проведеного дослідження засвідчують початковий рівень сформованості мотиваційного компонента в студентів експериментальних та контрольних груп на високому рівні (9,7 % у ЕГ та 7,9 % у КГ групі). За результатами проведеного констатувального етапу експерименту можемо констатувати наявність показників на середньому (32 % у ЕГ та 32,6% у КГ) та достатньому (24,6 % у ЕГ та 25,7 % у КГ) рівні.

Аналіз відповідей опитувальника дозволяє констатувати переважання інертного ставлення студентів до профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів у ЗЗСО, що, на нашу думку, є неприпустимим для майбутніх учителів.

Порівнюючи результати даної діагностики, можна відзначити, що високий рівень готовності студентів до профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів у ЗЗСО у майбутній професійній діяльності в експериментальних та контрольних групах досить незначний. Студенти не виявляють стійкого інтересу до занять із застосуванням мультимедійних засобів навчання, не вбачають необхідності застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Другий опитувальник стосувався самооцінки студентами *рівня сформованості готовності* до профільного навчання художньо-естетичного циклу учнів у ЗЗСО. У процесі експерименту студенти повинні були відповісти на запитання опитувальника представлено в Додатку Ж.

Результати визначення рівня сформованості змістового компонента готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» представлено нами в таблиці 3.2., рис. 3.3.

Таблиця 3.2

Оцінка рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Рівні	ЕГ		КГ	
	Число	Відсоток	Число	Відсоток
Початковий	61	45,5%	60	45,5%
Середній	40	29,9%	38	28,7%
Достатній	26	19,4%	27	20,5%
Високий	7	5,2%	7	5,3%
Усього	134	100,0%	132	100,0%

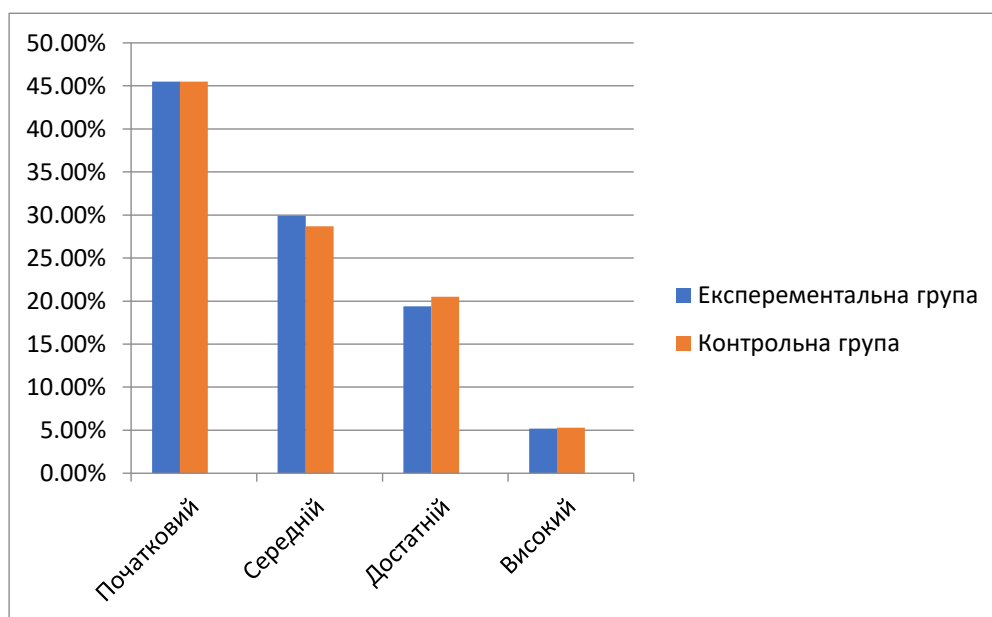

Рис. 3.3. Діагностика рівнів сформованості когнітивного компонента готовності у КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Аналіз відповідей респондентів показав, що на констатувальному етапі експерименту рівень сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО переважає середній (29,9 % у ЕГ та 28,7 % у КГ) та достатній

(19,4 % в ЕГ та 20,5 % у КГ) рівні, високий – у обох групах складає 5,2% (ЕГ) та 5,3% (КГ) опитаних.

Таким чином, на констатувальному етапі спостерігаємо недостатній рівень сформованості когнітивного компонента майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО. Оскільки, студенти не мають достатніх знань, для сформованості вмінь та навичок оперувати інформацією та здатності самостійно працювати з методичними матеріалами.

Аналогічно до представленої вище опитувальника на визначення рівня сформованості когнітивного компонента досліджуваної готовності нами було спроектовано авторський опитувальник для визначення його рівня сформованості. Кожна позиція в опитувальнику відображала ті чи інші вміння майбутніх фахівців, а учасники експерименту повинні були здійснити самооцінку сформованості означених умінь. Повністю текст опитувальника представлено в Додатку К.

Результати визначення рівня сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів представлено нами в таблиці 3.3 та на рис. 3.4.

Таблиця 3.3

Оцінка рівнів сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО

Рівні	ЕГ		КГ	
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток
Початковий	70	52,2%	69	52,3%
Середній	46	34,3%	47	35,6%
Достатній	14	10,5%	12	9,1%
Високий	4	3%	4	3%
Усього	134	100%	132	100%

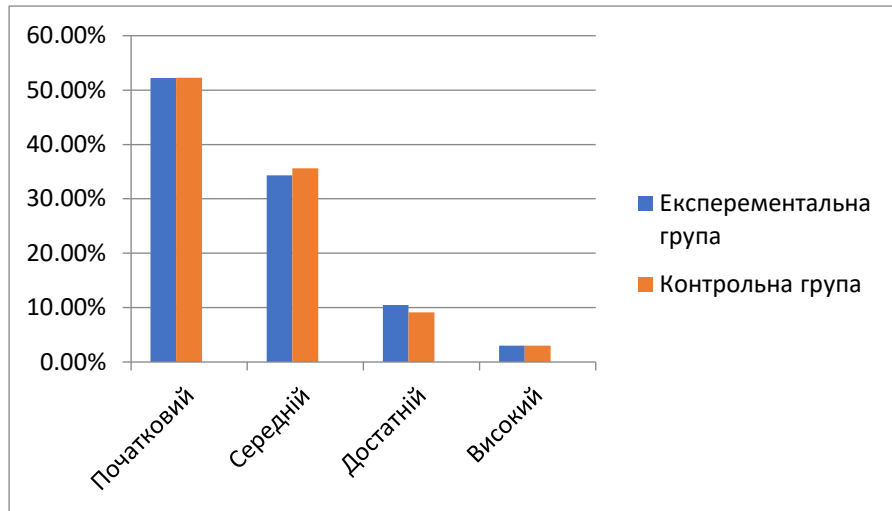

Рис. 3.4. Діагностика рівнів сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності у КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Таким чином, у результаті констатувального етапу експерименту виявлено недостатній рівень сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО (високий рівень однаковий у ЕГ та КГ – 3 % , достатній рівень 10,5% в ЕГ та 9,1 % – КГ). Середній рівень: у 34,3% (ЕГ) та 35,6% (КГ). Близько половини респондентів виявили початковий рівень сформованості умінь (52,2 % в ЕГ та 52,3 % – КГ).

Результати вивчення вказують на те, що студенти прагнуть застосовувати методичні матеріали на заняттях, однак вони не спроможні реалізувати їх на практиці.

Пов'язано це, на нашу думку, із недостатнім методичним забезпеченням та лише частковим застосуванням викладачами на заняттях зошитів, а також відсутністю практичних навичок застосування мультимедійних навчальних продуктів.

Результати опитування засвідчують недостатній рівень сформованості у студентів сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності

майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Визначення рівня рефлексії готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу проводилося за опитувальником, представленим у додатку Л. Результати анкетування представлено в таблиці 3.4 та на рис. 3.3.

Таблиця 3.4

**Оцінка рівнів сформованості рефлексивно-корекційного компонента
готовності майбутніх учителів до застосування в КГ та ЕГ на
констатувальному етапі експерименту в абсолютних значеннях та
відсотках**

Рівні	ЕГ		КГ	
	Абсолютні значення	Відсоток	Абсолютні значення	Відсоток
Початковий	53	39,6%	51	38,6%
Середній	49	36,6%	50	37,8%
Достатній	27	20,1%	26	19,7%
Високий	5	3,7%	5	3,8%
Усього	134	100%	132	100%

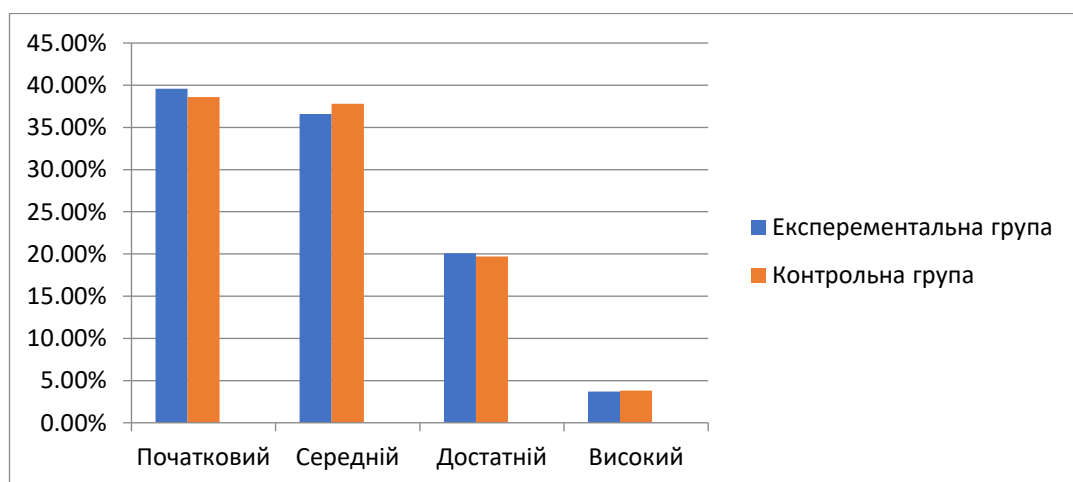

Рис. 3.5. Діагностика рівнів сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності у КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Результати вивчення сформованості рівня рефлексії у студентів спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура» застосовувати навчально-методичне забезпечення у майбутній професійній діяльності засвідчує її недостатній рівень: високий (3,7 % у ЕГ та 3,8 % – КГ), достатній (20,1 % у ЕГ та 19,7 % – КГ), середній (36,6 % у ЕГ та 37,8 % – КГ), початковий (39,6 % у ЕГ та 38,6 % – КГ) рівні.

Аналіз отриманих даних показав, що у майбутніх готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу на початковому рівні сформована здатність до аналізу власної діяльності, способів і можливості оцінки мультимедійних ресурсів, самоаналізу та самооцінки своїх знань і вмінь щодо застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у професійній діяльності тощо.

Проведення опитування підтвердило, що рівень сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності у студентів знаходиться на рівні нижче достатнього.

Загальні результати анкетування за рівнями сформованості застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» дозволяють констатувати, що більшість майбутніх працівників освіти на емпіричному рівні за традиційного підходу до організації навчання у ЗВО мають початковий і середній рівні сформованості компонентів готовності до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня

культура».

Як засвідчують подані у таблицях і на рисунках результати, показники сформованості рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО у контрольних та експериментальних групах приблизно однакові. Це пояснюється однаковими змістовими та процесуальними характеристиками навчального процесу в обох групах. Кількісні показники високого рівня сформованості означеної готовності коливаються від 2,2 % до 9,7 %; достатнього – від 14,4 % до 25,7 %; середнього – від 29,9% до 37,8 %; початкового – від 32,6% до 52,3 %.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчують, що мотиваційний компонент готовності набрав більшу вагу, порівняно з іншими компонентами. Отже бажання працювати відповідно до вимог сьогодення у студентів сформоване, однак є реально відсутніми або недостатньо сформованими необхідні для реалізації цього бажання знання, вміння, навички і рефлексія. Саме на розвиток цих компонентів готовності до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» і повинна бути спрямована основна увага у реалізації розробленої моделі та методики формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Таким чином, бачимо, що більша кількість студентів за всіма критеріями має переважно середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, що свідчить про недостатню увагу до її розвитку у масовій практиці ЗВО. Ці дані підтверджуються і спостереженнями за організацією освітнього процесу в закладах, які брали участь у дослідженні, й бесідами з викладачами психолого-педагогічних дисциплін ЗВО.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що

на підготовку майбутнього вчителя до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у професійній діяльності впливає багато об'єктивних і суб'єктивних факторів. Як зазначалося у підрозділі 2.3, підготовка майбутніх учителів до застосування Навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» здійснюється у процесі їх професійного навчання й охоплює етапи формування мотиваційної сфери, знань про сутність та вироблення умінь у професійній діяльності при викладанні навчальних предметів художньо-естетичного циклу профільного навчання.

3.2 Аналіз результатів формувального етапу експерименту

У результаті формувального етапу експерименту нами було отримано дані, що засвідчили ефективність розробленої та впровадженої в практику професійної підготовки майбутніх учителів майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у процесі профільного навчання в ЗЗСО моделі й методики її реалізації, які ґрунтувалися на застосуванні мультимедійних технологій.

У процесі експериментальної роботи було оцінено зміни, які відбулися в процесі розвитку мотивації студентів щодо застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у майбутній професійній діяльності; зміни в рівні сформованості знань та вмінь студентів ефективно реалізовувати мультимедійні технології для навчання молодших школярів; динаміку самооцінки та рефлексії рівня сформованості досліджуваної готовності.

Для визначення рівня готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» після формувального етапу експерименту були використані ті ж опитувальники, що й на початку експерименту.

Їх застосування наприкінці формувального етапу зіставлення отриманих результатів діяльності експериментальних і контрольних груп у процесі дослідницької роботи дозволило порівняти вихідні та кінцеві дані й виявити результативність авторської моделі та методики її реалізації.

Обчислення проводилося у відносних частотах за кожною ознакою. Рівні сформованості кожного компонента визначалися за формулою

розрахунку та інтерпретацією коефіцієнта прояву ознаки В. Беспалька [1].

Значення коефіцієнта успішності $0,71 \leq K_i \leq 1,00$ відповідало високому рівню, $0,41 \leq K_i \leq 0,70$ – достатньому рівню, $0,16 \leq K_i \leq 0,40$ – середньому рівню, $0 \leq K_i \leq 0,16$ – початковому рівню.

Для мотиваційного компонента визначено: високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» – 19–24 бали; достатній рівень – 13–18 балів; середній рівень – 7–12 балів; початковий рівень – менше ніж 7 балів.

Як бачимо з таблиці 3.5, найбільше мотивація до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» сформована в студентів на середньому та достатньому рівні, що свідчить про те, що основна частина студентів певною мірою мотивовані на інноваційну діяльність як сегмент своєї майбутньої професійної діяльності.

Результати реалізації моделі формування готовності до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» засвідчили, що найсуттєвіші зміни (майже вдвічі) відбулися в досягненні студентами ЕГ високого рівня сформованості мотивації (9,7 % на початку та відповідно 18,6 % – наприкінці експерименту); натомість частка студентів, які мають низький рівень мотивації, зменшилася в ЕГ з 33,6 % на початку експерименту до 8,9 % наприкінці зрізу на початку

експерименту, де характер мотивів мав майже однакову спрямованість в усіх досліджуваних групах, після впровадження розробленої нами моделі й методики її реалізації його показники значно зросли на високому й достатньому рівнях в ЕГ. Домінуючими мотивами після формувального експерименту в ЕГ стали такі: прагнення до самовдосконалення; намагання самостійно проектувати.

Таблиця 3.5

Оцінка рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування у КГ та ЕГ до та після формувального етапу експерименту

Рівні	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
Початковий	45	33,6%	43	32,6%	12	8,9	22	16,7
Середній	43	32%	43	32,6%	32	23,8	45	34,1
Достатній	33	24,6%	34	25,7%	65	48,5	48	36,4
Високий	13	9,7%	12	9,1%	25	18,6	17	12,8
Усього	134	100%	132	100%	134	100	132	100

Сформулюємо статистичні гіпотези:

H_0 : рівень мотивації до формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в ЕГ не вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту.

H_1 : рівень мотивації до формування готовності майбутніх учителів

художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в ЕГ вищій, ніж у КГ після формувального етапу експерименту.

Таблиця 3.6

Емпіричні та теоретичні частоти рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання КГ та ЕГ після формувального етапу експерименту

Рівні	Емпіричні частоти		Суми	Теоретичні частоти	
	ЕГ	КГ		ЕГ	КГ
Початковий	12	22	34	17,15	16,85
Середній	32	45	77	38,91	38,09
Достатній	65	48	113	57,26	55,74
Високий	25	17	42	21,18	20,82
Суми	134	132	266	266	

Виконаємо розрахунок χ^2 – критерію для досліджуваного компонента.

Достовірність результатів перевіримо за допомогою χ^2 – критерію експерименті – 266 (134 – в експериментальній групі, та 132 – у контрольній). Частка студентів експериментальної групи складає $134:266 = 0,504$; контрольної – 0,496.

Таблиця 3.7

**Розрахунок критерію χ^2 мотиваційного компонента готовності
майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного
навчання учнів у ЗЗСО у ЕГ та КГ після формувального етапу
експерименту**

№	Емп. част. Φ_e	Теор. част. Φ_m	$\Phi_{ei}-\Phi_m$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2/\Phi_m$
1	12	17,15	-5,15	26.52	1.55
2	32	38.91	-6.91	47.75	1.23
3	65	57,26	7,74	59.91	1.05
4	25	21,18	3,82	14,59	0,69
5	22	16,85	5,15	26.52	1.58
6	45	38.09	6.91	47.75	1.25
7	48	55,74	-7,74	59.91	1.07
8	17	20,82	-3,82	14,59	0,70
Суми	266	266	0		9.12

Маємо $\chi_{емп} = 15,0$. Число ступенів свободи $\nu = 3$. За таблицею:

$$\chi = \{ , 15 (p \leq 0,05)$$

$$ев \quad 11,345 (p \leq 0,01)$$

$15,08 > 11,345$ ($\chi_{емп} > \chi_{кр}$) для $p \leq 0,01$.

$емп$

$кр$

Отже, H_0 відхиляється. Приймається H_1 : рівень мотивації до формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до 0,01.

Виконаємо оцінку рівня сформованості когнітивного компонента досліджуваної готовності (після формувального етапу експерименту).

Обчислення проводилося у відносних частотах за кожною ознакою.

Рівні сформованості кожного компонента визначалися за формулою розрахунку та інтерпретацією коефіцієнта прояву ознаки В. Беспальках [1].

Визначено: високий рівень сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» – 17–20 балів; достатній рівень – 13–16 балів; середній рівень – 7–12 балів; початковий рівень – менше, ніж 7 балів.

Таблиця 3.8

Оцінка рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО КГ та ЕГ до та після формувального етапу експерименту

Рівні	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
Початковий	61	45,5	60	45,5	8	5,9	42	31,8
Середній	40	29,9	38	28,7	30	22,4	44	33,4
Достатній	26	19,4	27	20,5	62	46,3	33	25
Високий	7	5,2	7	5,3	34	25,4	13	9,8
Усього	134	100,0	132	100,0	134	100	132	100

Як засвідчили результати експерименту, реалізація моделі формування досліджуваної готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування ММНС сприяла істотному зростанню рівня їхніх знань просутність і особливості застосування мультимедійних технологій. Найбільш суттєве зростання в експериментальній групі спостерігається на високому (з 5,2 % на початку до

25,4 % наприкінці експерименту) та достатньому (19,4 % на початку експерименту та 46,3 % – наприкінці) рівнях сформованості знань. Натомість суттєво знизилася кількість студентів, які мають початковий рівень знань (45,5 % на початку експерименту проти 5,9 % наприкінці).

Підвищенню рівня сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування ММНС сприяло те, що при впровадженні моделі та методики її реалізації особлива увага приділялася: діагностичному аналізу умов та особливостей створення мультимедійних засобів та застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура»; дослідженню психолого-педагогічних характеристик учнів; аналізу та синтезу існуючих мультимедійних систематизації опрацьованої інформації для подальшого застосування під час проходження практики студентами; виробленню алгоритму та вимог до створення мультимедійної презентації; відбору стратегії та алгоритму застосування мультимедійних засобів залежно від типу уроку.

Сформулюємо статистичні гіпотези:

H_0 : рівень когнітивного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в ЕГ не вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту.

H_1 : рівень когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування ММНС у експериментальній групі вищий, ніж у контрольній

після формувального етапу експерименту. Достовірність результатів перевіримо за допомогою χ^2 – критерію Пірсона.

Для розрахунку теоретичних частот складемо таблицю (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9

Емпіричні та теоретичні частоти рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО після формувального етапу експерименту

Рівні	Емпіричні частоти		Суми	Теоретичні частоти	
	ЕГ	КГ		ЕГ	КГ
Початковий	12	22	34	17,15	16,85
Середній	32	45	77	38,91	38,09
Достатній	65	48	113	57,26	55,74
Високий	25	17	42	21,18	20,82
Суми	134	132	266	266	

Виконаємо розрахунок χ^2 – критерію для досліджуваного компонента.

Маємо $\chi_{кр} 5,0$. Число ступенів свободи $\nu = 3$. За таблицею:

$$\chi = \{ , 15 (p \leq 0,05)$$

$$ev \quad 11,345 (p \leq 0,01)$$

$59,09 > 11,345 (\chi_{кр})$ для $p \leq 0,01$.

емп *кр*

Отже, H_0 відхиляється. Приймається H_1 : рівень когнітивного компонента готовності го майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування ММНС в ЕГ вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту для $p \leq 0,01$.

Таблиця 3.10

Розрахунок критерію χ^2 когнітивного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО при співставленні у ЕГ та КГ після формувального етапу експерименту

№	Емп. част. Φ_e	Теор. част. Φ_m	$\Phi_{ei}-\Phi_m$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2/\Phi_m$
1	12	17,15	-5,15	26.52	1.55
2	32	38.91	-6.91	47.75	1.23
3	65	57,26	7,74	59.91	1.05
4	25	21,18	3,82	14,59	0,69
5	22	16,85	5,15	26.52	1.58
6	45	38.09	6.91	47.75	1.25
7	48	55,74	-7,74	59.91	1.07
8	17	20,82	-3,82	14,59	0,70
Суми	266	266	0		9.12

Виконаємо оцінку рівня сформованості операційно-діяльнісного компонента досліджуваної готовності.

Обчислення рівня сформованості вмінь майбутніх готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу застосовувати мультимедійні технології проводилося у відносних частотах за кожною оцінкою. Відносні частоти переводилися у відсотки за поданою вище формулою [1, с. 124].

Відповідно визначено: високий рівень сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» – 19-24 балів; достатній рівень – 13-18 балів;

середній рівень – 7-12 балів; початковий рівень – менше, ніж 7 балів.

Динаміка рівнів сформованості готовність майбутніх учителів художньо-естетичного циклу представлена в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Оцінка рівнів сформованості операційно-діяльнісного компонента г готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу у КГ та ЕГ до та після формувального етапу експерименту

Рівні	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
Початковий	70	52,2	69	52,3	8	4,4	48	36,4
Середній	46	34,3	47	35,6	45	38,4	37	28,0
Достатній	14	10,5	12	9,1	64	47,8	35	26,5
Високий	4	3	4	3	17	9,4	12	9,1
Усього	134	100	132	100	134	100	132	100

Результати формувального етапу експерименту щодо рівня сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура», що найбільш значущий результат було отримано на високому (зростання на 6,4 % : 3 % в ЕГ на початку експерименту проти 9,4% – наприкінці експерименту) та достатньому (зростання на 37,3 %: 10,5 % в ЕГ на початку експерименту і 47,8 % – відповідно наприкінці) рівнях. Ми пов'язуємо отримані результати з тим, що розроблені модель і методика її реалізації були достатньо продуктивними, а мультимедійні засоби – коректними й доцільними для впровадження в практику підготовки вчителя

початкових класів [1].

У контрольних групах також відбулися зрушення у сформованості високого та достатнього рівня готовності до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура»: 3 % за високим рівнем сформованості вмінь на початку експерименту проти 9,1 % наприкінці та 9,1 % за достатнім рівнем сформованості готовності на початку експерименту і 26,5 % – наприкінці експерименту. Більш низькі показники у контрольних групах можна пояснити фрагментарним характером реалізації обраних для експерименту мультимедійних технологій. Підвищення рівня сформованості вмінь студентів експериментальних груп виконувати такі дії та операції: створювати мультимедійні презентації, інтерактивні кросворди та плакати; здійснювати відбір найбільш доцільних форм, методів та засобів, які можуть бути застосовані відповідно до предмета, теми, умов проведення уроку та вікових й індивідуальних особливостей учнів; організовувати із застосуванням мультимедійних технологій.

Діагностика рівня операційно-діяльнісного компонента засвідчила, що на початковому етапі експерименту виявлено досить низький рівень сформованості багатьох умінь. Аналіз результатів формувального етапу експерименту показав ефективність упровадження розробленої нами моделі та методики її реалізації у процес підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання.

Сформулюємо статистичні гіпотези: H_0 : рівень операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування ММНС у ЕГ не вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту. H_1 : рівень організаційно-діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів

до застосування Навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в ЕГ вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту.

Достовірність результатів перевіримо за допомогою χ^2 – критерію Пірсона. Для розрахунку теоретичних частот складемо таблицю (таблиця 3.13).

Таблиця 3.12

Емпіричні та теоретичні частоти рівнів сформованості операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО після експерименту

Рівні	Емпіричні частоти		Суми	Теоретичні частоти	
	ЕГ	КГ		ЕГ	КГ
Початковий	12	22	34	17,15	16,85
Середній	32	45	77	38,91	38,09
Достатній	65	48	113	57,26	55,74
Високий	25	17	42	21,18	20,82
Суми	134	132	266	266	

Виконаємо розрахунок χ^2 – критерію для досліджуваного компонента.

Таблиця 3.13

Розрахунок критерію χ^2 операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО при співставленні розподілів в ЕГ та КГ після експерименту

№	Емп. част. Φ_e	Теор. част. Φ_m	$\Phi_{ei}-\Phi_m$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2$	$(\Phi_{ei}-\Phi_m)^2/\Phi_m$
1	12	17,15	-5,15	26.52	1.55
2	32	38.91	-6.91	47.75	1.23
3	65	57,26	7,74	59.91	1.05
4	25	21,18	3,82	14,59	0,69
5	22	16,85	5,15	26.52	1.58
6	45	38.09	6.91	47.75	1.25
7	48	55,74	-7,74	59.91	1.07
8	17	20,82	-3,82	14,59	0,70
Суми	266	266	0		9.12

Маємо $\chi_{emp} = 5,0$. Число ступенів свободи $\nu = 3$. За таблицею:

$$\chi = \{ , 15 (p \leq 0,05)$$

$$ev \quad 11,345 (p \leq 0,01)$$

$56,14 > 11,345$ ($\chi_{emp} > \chi_{кр}$) для $p \leq 0,01$.

emp

$кр$

Отже, H_0 відхиляється. Приймається H_1 : рівень операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в експериментальній групі вищий, ніж у контрольній після формульованого етапу експерименту для $p \leq 0,01$.

Виконаємо оцінку рівня сформованості рефлексивно-корекційного компонента досліджуваної готовності (після формувального етапу експерименту). Обчислення проводилося у відносних частотах за кожною ознакою. Рівні сформованості кожного компонента визначалися за формулою розрахунку та інтерпретацією коефіцієнта прояву ознаки В. Беспалька [1].

Визначено: високий рівень сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» – 17–20 балів; достатній рівень – 13–16 балів; середній рівень – 7–12 балів; початковий рівень – менше, ніж 7 балів.

Таблиця 3.14

Оцінка рівнів сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСОу КГ та ЕГ до та після експерименту

Рівні	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
Початковий	53	39,6	51	38,6	8	5,9	38	28,8
Середній	49	36,6	50	37,8	44	32,8	54	40,9
Достатній	27	20,1	26	19,7	63	47	32	24,2
Високий	5	3,7	5	3,8	19	14,1	8	6,1
Усього	134	100%	132	100%	134	100	132	100

Таким чином, як засвідчили результати формувального етапу експерименту, студенти експериментальних груп виявили суттєво кращу здатність до рефлексії рівня сформованості своєї готовності до застосування мультимедійних технологій, а саме: високий рівень рефлексивного

компонента зріс на 10,4 % (від 3,7 % на початку експерименту до 14,1 % наприкінці), достатній – на 26,9 % (з 20,1 % на початку експерименту до 47 % – наприкінці). У контрольних групах зрушення в розвитку рефлексії також відбулися, але на значно нижчому рівні: за високим рівнем – з 3,8 % до 6,1 %, та достатнім – з 19,7 % до 24,2 %.

Підвищення рівня сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» сприяло те, що при впровадженні моделі та методики її реалізації особлива увага приділялася: розвитку самонавчання та самоконтролю; організації самоаналізу проведених під час педагогічної практики мультимедійних уроків.

Сформулюємо статистичні гіпотези:

H_0 : рівень рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у експериментальній групі не вищий, ніж у контрольній після формувального етапу експерименту.

H_1 : рівень рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у експериментальній групі

вищий, ніж у контрольній після формувального етапу експерименту. Достовірність результатів перевіримо за допомогою χ^2 – критерію Пірсона. Для розрахунку теоретичних частот складемо таблицю (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Емпіричні та теоретичні частоти рівнів сформованості рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО у

Рівні	Емпіричні частоти		Суми	Теоретичні частоти	
	ЕГ	КГ		ЕГ	КГ
Початковий	12	22	34	17,15	16,85
Середній	32	45	77	38.91	38.09
Достатній	65	48	113	57,26	55,74
Високий	25	17	42	21,18	20,82
Суми	134	132	266	266	

Виконаємо розрахунок χ^2 – критерію для досліджуваного компонента.

Таблиця 3.16

Розрахунок критерію χ^2 рефлексивно-корекційного компонента у ЕГ та КГ після формувального етапу експерименту

№	Емп. част. Φ_e	Теор. част. Φ_m	$\Phi_{ei} - \Phi_m$	$(\Phi_{ei} - \Phi_m)^2$	$(\Phi_{ei} - \Phi_m)^2 / \Phi_m$
1	12	17,15	-5,15	26.52	1.55
2	32	38.91	-6.91	47.75	1.23
3	65	57,26	7,74	59.91	1.05
4	25	21,18	3,82	14,59	0,69
5	22	16,85	5,15	26.52	1.58
6	45	38.09	6.91	47.75	1.25
7	48	55,74	-7,74	59.91	1.07
8	17	20,82	-3,82	14,59	0,70
Суми	266	266	0		9.12

Маємо $\chi_{\text{емп}} = 5,0$. Число ступенів свободи $\nu = 3$. За таблицею:

$$\chi = \{, 15 (p \leq 0,05)$$

$$ev \quad 11,345 (p \leq 0,01)$$

$58,90 > 11,345$ ($\chi_{\text{емп}} > \chi_{\text{кр}}$) для $p \leq 0,01$.

емп

кр

Отже, H_0 відхиляється. Приймається H_1 : рівень рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» в ЕГ вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту для $p \leq 0,01$.

Загалом, результати експериментальної роботи з упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» представлено в таблиці 3.16.

За результатами дослідження представлено динаміку рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів експериментальної та контрольної груп, який підтвердив ефективність організаційно-педагогічних умов і моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО (табл. 3.17).

Таблиця 3.17

**Динаміка розвитку рівнів готовності майбутніх учителів
художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО
за результатами дослідження (%)**

Рівень готовності	До експерименту		Після експерименту		Різниця між показниками (%)	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	3,2	4,5	5,2	10,8	2	6,3
Достатній	13,6	15,2	17,6	19,2	4	4
Середній	26,1	27,6	26,5	31,0	0,4	3,4
Початковий	57,1	52,7	50,7	39,0	-6,4	-13,7

Суттєві зрушення, які відбулися на всіх рівнях, свідчать про результативність проведеної роботи. Однак, вони є нерівномірними відносно різних рівнів готовності студентів експериментальної групи до профільної діяльності. Найбільші зміни відбулися на початковому рівні, який зменшився на 36,4%. Переконливими є зрушення на достатньому рівні готовності майбутніх учителів до профільної освітньої діяльності у ЗЗСО художньо-естетичного циклу – частка студентів, яким притаманний цей рівень, збільшилася на 28,7 %. Показник високого рівня готовності збільшився на 11,5%.

Зміни, які відбулися в контрольній групі, є незначними порівняно з експериментальною, а саме: високий, достатній та середній рівні збільшилися відповідно на 4,2%, 9,2% та 0,5%), а початковий рівень готовності зменшився на 13,9%. Зміни у респондентів КГ виявились незначними відповідно до статистичного вимірювання показників ЕГ.

Відтак, презентовані узагальнені результати дослідження свідчать про суттєві зміни в експериментальних групах за всіма показниками готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивного курсу «Методика

організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» у учнів ЗЗСО. Студенти цих груп продемонстрували високу мотивацію, глибокі знання та достатній рівень сформованості вмінь.

Ефективність реалізації авторської моделі доведено шляхом порівняння результатів констатувального і формувального етапів експерименту та визначення спостережуваного значення t-критерію Стьюдента (Додаток С). Математично-статистична обробка підтвердила, що в експериментальній групі наявне істотне збільшення кількості студентів із високим та середнім рівнями готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та їх одночасне зменшення із низьким рівнем сформованості. Таким чином, із достовірністю $\alpha=0,05$ можна стверджувати, що між середніми значеннями виявлено статистично значущу різницю, яка підтверджує гіпотезу дослідження.

Отже, аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив коректність висунутої нами гіпотези про те, що формувати готовність майбутніх учителів майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО з впровадженням інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-методичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» можливо за умови теоретичного обґрунтування, розробки й упровадження в практику професійної підготовки запропонованої моделі.

Висновки до третього розділу

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася у три етапи: констатувальному, формувальному, підсумковому.

На констатувальному етапі здійснено теоретичний аналіз проблеми на основі вивчення наукової літератури та існуючої практики підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, сформульовано основну мету, завдання, обрано бази дослідження.

Проведено опитування 36 учителів шкіл м. Києва та Київської області щодо їх ставлення до забезпечення художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗЗСО результати якого були враховані для встановлення критеріїв, показників та визначення рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Аналіз отриманих результатів, сприяв обрати критерії з високими даними: мотиваційний (83,3%) (ціннісні орієнтації та зацікавленість до профільної художньо-естетичного циклу освітньої діяльності, позитивне ставлення до наукової роботи, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, наявність інноваційного потенціалу), когнітивний (80,5%) (впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень), організаційно-діяльнісний (77,8%) (володіння методикою організації педагогічного експерименту, озброєність прийомами пошуку професійно важливої інформації, її обробки, інтерпретації та застосування, розвиненість інноваційних умінь, рівень прояву креативності майбутніх учителів), рефлексивно-корекційного (75%) (здатність до рефлексії власного досвіду, аналізу діяльності учнів та досвіду колег).

Експериментально-дослідна робота з вивчення готовності професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного

навчання учнів у ЗЗСО здійснювалася на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Рівненського державного гуманітарного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, *Дрогобицького державного педагогічного університету*. Загальна кількість студентів, які взяли участь в експерименті, становить 266 осіб (контрольна група (КГ) – 134 респондента, експериментальна (ЕГ) – 132 респондента).

За результатами експертної оцінки у ході констатувального етапу експерименту було виявлено низький рівень готовності респондентів до профільного навчання учнів ЗЗСО художньо-естетичного циклу. Зафіксовано вихідний рівень готовності: мотиваційний (33,1% з усіх опитаних мали початковий рівень, 32,3 % – середній); когнітивний (45,5% – початковий, 29,3% – середній); організаційно-діяльнісний (52,3% – початковий, 35% – середній) та рефлексивно-корекційного (39,1% – початковий, 36,1 – середній). Узагальнення результатів констатувального етапу експерименту підтвердило необхідність впровадження організаційно-педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Протягом формувального етапу обґрунтовано організаційно-педагогічні умови та розроблено модель професійної підготовки здобувачів, розроблено та впроваджено навчально-дидактичні матеріали, оновлено зміст професійної підготовки здобувачів шляхом розробки і впровадження в навчальний процес інтерактивного курсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з використанням різних форм, методів і прийомів навчання (створення ситуацій успіху; визначення перспектив, умов професійної діяльності, використання проблемних і пізнавальних завдань та ін..) та освітніх технологій (ігрове проектування, майстер-класи, технологія діалогової взаємодії, імітаційне моделювання,

аналізу ситуацій професійної діяльності, інформаційно-комунікаційних та ін.).

На підсумковому етапі експериментального дослідження, здійснено діагностику рівнів готовності здобувачів до профільного навчання учнів у ЗЗСО художньо-естетичного циклу, що засвідчила суттєві позитивні зміни. За результатами дослідження представлено динаміку рівнів готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів експериментальної та контрольної груп, який підтвердив ефективність організаційно-педагогічних умов і моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Суттєві зрушення, які відбулися на всіх рівнях, свідчать про результативність проведеної роботи. Однак, вони є нерівномірними відносно різних рівнів готовності студентів експериментальної групи до профільної діяльності. Найбільші зміни відбулися на початковому рівні, який зменшився на 36,4%. Переконливими є зрушення на достатньому рівні готовності майбутніх учителів до профільної освітньої діяльності у ЗЗСО художньо-естетичного циклу – частка студентів, яким притаманний цей рівень, збільшилася на 28,7%. Показник високого рівня готовності збільшився на 11,5%, відповідно покращення відбулося на середньому рівні.

Зміни, які відбулися в контрольній групі, є незначними порівняно з експериментальною, а саме: високий, достатній та середній рівні збільшилися відповідно на 4,2%, 9,2% та 0,5%), а початковий рівень готовності зменшився на 13,9%. Зміни у респондентів КГ виявились незначними відповідно до статистичного вимірювання показників ЕГ.

З метою визначення ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, практичного підтвердження

вірогідності отриманих результатів (позитивних зрушень в експериментальній групі) було застосовано t – критерій Стьюдента.

Отже, отримані результати переконливо свідчать про ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов та моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Список використаних джерел до третього розділу

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М. : Педагогика, 1989. с. 124
2. Верьовкіна Ж. Л. Методичні рекомендації навчальної дисципліни «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» для студентів освітнього ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13 «Музичне мистецтво. Художня культура». Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 22 с.
3. Верьовкіна Ж. Л. Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [для учнів загально-освітніх навчальних закладів]. Навчальний посібник / за ред. В. В. Любарець. Київ : Міленіум, 2018. 74 с.
4. Верьовкіна Ж. Л., Любарець В. В. Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання. Київ : Міленіум, 2020. 90 с.
5. Власенко, С. П., 2002. Особливості становлення сучасної багаторівневої освіти вчителя початкових класів: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.
6. Корсокова О., Трубачова С. Зміст сучасної шкільної освіти: Дидактичний аспект : [Посіб.] / Інститут педагогіки АПН України. К. : ФАДА, ЛТД, 2003. 56 с
7. Любарець В.В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга»», 2018. 382 с.
8. Закон України «Про загальну середню освіту» / Електронний ресурс]. URL: http://dneprtest.dp.ua/cms/index.php?option=com_

content&view=article&id=45%3Azakonprozagserosvitu&catid=37%3Alaws&limitstart=1(дата звернення: 14.03.2017).

9. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. М.: Изд. Центр «Академия», 2004. 304 с.

10. Концепція профільного навчання у старшій школі. [Електронний ресурс]. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/ (дата звернення: 10.11.2017).

11. Москалик Г. Модель допрофесійної підготовки учня в умовах освітнього округу: психолого-педагогічний аспект. Імідж сучасного педагога, 2013. т. № 2. С.106-115.

12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://www.mon.gov.ua>. (дата звернення: 02.06 2017)

13. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається: затверджено наказом Міністерства, Мінпраці і Мін-ва у справах молоді і спорту України 02.06.95 р. № 159 (30) 1526. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1995. № 15. С.2–7.

14. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів: затверджено наказом 214 МОН України № 665 від 01 червня 2013 року. URL: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8456/10575/468632/> (дата звернення: 12.12 2017)

15. Державний стандарт базової і середньої освіти: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. №24. 68 с.

16. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України.2003. № 24. С.3-15.

17. Ларина В.П. Управление качеством образования через формирование и развитие компетенции учащихся // Профильная сельская школа: модели, содержание, технологии обучения: Сборник научных и

методических работ, представленных на Всероссийскую научно-практическую конференцию / Под ред. М.И. Зайкина. Армазас, АГПИ, 2003. С.42-47.

18. Лікарчук І. проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання. Директор школи. 2003. № 20. С.9-10.

19. Остапенко А.А., Скопин А.Ю. Пути реализации концепции профильного обучения в сельской школе. Школьные технологи, 2003. № 4. С.39-48.

20. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. Т.2 М.: Педагогика, 1989. 322 с.

21. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2003. 296 с.

22. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 17.01 2020)

23. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. До проблеми змісту сучасної шкільної освіти. Біологія і хімія в школі. 2002 - № 6.

24. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. Зміст сучасної шкільної освіти: Дидактичний аспект, К. ФАДА ЛТД, 2003.

25. Кочубей Н. В. Підготовка менеджерів соціокультурної діяльності для роботи з дітьми: постнекласичний контекст. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2012. № 5. С. 184-187.

26. Любарець В. В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга»», 2018. 382 с.

27. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери /загаг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ; Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.

28. Іващук Л. Ю. Валеологія : навчальний посібник / Л. Ю. Іващук, С. М. Онишкевич. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. 400 с.
29. Літвінова Т. В., Любарець В. В. Методичні рекомендації навчально-ознайомчої практики за програмою «Менеджмент індустрії гостинності» для студентів II курсу за напрямом підготовки 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» освітнього ступеня бакалавр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 18 с.
30. Рудницька О.П. Основи педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. К., 1998. 193 с.
31. Сидоренко В.К. Основи наукових досліджень: навч. пос. К.: РНЦ «ДНІТ», 2000. 259 с.
32. Сисоєва С.О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. / С.О.Сисоєва, Т.Є. Кристопчук. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.
33. Тушева В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. УМО НАПН України. Харків: «Федорко», 2014. 408 с.
34. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 352 с.
35. Хіміна Л.Ф. Використання елементів етносу під час викладання курсу "Художня культура". Мистецтво в школі. 2015. № 8. С. 2–8.
36. Хорошуха М. Ф. Експрес-метод самооцінки рівня абсолютного (фізичного, психічного та духовного) здоров'я в оздоровчому тренуванні. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. журнал, 2005. № 10. С. 190-194.
37. Художня культура. 9 клас : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / авт. Н.В. Назаренко [та ін.]. Харків, 2009. 256 с

38. Шейко В.М., Гаврюшенко О.А., Кравченко О.В. Історія художньої культури: Середньовіччя. Відродження: підруч. для студ. вузів мистецтва і культури. Харків, 2001.190 с.
39. Шейло В.М., Тишевська Л.Г. Історія української художньої культури: підруч. для студ. вузів мистецтва і культури. – Харків, 1999. 196 с.
40. Щолокова О.П., Шип С.В., Шевнюк О.М. Світова художня культура: від первісного суспільства до початку середньовіччя: навч. посібник для студ.вузів. – Київ, 2004. 175с.
41. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури: підручник для студ. пед. ун-тів. Вид. 2-е. Київ, 2009. 288 с.

Загальні висновки

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання – професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, що виявляється у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов цього процесу. В ході дослідження реалізовані мета й завдання дають змогу сформулювати такі висновки.

1. На основі системного аналізу нормативно-правових документів, наукових праць учених та освітній практиці ЗВО проаналізовано стан підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Уточнено коло базових понять дослідження: *«професійна підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу»*, *«готовність до професійної діяльності учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО»*. У міждисциплінарному дискурсі «професійну підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу» розглянуто як освітній процес, спрямований на формування, розвиток та саморозвиток майбутнього фахівця, його художньо-творчого мислення, яке включає соціокультурні мистецькі знання та уявлення, систему ціннісних орієнтацій, розвинену емоційно-почуттєву сферу, що скеровують до творчого самовиразу в мистецькій діяльності та спонукають до спілкування з художньою культурою впродовж усього життя. *Готовність до професійної діяльності учителя художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО*, як комплексне інтегроване утворення майбутнього фахівця, детерміноване специфікою художньо-естетичного циклу профільного навчання учнів у ЗЗСО та вимогами до його професійної кваліфікації, що передбачає відповідні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки у ЗВО.

2. Теоретично обґрунтувати структуру, професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання

учнів ЗЗСО. Структурними компонентами визначено: *аксіологічно-соціокультурний* (створення емоційно-мотиваційної атмосфери навчання, залучення студентів у світ цінностей соціокультурного середовища та надання ними допомоги учням у виборі значущості системи ціннісних орієнтацій, забезпечення культуру-відповідності художньо-естетичного циклу профільного навчання), *компетентністний* (змістове наповнення художньо-естетичного циклу профільного навчання, реалізація компетентнісного підходу у процесі організації художньо-естетичного середовища) *інтеграційно-діяльнісний* (зміна побудови педагогічного процесу з предметоцентризму до поліцентричності, перетворення майбутніх учителів у активних творців за законами краси), *результативно-рефлексивний* (усвідомлення власних досягнень у збільшенні знань та практичних умінь, оцінки власного вкладу у професійну діяльність, коректування власних дій, уміння здійснювати аналіз результатів тощо)

Визначено критерії (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, процесуально-креативного) та показників для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО. Показником сформованості мотиваційного критерію є ціннісні орієнтації та зацікавленість до профільної художньо-естетичного циклу освітньої діяльності, позитивне ставлення до наукової роботи, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, наявність інноваційного потенціалу; когнітивного – впровадження в сучасну освітню практику профільного навчання художньо-естетичного циклу знання методів педагогічних досліджень, діяльнісного – володіння методикою організації педагогічного експерименту, озброєність прийомами пошуку професійно важливої інформації, її обробки, інтерпретації та застосування, розвиненість інноваційних умінь, рівень прояву креативності майбутніх учителів, процесуально-креативного – здатність до рефлексії власного досвіду, аналізу діяльності учнів та досвіду колег. З урахуванням

виокремлених критеріїв і відповідних їм показників виявлені чотири рівні сформованості готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО: початковий, середній, достатній, високий.

3. Спроектовано модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, яка візуалізує конструкт з взаємопов'язаними блоками: цільового (соціальне замовлення, мета, завдання), концептуального (структурні компоненти, підходи, принципи, функції), змістового (інтерактивний курс «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти», варіативні дисципліни «Історія та теорія художньої культури», «Методика навчання художньої культури», науково-проектна робота, педагогічна практика, навчальні предмети «Музичне мистецтво. Художня культура» художньо-естетичного профілю у ЗЗСО), процесуального (зміст, форми, прийоми, етапи) та результативного (критерії, показники, рівні та результат).

4. Обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО, результати педагогічного експерименту засвідчують позитивну динаміку формування готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО як у ЕГ (+11,5%, +28,7%:, -3,8%, -36,4%), так і у КГ (+4,2%, +9,2%, 0,5%, -13,9%).

Застосування математичного t – критерій Стьюдента опрацювання експериментальних даних підтвердило ефективність організаційно-педагогічних умов у процесі реалізації моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого наукового вивчення потребує обґрунтування та створення освітнього середовища дистанційної форми перепідготовки та підвищення кваліфікації учителів художньо-естетичного циклу до реалізації завдань профільної освіти.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток 1
ЗАТВЕРДЖЕНО
 наказом Міністерства освіти і науки України
 від 20.04.2018 № 408

**Типова освітня програма
 закладів загальної середньої освіти III ступеня**
 Загальні положення типової освітньої програми
 закладів загальної середньої освіти III ступеня

Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта) розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти».

Типова освітня програма профільної середньої освіти (далі - Типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти (далі – Державний стандарт).

Типова освітня програма визначає:

загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення які натеper подані в рамках навчальних планів (таблиці 1-3);

очікувані результати навчання учнів подані в рамках навчальних програм, перелік яких наведено в таблиці 4; пропонований зміст окремих предметів, які мають гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН);

рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією Типовою освітньою програмою.

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін. Загальний обсяг навчального навантаження здобувачів профільної середньої освіти для 10-11-х класів складає 2660 годин/навчальний рік: для 10-х класів – 1330 годин/навчальний рік, для 11-х класів – 1330 годин/навчальний рік. Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані закладів загальної середньої освіти III ступеня (далі –навчальний план).

Навчальний план для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Державного стандарту, з метою його впровадження у частині повної загальної середньої освіти з 1 вересня 2018 року. Він містить загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів, а також передбачає години на факультативи, індивідуальні заняття тощо.

Закладам загальної середньої освіти для складання власного навчального плану закладу освіти пропонується два варіанти організації освітнього процесу.

Перший варіант (*таблиця 1*) містить перелік базових предметів з експериментальними інтегрованими курсами («Історія: Україна і світ», «Природничі науки»).

Другий варіант (*таблиця 2*) містить перелік базових предметів, який включає окремі предмети суспільно-гуманітарного та математично-природничого циклів.

До базових предметів належать: «Українська мова», «Українська література», «Зарубіжна література», «Іноземна мова», «Історія: Україна і світ» (у другому варіанті передбачено вивчення окремих предметів: «Історія України», «Всесвітня історія»), «Громадянська освіта», «Математика», «Природничі науки» (у другому варіанті передбачено вивчення окремих природничих дисциплін: «Фізика і астрономія», «Біологія і екологія», «Хімія», «Географія»), «Фізична культура», «Захист Вітчизни».

В обох представлених варіантах зазначено мінімальну кількість тижневих годин на вивчення базових предметів, що має забезпечити досягнення рівня очікуваних результатів навчання учнів згідно з державними вимогами Державного стандарту.

За модульним принципом може бути реалізовано і зміст базового предмета «Фізика і астрономія». У такому разі розподіл годин між модулем фізики і модулем астрономії здійснюється відповідно до навчальних програм.

Реалізація змісту освіти, визначеного Державним стандартом, також забезпечується вибірково-обов'язковими предметами («Інформатика», «Технології», «Мистецтво»), що вивчаються на рівні стандарту. Із запропонованого переліку учень має обрати два предмети – один в 10 класі, інший в 11 класі, або одночасно два предмети в 10 і 11 класах (у такому разі години, передбачені на вибірково-обов'язкові предмети діляться між двома обраними предметами).

Заклади освіти, складаючи свій навчальний план, можуть комбінувати перелік окремих предметів з обох запропонованих варіантів (наприклад, у класах суспільно-гуманітарного спрямування вивчати не інтегрований курс "Природничі науки", а окремі предмети природничого циклу).

Частина навчальних годин обох варіантів навчальних планів призначено для забезпечення профільного спрямування навчання в старшій школі. Профіль навчання формується закладом освіти з урахуванням можливостей забезпечити якісну його реалізацію.

У закладах загальної середньої освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини предмет «Мова і література корінного народу, національної меншини» може вивчатися як інтегрований курс або як окремі предмети: «Мова корінного народу, національної меншини», «Література корінного народу, національної меншини».

Зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів:

- базові та вибірково-обов'язкові предмети, що вивчаються на рівні стандарту;
- профільні предмети (їх перелік з орієнтовною кількістю тижневих годин подано в *таблиці 3*), що вивчаються на профільному рівні;
- курси за вибором, до яких належать спеціальні і факультативні курси.

Рішення про розподіл годин для формування відповідного профілю навчання приймає заклад освіти, враховуючи освітні потреби учнів, регіональні особливості, кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу тощо.

У процесі складання власного навчального плану закладу освіти слід урахувати, що:

- профіль навчання передбачає можливість вивчення профільних предметів з різних освітніх галузей;

кількість годин для вивчення профільного предмета складається з кількості годин, відведених навчальним планом закладу освіти на вивчення відповідних базових предметів, і кількості годин, передбачених на профільні предмети;

у разі залишку навчальних годин, передбачених на вивчення профільних предметів, заклад освіти може використовувати їх для збільшення кількості годин на вивчення базових предметів, для вивчення спеціальних і факультативних курсів.

Спеціальні курси разом із профільними предметами відображають специфіку конкретного профілю навчання і визначають його сутність. Вони призначені для доповнення, поглиблення змісту окремих розділів профільних (а за потреби і непрофільних) предметів, можуть містити додаткові споріднені розділи, що не включені до навчальних програм, знайомити учнів із галузями знань, не представленими в змісті окремих предметів, але орієнтованими на комплекс можливих професій у руслі обраного профілю навчання тощо. Тематика і зміст таких курсів можуть розроблятися вчителями і використовуватися в освітньому процесі після погодження в установленому порядку. Заклад освіти може також обирати відповідний курс із уже розроблених і рекомендованих/схвалених для використання. Спеціальні курси реалізуються за рахунок годин, передбачених планом для профільних предметів і спеціальних курсів (у першому варіанті плану, *таблиця 1*), або за рахунок додаткових годин (у другому варіанті плану, *таблиця 2*).

Факультативні курси є засобом задоволення пізнавальних інтересів та освітніх потреб учнів у галузях, які загалом не пов'язані з обраним профілем навчання. Наприклад, учні, які навчаються за профілем природничого спрямування, можуть удосконалювати свої знання з української або іноземної мови, а учні, які здобувають освіту за певним суспільно-гуманітарним профілем, можуть розширювати свою компетентність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, опановуючи відповідний факультативний курс. Факультативні курси реалізуються за рахунок додаткових годин, передбачених планом.

Заклади освіти при складанні своїх навчальних планів можуть збільшувати кількість годин на вивчення базових або профільних предметів за рахунок додаткових годин.

З метою уникнення одногодинного тижневого вивчення певного предмета або курсу заклад освіти може планувати його вивчення концентровано (впродовж чверті, семестру, навчального року).

Для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їхнє навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/вчителька у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

№ з/п	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною)	<i>Уміння:</i> ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях,

	— у разі відмінності) мовами	діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас. Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань. Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб. Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою. Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
3	Математична компетентність	Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач;

		<p>використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.</p> <p>Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів.</p> <p>Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, і обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації</p>
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси; послуговуватися технологічними пристроями.</p> <p>Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях</p> <p>Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу</p>
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень.</p> <p>Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач.</p> <p>Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів</p>
6	Уміння вчитися впродовж життя	<p>Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.</p> <p>Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності.</p> <p>Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії</p>

7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання.</p> <p>Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших.</p> <p>Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі)</p>
8	Соціальна і громадянська компетентності	<p>Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані.</p> <p>Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією.</p> <p>Навчальні ресурси: завдання соціального змісту</p>
9	Обізнаність і самовираження у сфері культури	<p>Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо).</p> <p>Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства.</p> <p>Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва</p>

10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання.</p> <p>Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя</p>
----	--	--

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх окремих предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях.

Наскрізнi лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, окремих предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища.

Наскрізнi лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Навчання за наскрізними лініями реалізується насамперед через:

організацію навчального середовища — зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;

окремі предмети — виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються надпредметні, міжкласові та загальношкільні проекти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;

предмети за вибором;

роботу в проектах;

позакласну навчальну роботу і роботу гуртків.

Наскрізна лінія	Коротка характеристика
-----------------	------------------------

Екологічна безпека й сталій розвиток	<p>Формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.</p> <p>Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Можливі уроки на відкритому повітрі.</p>
Громадянська відповідальність	<p>Сприятиме формуванню відповідального члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо), яка поєднує окремі предмети між собою і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок.</p> <p>Вивчення окремого предмета має викликати в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст — бути націленим на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості і чесності. Приклад вчителя покликаний зіграти важливу роль у формуванні толерантного ставлення до товаришів, незалежно від рівня навчальних досягнень.</p>
Здоров'я і безпека	<p>Завданням наскрізної лінії є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище.</p> <p>Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів). Варто звернути увагу на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я. Вирішення проблем, знайдених з «ага-ефектом», пошук оптимальних методів вирішення і розв'язування задач тощо, здатні викликати в учнів чимало радісних емоцій.</p>
Підприємливість і фінансова грамотність	<p>Наскрізна лінія націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).</p> <p>Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.</p>

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків

шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти.

Профільна середня освіта здобувається, як правило, після здобуття базової середньої освіти. Діти, які здобули базову середню освіту та успішно склали державну підсумкову атестацію на 1 вересня поточного навчального року повинні розпочинати здобуття профільної середньої освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей. Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мови і літератури
Суспільствознавство
Мистецтво
Математика
Природознавство
Технології
Здоров'я і фізична культура

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку:

формування компетентностей;
розвитку компетентностей;
перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей;
корекції основних компетентностей;
комбінований урок.

Також формами організації освітнього процесу можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки (уроки-«суди», урок-дискусійна група, уроки з навчанням одних учнів іншими), інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки, прес-конференції, ділові ігри тощо.

Засвоєння нового матеріалу можна проводити на лекції, конференції, екскурсії і т. д. Для конференції, дискусії вчителем або учнями визначаються теми доповідей учнів, основні напрями самостійної роботи. На навчальній екскурсії учні отримують знання, знайомлячись із експонатами в музеї, з роботою механізмів на підприємстві, спостерігаючи за різноманітними процесами, що відбуваються у природі. Консультації проводяться з учнями, які не були присутні на попередніх уроках або не зрозуміли, не засвоїли зміст окремих предметів. Розвиток і корекцію основних компетентностей можна, крім уроку відповідного типу, проводити на семінарі, заключній конференції, екскурсії тощо. Семінар як форма організації об'єднує бесіду та дискусію учнів. Заключна конференція може будуватися як у формі дискусії, так і у формі диспуту, на якому обговорюються полярні точки зору. Учитель або учні підбивають підсумки обговорення і формулюють висновки.

З метою засвоєння нового матеріалу та розвитку компетентностей крім уроку проводяться навчально-практичні заняття. Ця форма організації поєднує виконання різних практичних вправ, експериментальних робіт відповідно до змісту окремих предметів, менш регламентована й має акцент на більшій самостійності учнів в експериментальній та практичній діяльності. Досягнуті компетентності учні можуть застосувати на практичних заняттях і заняттях практикуму. Практичне заняття - це така форма організації, в якій учням надається можливість застосовувати отримані ними знання у практичній діяльності. Експериментальні завдання, передбачені змістом окремих предметів, виконуються на заняттях із практикуму (виконання експериментально-практичних робіт). Оглядова конференція (для 8-11 класів) повинна передбачати обговорення ключових положень вивченого матеріалу, учнем розкриваються нові узагальнюючі підходи до його аналізу.

Оглядова конференція може бути комплексною, тобто реалізувати міжпредметні зв'язки в узагальненні й систематизації навчального матеріалу.

Оглядова екскурсія припускає цілеспрямоване ознайомлення учнів з об'єктами та спостереження процесів з метою відновити та систематизувати раніше отримані знання.

Учням, які готуються здавати заліки або іспити можливе проведення оглядових консультацій, які виконують коригувальну функцію, допомагаючи учням зорієнтуватися у змісті окремих предметів.

Консультація будується за принципом питань і відповідей.

Перевірка та/або оцінювання досягнення компетентностей крім уроку може здійснюватися у формі заліку, співбесіди, контрольного навчально-практичного заняття.

Залік як форма організації проводиться для перевірки якості засвоєння учнями змісту предметів, досягнення компетентностей. Ця форма організації як правило застосовується у класах з вечірньою формою здобуття освіти або для інших здобувачів профільної середньої освіти.

Співбесіда, як і залік, тільки у формі індивідуальної бесіди, проводиться з метою з'ясувати рівень досягнення компетентностей.

Функцію перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей виконує навчально-практичне заняття. Учні одержують конкретні завдання, з виконання яких звітують перед вчителем.

Практичні заняття та заняття практикуму також можуть будуватися з метою реалізації контрольних функцій освітнього процесу. На цих заняттях учні самостійно виготовляють вироби, проводять виміри та звітують за виконану роботу.

Можливо проводити заняття в малих групах, бригадах і ланках (у тому числі робота учнів у парах змінного складу) за умови, що окремі учні виконують роботу бригадирів, консультантів, тобто тих, хто навчає малу групу.

Екскурсії в першу чергу покликані показати учням практичне застосування знань, отриманих при вивченні змісту окремих предметів (можливо поєднувати зі збором учнями по ходу екскурсії матеріалу для виконання визначених завдань).

Учні можуть самостійно знімати та монтувати відеофільми (під час відео-уроку) за умови самостійного розроблення сюжету фільму, підбору матеріалу, виконують самостійно розподілені ролі та аналізують виконану роботу.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;
- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Освітня програма закладу базової середньої освіти має передбачати досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом.

Освітня програма закладу базової середньої освіти, сформована на основі Типової освітньої програми, не потребує окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти. Її схвалює педагогічна рада закладу освіти та затверджує його директор. Окрім освітніх компонентів для вільного вибору учнів, які є обов'язковими, за рішенням закладу вона може містити інші компоненти, зокрема корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Освітня програма закладу освіти та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою, оприлюднюються на веб-сайті закладу освіти (у разі його відсутності – на веб-сайті його засновника).

На основі освітньої програми закладу освіти, цей заклад складає та затверджує навчальний план закладу освіти, що конкретизує організацію освітнього процесу.

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

 Кононенко

Таблиця 1
до Типової освітньої програми

Навчальний план
для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти
(з експериментальними інтегрованими курсами)

Предмети	Кількість годин на тиждень у класах	
	10 клас	11 клас
Базові предмети¹	23,5 (25,5)	21,5 (23,5)
Українська мова	2	2
Українська література	2	2
Зарубіжна література	1	1
Іноземна мова ²	2	2
Мова та література корінного народу, національної меншини ³	2	2
Історія: Україна і світ (експериментальний інтегрований курс)	3	3
Громадянська освіта	2	0
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	3	3
Природничі науки (експериментальний інтегрований курс)	4	4
Фізична культура ⁴	3	3
Захист Вітчизни	1,5	1,5
Профільні предмети і спеціальні курси¹	9 (7)	11 (9)
Вибірково-обов'язкові предмети (Інформатика, Технології, Мистецтво)	3	3
Додаткові години на окремі предмети, факультативні курси, індивідуальні заняття	2,5	2,5
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33	33
Усього фінансується	38	38

¹ У дужках подано кількість годин для закладів освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини.

² За наявності належних умов заклад освіти може збільшувати кількість годин на вивчення іноземної мови, використовуючи додаткові години.

³ Мова і література корінного народу, національної меншини входить до базових предметів лише для закладів освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини. В інших закладах освіти цей предмет може обиратися за потреби самим учнем за рахунок додаткових годин.

⁴ Години фізичної культури не входять до гранично допустимого тижневого навантаження на учня.

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

Ю. Г. Кононенко

Таблиця 2

до Типової освітньої програми

Навчальний план
для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти

Предмети	Кількість годин на тиждень у класах	
	10	11
Базові предмети¹	27 (29)	26 (28)
Українська мова	2	2
Українська література	2	2
Зарубіжна література	1	1
Іноземна мова ²	2	2
Мова і література корінного народу, національної меншини ³	2	2
Історія України	1,5	1,5
Всесвітня історія	1	1
Громадянська освіта	2	0
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	3	3
Біологія і екологія	2	2
Географія	1,5	1
Фізика і астрономія	3	4
Хімія	1,5	2
Фізична культура ⁴	3	3
Захист Вітчизни	1,5	1,5
Вибірково-обов'язкові предмети (Інформатика, Технології, Мистецтво)	3	3
Додаткові години¹ на профільні предмети, окремі базові предмети, спеціальні курси, факультативні курси та індивідуальні заняття	8 (6)	9 (7)
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33	33
Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)	38	38

¹ У дужках подано кількість годин для закладів освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини.

² За наявності належних умов заклад освіти може збільшувати кількість годин на вивчення іноземної мови, використовуючи додаткові години.

³ Мова і література корінного народу, національної меншини входить до базових предметів лише для закладів освіти з навчанням мовою, корінного народу, національної меншини. В інших закладах освіти цей предмет може обиратися за потреби самим учнем за рахунок додаткових годин.

⁴ Години фізичної культури не входять до гранично допустимого тижневого навантаження на учня.

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

Г. Кононенко

Таблиця 3
до Типової освітньої програми

Орієнтовна кількість навчальних годин для профільних предметів

Профільний предмет	Кількість годин на тиждень	
	10 клас	11 клас
Українська мова	4	4
Українська література	4	4
Зарубіжна література	3	3
Іноземна мова	5	5
Друга іноземна мова	3	3
Мова і література корінного народу, національної меншини	5	5
Історія України	3	3
Всесвітня історія	3	3
Правознавство	3	3
Економіка	3	3
Алгебра	6	6
Геометрія	3	3
Фізика і астрономія	6	6
Біологія і екологія	5	5
Хімія	4	6
Географія	5	5
Інформатика	5	5
Технології	6	6
Мистецтво	5	5
Фізична культура	6	6
Захист Вітчизни	5	5

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

 Г. Кононенко

Таблиця 4
до Типової освітньої програми

Перелік навчальних програм
для учнів закладів загальної середньої освіти III ступеня
(затверджені наказами МОН від 23.10.2017 № 1407 та від 24.11.2017 № 1539)

№ п/п	Назва навчальної програми	Рівень вивчення
1.	Українська мова	Рівень стандарту
2.	Українська мова	Профільний рівень
3.	Українська мова в школах з молдовською мовою навчання	Рівень стандарту
4.	Українська мова в школах з польською мовою навчання	Рівень стандарту
5.	Українська мова в школах з російською мовою навчання	Рівень стандарту
6.	Українська мова в школах з румунською мовою навчання	Рівень стандарту
7.	Українська мова в школах з угорською мовою навчання	Рівень стандарту
8.	Астрономія (авторський колектив під керівництвом Яцківа Я. Я.)	Рівень стандарту
9.	Астрономія (авторський колектив під керівництвом Яцківа Я. Я.)	Профільний рівень
10.	Біологія і екологія	Рівень стандарту
11.	Біологія і екологія	Профільний рівень
12.	Всесвітня історія	Рівень стандарту
13.	Всесвітня історія	Профільний рівень
14.	Географія	Рівень стандарту
15.	Географія	Профільний рівень
16.	Громадянська освіта (інтегрований курс)	Рівень стандарту
17.	Економіка	Профільний рівень
18.	Зарубіжна література	Рівень стандарту
19.	Зарубіжна література	Профільний рівень
20.	Захист Вітчизни	Рівень стандарту
21.	Захист Вітчизни	Профільний рівень
22.	Інформатика	Рівень стандарту
23.	Інформатика	Профільний рівень
24.	Історія України	Рівень стандарту
25.	Історія України	Профільний рівень
26.	Історія: Україна і світ (інтегрований курс)	Рівень стандарту
27.	Математика	Профільний рівень
28.	Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	Рівень стандарту
29.	Математика (початок вивчення на поглибленому рівні з 8 класу)	Профільний рівень
30.	Мистецтво	Рівень стандарту
31.	Мистецтво	Профільний рівень

32.	Правознавство	Профільний рівень
33.	Природничі науки (чотири навчальні програми): <i>проект 1</i> – автори І.Дьоміна, В.Задосяний, С.Костик; <i>проект 2</i> – авторський колектив під керівництвом Т.Засєкіної; <i>проект 3</i> – автори Д.Шабанов, О.Козленко; <i>проект 4</i> – авторський колектив під керівництвом В.Льченко	Рівень стандарту
34.	Технології	Рівень стандарту
35.	Технології	Профільний рівень
36.	Українська література	Рівень стандарту
37.	Українська література	Профільний рівень
38.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Локтєва В. М.)	Рівень стандарту
39.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Локтєва В. М.)	Профільний рівень
40.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Ляшенка О. І.)	Рівень стандарту
41.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Ляшенка О. І.)	Профільний рівень
42.	Фізична культура	Рівень стандарту
43.	Фізична культура	Профільний рівень
44.	Хімія	Рівень стандарту
45.	Хімія	Профільний рівень
46.	Болгарська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
47.	Гагаузька мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
48.	Кримськотатарська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням кримськотатарською мовою	Рівень стандарту
49.	Кримськотатарська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням кримськотатарською мовою	Рівень стандарту
50.	Мова іврит для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
51.	Молдовська література мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою	Профільний рівень
52.	Молдовська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою	Профільний рівень

53.	Молдовська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
54.	Молдовська мова та література (інтегрований курс) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою	Рівень стандарту
55.	Новогрецька мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
56.	Польська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою	Профільний рівень
57.	Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою	Профільний рівень
58.	Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
59.	Польська мова та література (інтегрований курс) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою	Рівень стандарту
60.	Польська мова як друга іноземна у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням іноземних мов та у закладах загальної середньої освіти	Рівень стандарту
61.	Ромська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
62.	Російська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою	Профільний рівень
63.	Російська мова (початок вивчення з 1 класу) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
64.	Російська мова (початок вивчення з 5 класу) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
65.	Російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою	Профільний рівень
66.	Російська мова та література (інтегрований курс) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою	Рівень стандарту
67.	Румунська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою	Профільний рівень
68.	Румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою	Профільний рівень

69.	Румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
70.	Румунська мова та література (інтегрований курс) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою	Рівень стандарту
71.	Словацька мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Рівень стандарту
72.	Угорська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою	Профільний рівень
73.	Угорська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою	Профільний рівень
74.	Угорська мова та література (інтегрований курс) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою	Рівень стандарту
75.	Іноземні мови	Рівень стандарту
76.	Іноземні мови	Профільний рівень

Директор департаменту
загальної середньої та дошкільної освіти

Ю. Г. Кононенко

Додаток Б
Додаток
до листа Міністерства освіти і
науки України
від 11.08.2020 № 1/9-430

**Методичні рекомендації про викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво»
у 2020/2021 навчальному році**

Предмети освітньої галузі «Мистецтво» спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас, через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших цінностей.

У 2020/2021 навчальному році вивчення предметів освітньої галузі «Мистецтво» в основній і старшій школі здійснюватиметься за такими програмами: «Мистецтво. 5-9 класи» (оновлена); «Мистецтво. Рівень стандарту. 10-11 класи», «Мистецтво. Профільний рівень. 10-11 класи» Програми розміщені на офіційному вебсайті МОН:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>   <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

В основній школі (у 5-7 класах) зміст освітньої галузі «Мистецтво» (у відповідності до навчальної програми) може реалізовуватися як через інтегрований курс «Мистецтво», так і через окремі предмети за видами мистецтва: «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво». Вибір здійснюється з урахуванням фахової підготовки кадрового складу педагогічних працівників школи та погоджується педагогічною радою. У 8-9 класах та в старшій школі (10-11 класи) зміст освітньої галузі «Мистецтво» реалізується через інтегрований курс «Мистецтво».

Наголошуємо, що для формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компоненту змісту програм предмети освітньої галузі «Мистецтво» мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою (вчитель музичного мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва, вчитель художньої культури). Враховуючи те, що програма інтегрованого курсу представляє органічне поєднання змісту різних видів мистецтва з домінантністю музичного і образотворчого,

цей курс може викладати як один, так і два вчителі (вчитель музичного мистецтва; вчитель образотворчого мистецтва), які мають співпрацювати у команді, узгоджуючи планування своїх уроків. Для більш ефективного впливу мистецтва та розкриття теми (уроку, семестру) рекомендуємо уроки інтегрованого курсу у розкладі ставити парно: музичне мистецтво, образотворче мистецтво.

Характерною особливістю навчальних програм для основної та старшої школи є варіативність художнього наповнення змісту: учитель самостійно може обирати різноманітні твори мистецтва для реалізації завдань програми, розкриття теми уроку та набуття учнями ключових і предметних компетентностей, визначених програмою.

На допомогу вчителю, як орієнтир для конструювання уроків у частині добору мистецького матеріалу, методичного інструментарію тощо, можуть бути підручники, розроблені різними авторськими колективами для різних моделей викладання мистецьких дисциплін («Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво»). Усі чинні підручники зазначені у «Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України», що розміщені на офіційному вебсайті МОН.

Щонайперше, цінність кожного з підручників полягає у ретельно відібраній, оптимально збалансованій інформації для опанування учнями певної теми програми. Інформацію подано у текстовому і візуальному форматах. Завдяки різним видам завдань (зокрема інтерактивних) учні основної та старшої школи спроможні засвоювати подану інформацію самостійно (чи в групі), проводити обговорення творів мистецтва, висловлювати власні судження та відстоювати свою позицію тощо. Водночас, різноманітність методичного апарату кожного з підручників сприяє розвитку педагогічної креативності, урізноманітненню форм роботи з мистецьким матеріалом, що в результаті підвищує зацікавленість учнів предметом вивчення. Водночас, матеріали для вокально-хорової роботи та візуальні матеріали для виконання практичної роботи з образотворчого мистецтва (поетапні педагогічні малюнки) значно полегшують знайомство учнів з секретами музичної чи образотворчої майстерності. Таким чином, використання підручника у поєднанні з інтерактивними формами діяльності сприяє поступовій зміні типу викладання навчального предмету (з монологічного на діалогічний), а традиційні уроки-лекції перетворюються у цікаві уроки-дослідження, уроки-квести, уроки-мандрівки тощо.

Разом з тим зазначимо, що підручник – це, щонайперше, навчальне видання для учнів, педагогічний інструмент для оптимізації їх навчання. Тому педагогу важливо

знайти оптимальний збалансований алгоритм використання підручника у поєднанні з іншими видами мистецької діяльності на уроках мистецтва. Адже для досягнення цілей і завдань кожного конкретного уроку, зокрема формування тих чи тих очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності, визначених навчальною програмою, педагогу необхідно залучати учнів до різних видів художньо-творчої діяльності, зокрема і не охопленими змістом підручника. Тому наголосимо, основним нормативним документом, що визначає зміст та вимоги освіти є навчальна програма, а підручник – один з педагогічних засобів (з-поміж багатьох інших), що допомагає розв'язувати освітні завдання, визначені програмою.

У основній та старшій школі пріоритетом залишається органічне впровадження компетентнісного, інтегрованого, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів у навчанні мистецтву.

Особливості впровадження змісту загальної мистецької освіти в основній та старшій школі, зокрема впровадження компетентнісного підходу окреслено в методичних рекомендаціях попередніх років (листи МОН від 17.08.2016 № 1/9-437 (8 клас); від 09.08.2017 № 1/9-436 (9 клас); від 03.07.2018 № 1/9-415 (10 клас); від 01.07.2019 № 1/11-5966 (11 клас).

Провідною ознакою сучасної освіти є тяжіння до інтегрування різного роду навчальної інформації під час викладання певної навчальної дисципліни. Загальна мистецька освіта, надаючи варіативність щодо можливості викладання за монопредметними («Музичне мистецтво»; «Образотворче мистецтво») чи інтегрованим («Мистецтво») курсами, системно і послідовно впроваджує інтегрований підхід в освітній процес. Зокрема він реалізується переважно на засадах тематичної інтеграції. В основній та старшій школі, крім тематичної, застосовуються й інші види інтеграції, зокрема естетико-мистецтвознавча (художньо-мовна, жанрова, художньо-стильова тощо). Цілісна структура програми «Мистецтво. 5-9 класи» передбачає наскрізний тематизм та логіку побудови змісту за роками навчання від 5 до 9 класу. У 5-му класі учні засвоюють особливості мови різних видів мистецтва, у 6-му класі – палітру жанрів музичного та образотворчого мистецтв, у 7-му класі – новітні явища в мистецтві в єдності традицій і новаторства. У 8-9 класах учні знайомляться зі стилями і напрями мистецтва. Навчальні програми «Мистецтво» для 10-11 класів логічно продовжують ознайомлення учнів з мистецтвом на прикладі мистецтва культурних регіонів світу (європейського, далекосхідного, арабо-мусульманського, індійського, африканського,

американського). Таким чином, інтегрований підхід у мистецькій освіті є наскрізним упродовж усього навчання в школі.

В умовах постійного збільшення обсягів різноманітної інформації, зокрема мистецької, підлітку дедалі складніше обрати найважливішу або зібрати її у цілісну картину. Тож актуальною проблемою залишається переформатування методів і прийомів навчання, в результаті чого традиційний ілюстративно-пояснювальний підхід поступово й ефективно інтегрується з діяльнісним підходом у навчанні. Це сприяє формуванню у підлітка потреби в активному здобутті нових знань та умінь, позитивного емоційного ставлення до пізнання, розвитку критичного мислення тощо.

Кожна людина від народження наділена певним потенціалом. Оптимально розкритися цей потенціал може в результаті власної, активної практичної діяльності. Саме тому у 5-7 класах пріоритетними на уроках мистецьких дисциплін залишаються різноманітні форми практичної діяльності учнів, у процесі чого відбувається їхнє самовираження у співі (зокрема виконанні одноголосних та багатоголосних творів, спів в ансамблі та хорі), інструментальному музикуванні, малюванні, ліпленні, конструюванні тощо. Водночас, доцільно спонукати учнів до прояву різних мистецьких ініціатив: наприклад, виконання улюблених пісень, власних інтерпретацій виконання творчих робіт (зокрема, із застосуванням цифрових та медіа ресурсів), організації арт-мобів, різноманітних мистецьких (в тому числі, дослідницько-пошукових) заходів, тощо. Діяльнісний підхід застосовується (через різні інтерактивні форми роботи) і під час сприймання та аналізу творів різних видів мистецтва. Поступово, з року-в-рік, учні набувають досвіду обговорювати, дискутувати, не боятися виявляти емоційно-ціннісне ставлення щодо мистецтва тощо. Починаючи з 8 класу домінантність провідних видів діяльності на уроках мистецтва певною мірою переформатовується, художньо-практична діяльність набуває дещо іншого «забарвлення». Творче самовираження підлітків у музичній, образотворчій чи іншій мистецькій діяльності необхідно підтримувати і розвивати, втім доцільно спрямовувати відповідно до їхніх потреб та інтересів у співі чи малюванні (зокрема, у цифровому форматі), конструюванні, фільмуванні, театралізації тощо, в тому числі, у процесі виконання різноманітних мистецьких проєктів (індивідуальних, колективних). Зазначимо, що проєктну діяльність учнів потрібно ретельно планувати, поетапно відстежувати й оцінювати результати. Учителю доцільно допомагати учням організувати свою роботу, вчасно коректувати її, консультувати в разі виникнення труднощів. Важливим видом діяльності стає аналіз-інтерпретація творів мистецтва, у процесі якого формується критичне мислення,

навички здобуття, опрацювання та аналізу необхідної мистецької інформації, виявлення і обґрунтування власного ставлення до твору мистецтва чи мистецького явища тощо. Спрямування учнів на активну діяльність сприяє надання їм більшої самостійності і відповідальності, сприяє кращому осмисленню учнями мети та результатів своєї діяльності, усвідомлення, що вони є не об'єктом, а суб'єктом освітньої діяльності. Таким чином, відбувається переорієнтація учнів від пасивного навчання («вчитель мене навчить») до активного учіння («я прагну багато чого навчитися»). Адже тільки в активній мистецькій діяльності підлітки зрозуміють власну причетність до мистецького середовища, що оточує їх повсякденно, його впливу і можливостей використання у власному житті.

У контексті вищезазначеного, на уроках предметів освітньої галузі «Мистецтво» не рекомендуємо будь-які письмові форми робіт (запис учнями будь-якої інформації зі слів учителя чи з дошки, контрольних, самостійних, домашніх робіт, написання рефератів тощо). Це спричиняє додаткове недоцільне навантаження учнів. Письмовий формат може використовуватися за потреби у старших класах, наприклад, для презентації результатів дослідно-пошукової (проектної) діяльності, яка може бути задіяна не більше 1-2 рази на семестр.

Про впровадження в освіту особистісно-орієнтованого підходу йдеться вже багато років. В останні роки він набув особливого значення у контексті уведення формульовального оцінювання. Особистісно-орієнтований підхід передбачає співпрацю та співтворчість учня та вчителя, де головною дійовою особою освітнього процесу є учень (учениця). Завдання вчителя – відстежувати динаміку його (її) розвитку, визначити особисті переваги, досягнення у пізнавальній, художньо-творчій, іншій діяльності, тобто пізнати учня (ученицю) як особистість, розкрити та розвинути його (її) індивідуальні мистецькі здібності, задовільнити потреби, дати можливість самовиражатися через мистецтво. Формульовальне оцінювання орієнтує вчителя на спостереження за навчальним поступом кожного учня (учениці). Такий вид оцінювання триває постійно упродовж навчання дитини у школі. При цьому особливості дитини можуть впливати на темп навчання, внаслідок чого вона може досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня. Тобто по суті, формульовальне оцінювання – це один з педагогічних інструментів у реалізації особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Орієнтирами для здійснення формульовального оцінювання є вимоги, визначені навчальною програмою. Їх використовують: для організації постійного спостереження

за динамікою формування певних умінь та навичок, що співвідносяться з очікуваними результатами та особистим розвитком учня (учениці). Також їх використовують для обговорення навчального поступу з учнями та їхніми батьками або особами, які їх опікують.

Втім, для створення об'єктивності системи оцінювання, воно має враховувати показники як формувального так і підсумкового оцінювання, зокрема: відстежувати ставлення дитини до мистецької діяльності, її активність та ініціативність, її особистісний зріст у порівнянні з її попередніми досягненнями (формувальне оцінювання); визначати досягнення дитини у різних видах діяльності відповідно до показників успішності, визначених навчальною програмою (підсумкове оцінювання).

У процесі підсумкового оцінювання звертаємо увагу на те, що перевірка має інтегрувати з одного боку досягнення учнів у різних видах діяльності, з іншого - їх ставлення до предмету, активність та ініціативність. Тематична атестація проводиться один раз або двічі на семестр та виставляється в журналі в окрему колонку без дати. Деякі теми програми розраховані на вивчення впродовж семестру. Тому з метою узагальнення вивченого доцільно здійснювати проміжне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності учнів, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми. Семестрове оцінювання здійснюється на підставі тематичних оцінок. При цьому мають враховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня (учениці) з предмета упродовж семестру. Семестрова оцінка може підлягати коригуванню.

Оформлення сторінок журналу здійснюється відповідно до Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11 (12) класів загальноосвітніх навчальних закладів (наказ МОН від 03.06.2008 № 496). З-поміж домашніх завдань рекомендовані завдання на слухання та інтерпретацію музики в навколишньому середовищі, завдання творчого спрямування, спостереження та замальовки ескізного характеру з натури, з пам'яті тощо. У старших класах можуть бути завдання практично-творчого чи дослідницько-пошукового характеру (зокрема, виконання проєктів) з використанням матеріалів підручника тощо.

За умови обрання закладом загальної середньої освіти профільного вивчення мистецтва у 10-11 класах, у робочому навчальному плані виокремлюються години на вивчення пізнавальної складової навчальної програми (Мистецтво: пізнавальна складова (2 год.)) та модулів художньо-практичної складової (наприклад, «Мистецтво: комп'ютерна графіка», «Мистецтво: хореографія» тощо) відповідно до обраної кількості

годин та тривалості їх вивчення. У класному журналі, з огляду на зазначене, відводяться окремі сторінки.

Під час виставлення тематичної оцінки враховуються усі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми.

Семестрова оцінка з мистецтва (профільний рівень) виводиться як середнє арифметичне семестрових оцінок з пізнавальної та художньо-практичної складової (обраної кількості модулів) та здійснюється округлення до цілого числа за правилами математики. (Наприклад, учень/учениця має семестрові оцінки 8 з пізнавальної складової і 9 з обраного модуля. Тоді середнє значення становитиме $(8+9):2=8,5\approx 9$. Отже, семестрова оцінка з мистецтва (профільний рівень) – 9).

У класному журналі семестрова оцінка з мистецтва (профільний рівень) виставляється без дати на сторінку «Мистецтво: пізнавальна складова» у колонку з написом «I семестр. Мистецтво», «II семестр. Мистецтво» та на сторінку зведеного обліку. Семестрова оцінка може підлягати коригуванню відповідно до «Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів», затвердженої наказом МОН від 03.06.2008 № 496. Скоригована семестрова оцінка з мистецтва (профільний рівень) виводиться як середнє арифметичне скоригованих семестрових оцінок з усіх складових навчальної програми (пізнавальної складової та обраних модулів художньо-практичної складової) та здійснюється округлення до цілого числа за наведеним вище прикладом. У класному журналі скоригована семестрова оцінка з мистецтва (профільний рівень) виставляється на сторінку «Мистецтво: пізнавальна складова». Річне оцінювання здійснюється на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка з мистецтва (профільний рівень) виставляється на сторінку «Мистецтво: пізнавальна складова» у колонку з написом «Річна. Мистецтво». На сторінку зведеного обліку навчальних досягнень учнів річна оцінка з мистецтва (профільний рівень) виставляється у колонку «Мистецтво».

Навчальна та методична література з предметів освітньої галузі «Мистецтво» зазначена у «Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України», що розміщені на офіційному вебсайті МОН. Під час підготовки вчителів до уроків рекомендовано використовувати періодичні фахові видання, зокрема науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта».

У разі виникнення потреби в організації дистанційного навчання, звертаємо увагу, що у межах академічної автономії питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. Отже, під час дистанційного навчання, учителі мають вжити заходів щодо виконання календарно-тематичних планів із додержанням вимог державних стандартів освіти шляхом використання технологій дистанційного навчання та, за потреби, ущільнення відповідного матеріалу (на розсуд учителя) з організацією повторення окремих тем на початку очного навчання. На допомогу вчителям розроблено методичні рекомендації «Організація дистанційного навчання в школі», розміщені за посиланням <https://nus.org.ua/news/yak-nalagodyty-dystantsijne-navchannya-posibnyk-dlyashkil-vid-go-smart-osvita-ta-mon/>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням Вченої ради
 Рівненського державного гуманітарного
 університету
 від "30" _____ 2017 р.
 протокол № _____

_____ **Господарський Р.М.**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Середня освіта (музичне мистецтво)»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	другий
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	магістр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	01 Освіта/Педагогіка
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	014 Середня освіта (музичне мистецтво) <u>Додаток 3</u>
КВАЛІФІКАЦІЯ	Магістр середньої освіти. Викладач музичного мистецтва, вчитель художньої культури

Освітньо-професійна програма магістра за спеціальністю 014 «Середня освіта (музичне мистецтво)» розроблена до введення в дію Стандарту вищої освіти за відповідним рівнем вищої освіти проектною групою Рівненського державного гуманітарного університету у складі:

керівник проектної групи (гарант освітньої програми):

Крижановська Тетяна Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент;

члени проектної групи:

Потапчук Тетяна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор;

Гумінська Оксана Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Освітньо-професійна програма обговорена та схвалена на засіданні Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету.

Протокол № 4 від 30.03.2017 р.

Голова вченої ради РДГУ

проф. Постолюк Р.М.

Введено в дію наказом ректора Рівненського державного гуманітарного університету № 50-01-01 від 30.03.2017 р. як тимчасовий документ до введення Стандарту вищої освіти за відповідним рівнем вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво, художня культура).

Ця програма не може бути повністю або частково відтворена, тиражована та розповсюджена без дозволу Рівненського державного гуманітарного університету.

1. Профіль програми магістра зі спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво)	
1 – Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Рівненський державний гуманітарний університет.
Офіційна назва освітньо-професійної програми	Освітньо-професійна програма підготовки магістра в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво).
Тип диплома та обсяг освітньо-професійної програми	Диплом магістра. Одиничний. 90 кредитів ЄКТС/ 1 рік 5 місяців.
Акредитуюча організація	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.
Цикл/рівень	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень.
Передумови	Перший (бакалаврський) рівень, ОКР «спеціаліст», освітній рівень «магістр» з другої спеціальності.
Мова(и) викладання	Українська мова.
Основні поняття та їх визначення	В програмі використано основні поняття та їх визначення відповідно Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р., «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти», схвалених сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України (протокол від 29.03.2016 № 3).
2 – Мета освітньої програми	
	Підготовка висококваліфікованих фахівців для участі у сферах, діяльність яких пов'язана з музично-педагогічною практикою, освітніми послугами в галузі мистецької підготовки, забезпеченням вдосконалення систем управління виробничою викладацькою, навчально-виховною та науково-дослідною діяльністю на підставі системного аналізу сучасних методів музичної педагогіки та виховання із застосуванням інформаційних та Internet-технологій. Підготовка орієнтована на розвиток здібностей студентів до критичного мислення та формування практичних навичок, необхідних для професійної діяльності.
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність)	✓ <i>Об'єктами</i> вивчення є навчально-виховний процес в контексті завдань музично-естетичного виховання сучасної системи освіти, його моделювання, регулювання, управління ним, новітні інформаційні технології в педагогічній науці.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Цілі навчання:</i> підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань предметної області діяльності. ✓ <i>Теоретичний зміст</i> предметної області включає поняття, категорії, концепції, принципи та інструментарій педагогічних, соціально-поведінкових та гуманітарних наук, а також теоретичні засади, на яких засновані сучасні інформаційні технології в освіті, зокрема музичному вихованні. ✓ <i>Методи, методики, технології,</i> якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосування на практиці: показовий, діалогічний, евристичний, дослідницький, методи порівняння, методи художнього впливу, методики організації виховної роботи засобами мистецтва, методики проведення наукових досліджень, інтерактивні методики, інформаційні технології.
Орієнтація освітньої програми	Професійна
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Професійна освіта в галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво). Ключові слова: вища освіта, середня освіта, музичне мистецтво, музичне виховання, художньо-естетичне виховання, навчально-виховний процес.
Особливості та відмінності	Освітньо-професійна програма розроблена з урахуванням власного багаторічного досвіду підготовки фахівців зі спеціальності та відповідного досвіду провідних вітчизняних університетів.
4 – Працевлаштування випускників освітньої програми та продовження освіти	
Професійні права	2310.2 Викладач вищого навчального закладу. 2320 Вчитель середнього навчально-виховного закладу. 2351.2 Вихователь-методист 2359.2 Організатор позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми 2455.2 Керівник музичний
Продовження освіти (академічні права)	Можливість продовження навчання за програмою третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Викладання та навчання проводиться у вигляді: лекцій, мультимедійних лекцій, інтерактивних лекцій, практичних занять, лабораторних занять, самостійного навчання, індивідуальних занять, консультацій,

	підготовки курсової та дипломної робіт.
Оцінювання	Усні та письмові экзамени, заліки, захист звіту з практики, захист курсової роботи, захист дипломної роботи, атестація.
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі професійної діяльності та у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності (ЗК)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. 4. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. 5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. 7. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. 8. Здатність приймати обгрунтовані рішення. 9. Здатність розробляти та управляти проектами. 10. Навики здійснення безпечної діяльності. 11. Володіння державною та, як найменш, однією з іноземних мов на рівні професійного і побутового спілкування.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність обгрунтовувати, розробляти, вдосконалювати системи керування навчально-виховним процесом; моделювати його складові з використанням класичних методів та інноваційних підходів. 2. Методика організації і проведення науково-педагогічних досліджень у сфері фахової діяльності; здійснення пошуку, збору, систематизації, узагальнення інформації, обробки даних; підготовки аналітичних матеріалів за темою дослідження, розроблення управлінських рішень за допомогою сучасних інформаційних технологій. 3. Знання особливостей змісту та організаційно-методичної специфіки використання основних форм роботи в процесі викладання музичних дисциплін у ВНЗ. 4. Здатність забезпечувати виконання виробничих

	<p>завдань, пов'язаних з викладанням музичних дисциплін, ефективно використовувати сучасні педагогічні технології в навчально-виховному процесі.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Здатність розробляти та впроваджувати заходи і засоби програмного забезпечення на засадах чинних стандартів і нормативно-законодавчої бази освітньої діяльності. 6. Методика системного аналізу художнього процесу і окремих його об'єктів; виявлення та реалізація художньо-педагогічного потенціалу мистецтва в контексті навчально-виховного процесу; уміння володіти засобами художньо-образного впливу на суб'єктів освітньо-виховної діяльності, розробляти творчі проекти за допомогою сучасних інформаційних технологій. 7. Здатність узагальнювати, інноваційно переосмислювати та творчо використовувати досягнення мистецької педагогіки, сучасний художньо-педагогічний досвід, знаходити оптимальні рішення щодо їх впровадження в освітній процес. 8. Оволодіння методологією музично-педагогічної діяльності у ВНЗ, навичками її традиційного та інноваційного інтерпретування у професійній діяльності викладача. 9. Здатність вирішувати варіативні музично-естетичні завдання на основі сучасних технологій навчання, експериментальних програм, тощо.
7 – Програмні результати навчання	
Знання (Зн)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні основи та проблеми сучасної дидактики, зокрема музичної. 2. Закономірності процесу організації і проведення науково-педагогічних досліджень. 3. Зміст суміжних предметів, що стосується методик викладання у вищому та середньому навчальному закладі. 4. Провідні педагогічні технології, інновації в галузі сучасної музичної освіти. 5. Специфіка співпраці зі студентською та шкільною аудиторією, знання основ ораторської майстерності. 6. Форми і методи організації навчально-виховного процесу у закладі освіти. 7. Основні принципи осмислення проблем у навчанні та професійній діяльності на межі предметних галузей. 8. Загальні засади нормативно-правової бази з

	<p>освітньої діяльності питань організації, регулювання та обліку освітньої діяльності.</p> <p>9. Методи формування загальнолюдських основ моралі, ставлення до людини як до визначеної цінності системи суспільних відносин.</p>
<p>Уміння (Вм)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вести навчально-виховну роботу, визначати ступінь і глибину засвоєння студентами програмного матеріалу, формувати у студентів навички самостійного навчання. 2. Володіти методикою організації психолого-педагогічних досліджень, інструментарієм обробки та зведення їх результатів, здійснювати науково-дослідну і методичну діяльність. 3. Володіти сучасними технічними засобами пошуку і обробки науково-методичної інформації. 4. Проводити педагогічну роботу, користуватися різними методами і формами навчання, прогресивними прийомами керівництва навчальною, суспільною і художньо-творчою діяльністю. 5. Володіти навичками педагогічного документознавства в контексті вимог сучасної освіти. 6. Володіти прийомами спеціальної підготовки, розуміти зміст твору, його форму і стиль, відтворювати його ідейно-художню концепцію, реалізувати його педагогічний потенціал. 7. Володіти музичним інструментарієм відповідно до профілю підготовки, основними виконавськими навичками, читати з нотного листа, транспонувати музичний матеріал, створювати акомпанемент. 8. Володіти організаційно-методичними навичками здійснення виховної роботи. 9. Цілеспрямовано впливати на розвиток у студентів естетичних уявлень, ціннісних орієнтацій і художнього смаку, прищеплювати любов до мистецтва. 10. Здійснювати музично-просвітницьку діяльність, пропагувати кращі зразки мистецтва, вести роботу щодо розвитку музичного мистецтва. 11. Систематично підвищувати професійну кваліфікацію, орієнтуватись у спеціальній літературі, узагальнювати, аналізувати і розповсюджувати передовий педагогічний досвід. 12. Використовувати технічні засоби навчання, застосовувати мультимедійні технології у навчальному процесі та діяльності творчих колективів.

Комунікація (Ком)	1) зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; 2) використання іноземних мов у професійній діяльності.
Автономія і відповідальність (АіВ)	1) прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування; 2) відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди; 3) здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним.
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Специфічні характеристики кадрового забезпечення	Проведення лекцій з навчальних дисциплін науково-педагогічними працівниками відповідної спеціальності, які мають науковий ступінь та/або вчене звання, і працюють за основним місцем роботи, становить понад 50 % визначеної навчальним планом кількості годин; які мають науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора – понад 25 %.
Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення	Використання сучасного програмного забезпечення у вибраній спеціальності.
Специфічні характеристики інформаційно-методичного забезпечення	Використання віртуального навчального середовища Рівненського державного гуманітарного університету та авторських розробок професорсько-викладацького складу.
9 – Основні компоненти освітньої програми	
Перелік освітніх компонентів (дисциплін, практик, курсових і кваліфікаційних робіт)	Матрицю відповідності програмних компетентностей навчальним дисциплінам та структуру навчальної програми наведено в Додатках.
10 – Академічна мобільність (регламентується Постановою КМУ № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 року)	
Національна кредитна мобільність	На основі двосторонніх договорів між Рівненським державним гуманітарним університетом та вищими навчальними закладами й науковими установами України.
Міжнародна кредитна мобільність	На основі двосторонніх договорів між Рівненським державним гуманітарним університетом та зарубіжними навчальними закладами.
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Можливе.

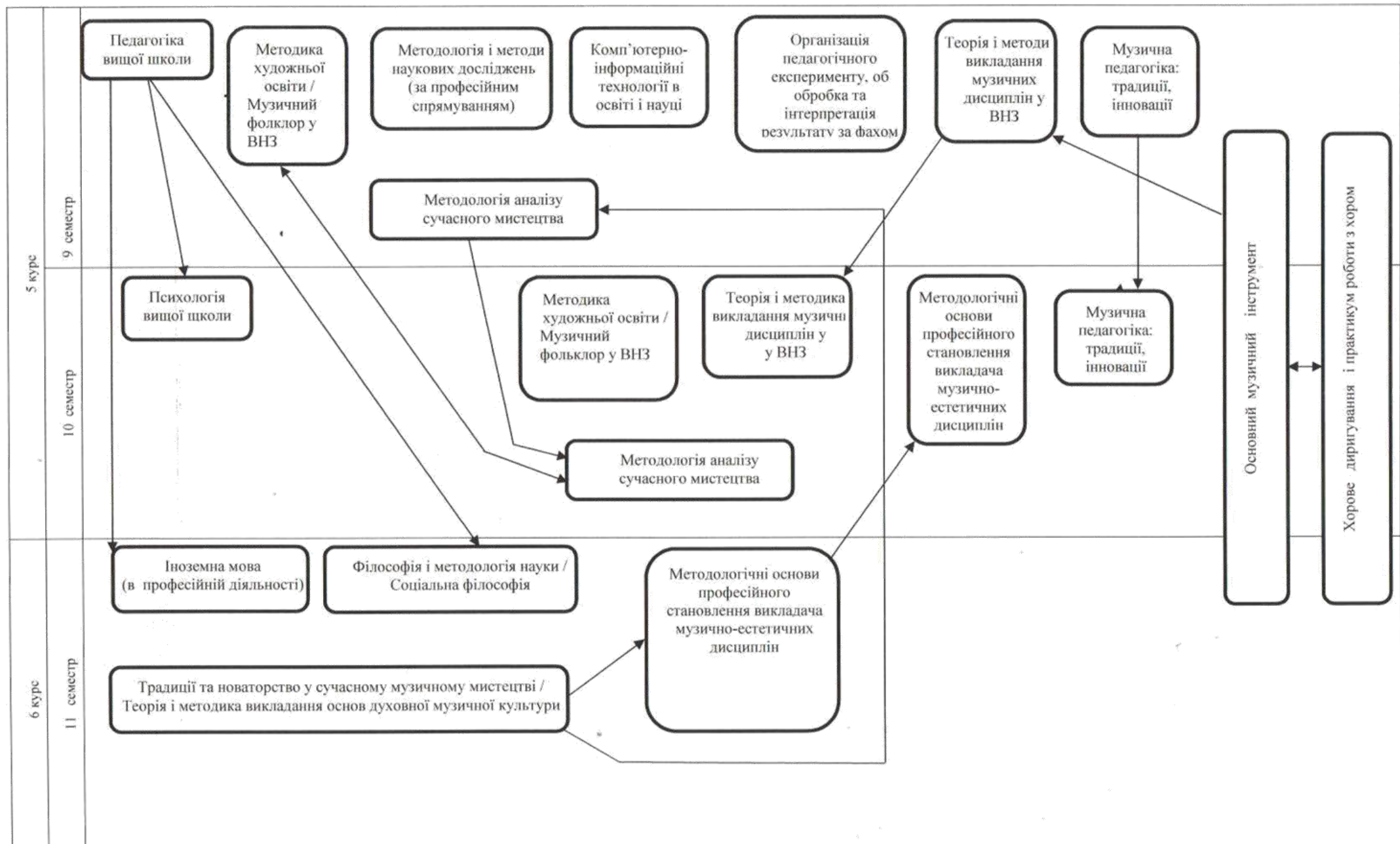
1. Розподіл змісту освітньої програми за групами компонент та циклами підготовки

№ з/п	Цикл підготовки	Обсяг навчального навантаження здобувача вищої освіти (кредитів / %)		
		Нормативні компоненти освітньо-професійної програми	Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми	Всього за весь термін навчання
1.	Цикл загальної підготовки	12 / 13,3	10 / 11,1	22 / 24,4
2.	Цикл професійної підготовки	29 / 32,2	14 / 15,6	43 / 47,8
3.	Практична підготовка	24 / 26,7	0	24 / 26,7
4.	Підготовка та захист магістерської дипломної роботи	1 / 1,1	0	1 / 1,1
Всього за весь термін навчання		66 / 73,3	24 / 26,7	90 / 100

2. Перелік компонент освітньої програми

Код дисципліни	Семестр	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, практики, дипломна робота)	К-сть кредитів	Форма підсумкового контролю
1. Цикл загальної підготовки (22 кредити)				
Обов'язкові навчальні дисципліни (12 кредитів)				
O301	9	Педагогіка вищої школи	3	екзамен
O302	10	Психологія вищої школи	3	залік
O303	11	Іноземна мова (в професійній діяльності)	3	екзамен
O304	9	Методологія і методи наукових досліджень (за професійним спрямуванням)	3	залік
Дисципліни за вибором (10 кредитів)				
V301	9	Комп'ютерно-інформаційні технології в освіті і науці	3	залік
V302	9	Організація педагогічного експерименту, обробка та інтерпретація результату за фахом	4	залік
V303	11	Філософія і методологія науки	3	залік
2. Цикл професійної підготовки (43 кредити)				
Обов'язкові навчальні дисципліни (29 кредитів)				
ОП01	10	Теорія і методика викладання музичних дисциплін у ВНЗ	7	екзамен
ОП02	11	Методологічні основи професійного становлення викладача музично-естетичних дисциплін вищих навчальних закладів	4	екзамен
ОП03	9,10	Музична педагогіка: традиції, інновації	6	екзамен (9) залік (10)
ОП04	9,11	Основний музичний інструмент	6	екзамен (9) залік (11)
ОП05	9,10,11	Хорове диригування і практикум роботи з хором	6	залік (9,10,11)
Дисципліни за вибором (14 кредитів)				
ВП01	10	Методика художньої освіти	5	екзамен (10)
ВП02		Музичний фольклор у ЗНЗ		
ВП03	10	Історико-теоретичні основи художньої культури в системі шкільної освіти	3	залік (10)
ВП04		Мультимедійні технології музично-естетичного виховання		
ВП05	11	Традиції та новаторство у сучасному музичному мистецтві	3	залік (11)
ВП06		Теорія і методика викладання основ духовної музичної культури		
ВП07	10	Методологія аналізу сучасного мистецтва	3	екзамен (10)
Дисципліни за вибором (10 кредитів)				
ПП01	9	Педагогічна практика	9	залік
ПП02	11	Асистенська практика	9	залік
ПП03		Переддипломна практика	6	
		Підготовка до атестації	1	
Всього			90 кредитів	

2.1. Структурно-логічна схема підготовки магістра з галузі знань 01 "Середня освіта / Педагогіка"
за спеціальністю 014 "Середня освіта (музична мистецтво)"

3. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми

	ЗК 01	ЗК 02	ЗК 03	ЗК 04	ЗК 05	ЗК 06	ЗК 07	ЗК 08	ЗК 09	ЗК 10	ЗК 11	СК 01	СК 02	СК 03	СК 04	СК 05	СК 06	СК 07	СК 08	СК 09
ОЗ01	•		•		•	•			•			•	•			•				
ОЗ02	•		•		•			•				•								•
ОЗ03		•		•		•					•				•					
ОЗ04	•		•	•		•		•			•		•						•	•
ВЗ01		•	•		•	•							•							•
ВЗ02		•	•	•		•	•		•	•	•	•	•							•
ВЗ03	•				•	•					•					•				•
ОП01		•	•	•	•							•	•	•	•					•
ОП02			•	•	•	•						•	•			•				•
ОП03	•				•				•			•			•				•	•
ОП04		•			•				•	•		•		•	•		•	•	•	•
ОП05		•			•				•		•			•			•	•	•	•
ВП01	•	•		•	•	•	•								•		•	•		
ВП02		•			•	•									•		•	•		
ВП03		•	•	•											•		•	•		•
ВП04			•								•		•	•	•				•	•
ВП05	•			•							•				•		•	•	•	
ВП06						•								•			•	•	•	
ВП07	•		•			•	•										•	•		•
ПП01		•					•	•	•	•		•				•	•	•		•
ПП02		•			•	•	•	•		•		•				•	•	•	•	•
ПП03	•		•	•	•	•					•		•							•

• – компетентність, яка набувається;

ОЗ_j – обов'язкові навчальні дисципліни циклу загальної підготовки навчального плану спеціальності;

ОП_j – обов'язкові дисципліни циклу професійної підготовки навчального плану спеціальності;

ВП_j – дисципліни за вибором з циклу професійної підготовки навчального плану спеціальності;

ПП_j – практична підготовка;

ЗК_i – номер компетентності в списку загальних компетентностей профілю програми;

СК_i – номер компетентності в списку спеціальних компетентностей профілю програми.

4. Матриця забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами освітньої програми

	Зн 01	Зн 02	Зн 03	Зн 04	Зн 05	Зн 06	Зн 07	Зн 08	Зн 09	Вм 01	Вм 02	Вм 03	Вм 04	Вм 05	Вм 06	Вм 07	Вм 08	Вм 09	Вм 10	Вм 11	Вм 12	Ком 01	Ком 02	АіВ 01	АіВ 02	АіВ 03	
ОЗ01	•		•	•	•	•	•	•	•		•	•									•						
ОЗ02			•				•			•	•	•							•			•					
ОЗ03				•			•		•	•									•			•				•	
ОЗ04		•			•	•	•				•	•										•					
ВЗ01		•				•						•										•				•	
ВЗ02		•	•	•	•	•	•	•			•	•	•	•							•	•				•	•
ВЗ03	•	•							•			•							•		•	•				•	•
ОП01	•	•	•	•		•	•	•		•	•	•			•		•	•	•			•					
ОП02	•	•		•		•	•			•	•								•			•					
ОП03	•					•			•		•		•	•		•						•			•	•	•
ОП04	•					•				•			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•			•	•
ОП05	•					•				•			•		•	•			•	•	•	•	•			•	•
ВП01			•		•				•	•	•											•					
ВП02	•		•						•			•			•				•			•					
ВП03			•						•						•			•	•			•					
ВП04		•		•								•	•									•		•			•
ВП05				•			•					•					•			•		•				•	•
ВП06			•			•				•			•					•		•			•				•
ВП07	•	•	•									•			•						•		•			•	•
ПП01	•				•	•	•	•		•		•	•	•	•		•			•	•	•	•	•	•	•	•
ПП02	•				•	•	•	•		•		•	•	•	•		•			•	•	•	•	•	•	•	•
ПП03	•	•				•	•				•				•				•			•	•	•	•	•	•

• – компетентність, яка набувається;

ОЗ_j – обов'язкові навчальні дисципліни циклу загальної підготовки навчального плану спеціальності;

ОП_j – обов'язкові дисципліни циклу професійної підготовки навчального плану спеціальності;

ВП_j – дисципліни за вибором з циклу професійної підготовки навчального плану спеціальності;

ПП_j – практична підготовка;

Зн_i – порядковий номер категорії «знання» у списку програмних результатів навчання у профілю програми;

Вм_i – порядковий номер категорії «уміння» у списку програмних результатів навчання у профілю програми;

Ком_i – порядковий номер категорії «комунікація» у списку програмних результатів навчання у профілю програми;

АіВ_i – порядковий номер категорії «автономність і відповідальність» у списку програмних результатів навчання у профілю програми.

II. Атестація

Атестація студента здійснюється екзаменаційною комісією після завершення навчання на освітньому рівні з метою встановлення фактичної відповідності рівня підготовки вимогам освітньої програми. На атестацію студентів виноситься система програмних результатів навчання, що визначена в освітній програмі підготовки фахівця. Форма атестації: комплексний екзамен з фаху або захист дипломної роботи магістра.

Атестаційний екзамен може проводитись у формі письмового виконання тестових і практичних завдань або усного висвітлення питань за білетом.

Дипломна робота передбачає проведення аналізу та теоретичної розробки (моделювання та дослідження процесів і об'єктів) актуальних питань, проблем у відповідній галузі знань. Перелік тем дипломних робіт зі спеціальності визначаються випусковою кафедрою на початку навчального року. Тематика дипломних робіт повинна бути безпосередньо пов'язана з узагальненим об'єктом діяльності фахівця відповідного освітнього рівня. Перелік тем затверджується наказом ректора до початку переддипломної практики. Студенти мають право запропонувати на розгляд власну тему дипломної роботи.

Завдання на дипломну роботу має відображати усі виробничі функції та типові задачі діяльності фахівця і має бути своєчасно доведене до студента (до початку переддипломної практики).

Керівниками дипломних робіт можуть бути професори, доценти, старші викладачі випускової кафедри, а також провідні фахівці виробничої сфери відповідної галузі.

Атестація здобувачів вищої освіти ступеня магістра здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету.

III. Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти

У Рівненському державному гуманітарному університеті функціонує система забезпечення вищим навчальним закладом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів вищої освіти за кожною освітньою програмою;

б) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; 259

7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;

8) забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти;

9) інших процедур і заходів.

Система забезпечення вищим навчальним закладом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) може за поданням Рівненським державним гуманітарним університетом оцінюватися Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, та міжнародним стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості вищої освіти.

Гарант освітньої програми,
керівник проектної групи

 доц. Крижановська Т.І.

Додаток Г

Профіль освітньо-професійної програми Освітня кваліфікація – Бакалавр освіти Спеціальність – 014.13 Середня освіта (Образотворче мистецтво) з предметною спеціалізацією: художня культура. Професійна кваліфікація: Учитель образотворчого мистецтва. Учитель художньої культури.	
Тип диплому та обсяг програм	Одиничний ступінь, 240 кредитів ЄКТС
Вищий навчальний заклад	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Акредитаційна інституція	Національна агенція забезпечення якості вищої освіти
Період акредитації	Програма впроваджується у 2016 році
Рівень програми	FQ – ЕНЕА – перший цикл, QF-LLL – 6 рівень, НРК – 6 рівень.
а Мета програми	
Метою програми є забезпечення підготовки високо кваліфікованих і професійних фахівців з образотворчого мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів різного типу. Загальна мета програми – освіта учителів з новими поглядами та креативним способом мислення, лідерськими навичками і готовністю вирішувати проблеми, приймати виклики та можливості сучасності.	
б Характеристика програми	

1	<i>Предметна область, напрям</i>	<p>Зміст теоретичних знань: педагогіка і психологія середньої освіти, теоретичні основи образотворчої грамоти і методики навчання образотворчого мистецтва у загальноосвітньому навчальному закладі, а також дисципліни предметної спеціалізації (художня культура)</p> <p>Цикл загальної підготовки – 69 кредитів Гуманітарна підготовка – 22 кредити Фундаментальна підготовка – 47 кредитів</p> <p>Цикл професійної підготовки – 83 кредити Психолого-педагогічна підготовка – 23 кредити Науково-предметна підготовка – 60 кредитів</p> <p>Дисципліни вільного вибору студента Дисципліни додаткової спеціалізації (художня культура) – 60 кредитів</p> <p>Практична підготовка – 22 кредити Атестація – 6 кредитів</p>
2	<i>Фокус програми: загальна/спеціальна</i>	Способи організації практичної та теоретичної діяльності учасників освітнього процесу, зумовлені закономірностями та особливостями образотворчого мистецтва та процесу навчання предметів образотворчого мистецтва.
3	<i>Орієнтація програми</i>	Набуття методик навчання і виховання; вмінь і навичок використання інструментів, приладдя і обладнання необхідних в освітньому процесі для викладання образотворчого мистецтва та <i>художньої культури</i> в середній школі.
4	<i>Особливості програми</i>	Система методів навчання (загальні, часткові, конкретні), особливості роботи з різними художніми матеріалами, в різних художніх техніках, мультимедійні засоби навчання.
в		
Працевлаштування та продовження освіти		
1	<i>Працевлаштування</i>	Сфера працевлаштування – заклади середньої освіти. Професійні назви робіт: вчитель середнього навчально-виховного закладу; організатор позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми; педагог-організатор.
2	<i>Продовження освіти</i>	Продовження навчання на другому рівні вищої освіти. Набуття кваліфікації за іншими предметними спеціалізаціями в системі післядипломної освіти. Допуск до професії – наявність академічної і професійної кваліфікації, підтверджена документом про вищу освіту.
г		
Стиль та методика навчання		

1	<i>Підходи до викладання та навчання</i>	Комбінація лекцій, лабораторних, практичних та семінарських занять, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, самостійна робота.
2	<i>Система оцінювання</i>	<p>Екзамен, заліки, практика, курсові роботи, захист кваліфікаційної роботи.</p> <p>Атестація за спеціальністю 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво) здійснюється у формі: кваліфікаційного екзамену з методики навчання образотворчого мистецтва та захисту кваліфікаційної роботи.</p> <p>Вимоги до кваліфікаційної роботи</p> <p>Кваліфікаційна робота за спеціальністю 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво) виконується здобувачем ступеня бакалавра та захищатися перед екзаменаційною комісією.</p> <p>Кваліфікаційна робота здобувача ступеня бакалавра має бути результатом самостійного наукового дослідження з виконанням практичного завдання (картина або серія картин).</p> <p>Кваліфікаційна робота оприлюднюється на сайті підрозділу ВНЗ (у відкритому доступі), після перевірки на плагіат. За результатом успішного захисту, здобувач може отримати від екзаменаційної комісії рекомендацію для вступу в магістратуру.</p> <p>Вимоги до кваліфікаційного екзамену з методики навчання образотворчого мистецтва.</p> <p>Кваліфікаційний екзамен з методики навчання образотворчого мистецтва повинен забезпечити перевірку якості підготовки з образотворчого мистецтва, методики навчання образотворчого мистецтва в школі.</p>
		Програмні компетентності

1	Загальні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. 2. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями впродовж життя. 3. Здатність до критичного аналізу й оцінці сучасних досягнень науки, генерування нових ідей під час розв'язування дослідницьких і практичних задач. 4. Здатність проводити дослідження на сучасному рівні. 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). 7. Здатність розробляти та управляти проектами. 8. Здатність до самоаналізу, самооцінки, самокритичності, самореалізації та самовдосконалення. 9. Здатність виконувати наукові, професійні завдання в групі під керівництвом лідера, готовність до виконання встановлених в групі (команді) правил, етикету, такту взаємовідносин, вимог до дисципліни, планування та управління часом. 10. Здатність до продуктивного міжособистісного спілкування. 11. Здатність приймати участь у роботі інтернаціональних, міжнародних групах, командах і вміти спілкуватися іноземною мовою. 12. Здатність соціально, відповідально та свідомо мотивувати людей, рухатися до спільної мети. 13. Соціальні та етичні зобов'язання: формування навичок соціальної відповідальності професійної діяльності та етичних зобов'язань з точки зору професійної етики. 14. Організація власної діяльності як складової колективної діяльності. 15. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. 16. Здатність бути критичним і самокритичним. 17. Здатність працювати автономно. 18. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності, усвідомлення гендерних проблем. 19. Базові знання основ філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.
---	----------	--

2	Фахові	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність володіти термінологією з образотворчого мистецтва та художньої культури. 2. Здатність розкривати загальну структуру і взаємозв'язок різних видів образотворчого мистецтва, вміння практично виконувати роботу в різних техніках образотворчого мистецтва. 3. Здатність характеризувати особливості розвитку мистецтва в різні історичні епохи. 4. Здатність характеризувати та визначати приналежність твору до тієї чи іншої історичної доби розвитку мистецтва. 5. Здатність застосовувати сучасні методи дослідження для виконання авторської практичної творчої роботи (картини, керамічного посуду або скульптурної постановки). 6. Здатність до перенесення системи знань з образотворчого мистецтва у площину навчального предмету образотворче мистецтво, здійснення структурування навчального матеріалу. 7. Здатність чітко і логічно відтворювати базові знання з циклу дисциплін образотворчого мистецтва; оцінювати нові відомості та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної картини розвитку мистецтва протягом історії людства. 8. Здатність застосовувати загальну модель процесу навчання образотворчому мистецтву для планування та організації навчально-виховного процесу при вивченні образотворчого мистецтва. 9. Здатність до проектування власної діяльності при навчанні образотворчому мистецтву учнів середньої школи. 10. Здатність здійснювати добір методів і засобів навчання образотворчому мистецтву, спрямованих на розвиток творчих здібностей учнів. 11. Здатність формувати в учнів предметні (спеціальні) уміння. 12. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з образотворчого мистецтва. 13. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх закладах. 14. Здатність безпечного поводження з розчинниками, лаками та різними художніми хімічними речовинами, беручи до уваги їх хімічні властивості, у тому числі будь-які конкретні небезпеки пов'язані з їх використанням.
е	Програмні результати навчання	

Знання

1. Знає термінологію з образотворчого мистецтва художньої культури.
2. Знає та розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру образотворчого мистецтва.
3. Знає історію розвитку зарубіжного і українського образотворчого мистецтва, орієнтується у напрямках мистецтва, вміє визначати приналежність до тієї чи іншої доби, визначати автора твору, давати художню характеристику твору мистецтва.
4. Знає основні напрямки у мистецтві, вміє працювати в них, виконувати творчі роботи з основних видів мистецтва.
5. Знає сучасні художні матеріали та особливості роботи різними графічними, пластичними і живописними матеріалами.
6. Знає класифікацію видів, жанрів образотворчого мистецтва.
7. Розуміє взаємозв'язки між різними видами і жанрами мистецтва.
8. Знає особливості роботи на пленері.
9. Знає особливості і специфіку організації уроків з образотворчого мистецтва художньої культури.

Уміння

1. Уміє самостійно проводити уроки, вибирати та застосовувати продуктивні технології, методи, прийоми, форми та засоби навчання.
2. Уміє застосовувати практично сучасні художні матеріали у роботі.
3. Уміє виконувати творчі роботи в різних художніх техніках різними художніми матеріалами.
4. Уміє оформити роботи, організувати і провести мистецьку виставку.
5. Уміє дати аналіз художньому твору за різними критеріями.
6. Вміє організувати і провести гурткову роботу з різних дисциплін мистецького циклу.
7. Вміє виконувати плакатно-шрифтові роботи.
8. Знає будову книги як твору художньо-друкарського мистецтва і виконувати макет книги з художнім оформленням на задану тематику.
9. Вміє працювати в графічних редакторах, розробляти і виконувати екслібрис, візитки, оголошення, буклети плакати емблеми та ін. на задану тематику.
10. Вміє створювати за допомогою пластичних видів мистецтва скульптурні зображення.
11. Володіє основами професійної культури, здатний до підготовки та редагування текстів професійного змісту державною мовою.
12. Володіє іноземною мовою на рівні, необхідному для роботи з науково-методичною літературою.
13. Здатний забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності.
14. Володіє інформаційно-комунікаційними технологіями.

Комунікація

1. Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію зі всіма учасниками освітнього процесу.
2. Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях).
3. Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.
4. Здатний виявляти психологічні особливості засвоєння учнями навчальної інформації, психологічні особливості становлення характеру учнів, розвитку їх

здібностей з метою діагностики, прогнозування ефективності та корекції педагогічного процесу.

Автономія і відповідальність

1. Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.
2. Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів.
3. Здатний створювати рівноправне і справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.

ПЕРЕЛІК ДИСЦИПЛІН ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

	Назва дисципліни
	Обов'язкові
I. Цикл загальної підготовки	
1.1 Гуманітарна підготовка	
ГП 1.1.1.	<u>Українська мова за професійним спрямуванням</u> Ru En
ГП 1.1.2.	<u>Історія та культура України</u> Ru En
ГП 1.1.3.	<u>Філософія</u> Ru En
ГП 1.1.4.	<u>Політична та соціологічна науки</u> Ru En
ГП 1.1.5.	<u>Іноземна мова</u> Ru En
ГП 1.1.6.	<u>Українознавство</u> Ru En
1.2.Фундаментальна підготовка	
ФП 1.2.1.	<u>Фізичне виховання</u> Ru En
ФП 1.2.2.	<u>Вікова фізіологія, шкільна гігієна</u> Ru En
ФП 1.2.3.	<u>Охорона праці та безпека життєдіяльності</u> Ru En
ФП 1.2.4.	Культура мовлення Ru En
ФП 1.2.5.	<u>Етика, естетика</u> Ru En
ФП 1.2.6.	<u>Основи графічного дизайну</u> Ru En
ФП 1.2.7.	<u>Основи педагогічної майстерності та методика виховної роботи</u> Ru En
ФП 1.2.8.	<u>Українська та зарубіжна культура</u> Ru En
ФП 1.2.9.	<u>Основи перспективи</u> Ru En
ФП 1.2.10.	<u>Інформаційно-комунікаційні технології в галузі</u> Ru En
ФП 1.2.11.	<u>Художнє конструювання</u> Ru En
ФП 1.2.12.	Основи фотомистецтва Ru En
ФП 1.2.13.	<u>Скульптура та пластанатомія</u> Ru En
ФП 1.2.14.	<u>Матеріали і технологія образотворчого мистецтва</u> Ru En
ФП 1.2.15.	Іноземна мова (за професійним спрямуванням) Ru En
II. Цикл професійної підготовки	

2.1. Психолого-педагогічна підготовка	
ППП 2.1.1.	<u>Педагогіка</u> Ru En
ППП 2.1.2.	<u>Психологія</u> Ru En
ППП 2.1.3.	<u>Методика навчання образотворчого мистецтва</u> Ru En
ППП 2.1.4	<u>Композиція</u> Ru En
2.2. Науково-предметна підготовка	
НПП 2.2.1.	<u>Рисунок</u> Ru En
НПП 2.2.2.	Живопис Ru En
ДИСЦИПЛІНИ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ СТУДЕНТА	
Блок 1	
ВВ 3.1.1.	<u>Художня культура</u> Ru En
ВВ 3.1.2.	<u>Декоративно-прикладне мистецтво</u> Ru En
ВВ 3.1.3	<u>Історія образотворчого мистецтва</u> Ru En
ВВ 3.1.4	Кольорознавство Ru En
ВВ 3.1.5	Художньо-прикладна графіка Ru En
Блок 2	
ВВ 3.1.1.	<u>Художня культура</u> Ru En
ВВ 3.1.2.	<u>Декоративно-прикладне мистецтво</u> Ru En
ВВ 3.1.3	<u>Історія образотворчого мистецтва</u> Ru En
ВВ 3.1.4	Основи колористики Ru En
ВВ 3.1.5	<u>Мистецтво графіки</u> Ru En
Практична підготовка	
П.1	Навчальна (пропедевтична) практика
П.2	Навчально-творча практика (плєнер)
П3.	Виробнича практика

Шановні учителі!

Кафедра освіти дорослих НПУ імені М.П. Драгоманова

1. Ваш вік _____. Ваша стать _____. 2. Стаж роботи у вузі _____
3. Якому типу проведення навчальних занять ви віддаєте перевагу:
лекції _____ практичне _____
4. Якій формі проведення лекційних занять ви надаєте перевагу?
а) лекція-монолог;
б) лекція з елементами діалогу з аудиторією;
в) лекція з елементами дискусії;
г) лекція, побудована на вільному спілкуванні з аудиторією
д) _____
5. Якій формі проведення семінарських/практичних занять Ви надаєте перевагу?
а) з використанням евристичної бесіди;
б) з виступами студентів;
в) робота студентів у групах;
г) організація і проведення дискусії
д) _____
6. Який вид навчального заняття Ви обрали б для проведення заняття із застосуванням мультимедійної технології?
а) лекційне заняття
б) практичне заняття
в) семінарське заняття
г) лабораторне заняття
д) модульний контроль
е) екзамен / залік
7. Перахуйте які інноваційні технології Ви використовуєте у навчальному у процесі підготовки студентів? _____
8. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що застосування мультимедійних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів підвищує у них якість та рівень засвоєння знань?
а) Так
б) Ні
в) Не знаю
г) _____
9. У якій мірі Ви володієте знаннями про організацію навчання із застосуванням мультимедійної технології?
а) Достатньо володію
б) Недостатньо володію
в) Зовсім не володію
г) _____
10. Які саме мультимедійні засоби Вам легше застосовувати? _____

Додаток Ж

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання

Кафедра освіти дорослих НДУ імені М.П. Драгоманова
Шановні студенти!

Кафедра освіти дорослих НПУ імені М.П. Драгоманова проводить дослідження рівня готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та просить Вас надати допомогу, відповідаючи на питання запропонованої анкети.

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати професійної освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1. Чи плануєте Ви в подальшому працювати за обраною спеціальністю учителяхудожньо-естетичного циклу ?					
2. Чи лякають Вас несподіванки у професійній діяльності, які потребуютьпошуку нових шляхів виходу із ситуацій?					
3. Чи вважаєте Ви, що методичне забезпечення покращує освітній процес?					
4. Чи згодні Ви з тим, що застосування мультимедійних технологій для навчання є обов'язковим?					
5. На Вашу думку, чи застосування методу проекту у Вашупрофесійну педагогічну діяльність?					
6. Чи викликає у Вас труднощі при припідготовці до занять профільного навчання?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількістьбалів за кожнувідповідьвідповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6.	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

Додаток 3

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження когнітивного компонента готовності майбутніх

Шановні студенти!

Кафедра освіти дорослих НПУ імені М.П. Драгоманова
проводить дослідження рівня готовності майбутніх учителів художньо-естетичного
циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та просить Вас надати допомогу,
відповідаючи на питання запропонованої анкети.

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати професійної освіти
та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1. Чи володієте знаннями про психолого-індивідуальні особливості учнів, які обрали художньо-естетичний цикл?					
2. Чи збільшує сприйняття інформації учнями якщо вона підкріплена динамічним зображенням, звуком та графікою?					
3. Чи можливе створення мультимедійних засобів без комп'ютера?					
4. Чи потрібно мотивувати учнів до вибору майбутньої професії?					
5. Чи використання зошита для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура полегшує і урізноманітнює профілізації освітнього процесу?»					
6. Чи покращує інтерактивний курс «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» саморозвиток та самоудосконалення професійної діяльності учителя в умовах профільного навчання?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількість балів за кожну відповідь відповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5	4	3	2	1	0
6	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

Додаток К

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів

Кафедра освіти дорослих НПУ імені М.П. Драгоманова
проводить дослідження рівня готовності майбутніх учителів художньо-естетичного
циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та просить Вас надати допомогу,
відповідаючи на питання запропонованої анкети.

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати професійної освіти
та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1. Чи умієте Ви створювати мультимедійні презентації навчального призначення?					
2. Чи умієте Ви створювати алгоритм проектів?					
3. Чи формують вміння самостійно працювати учнів вправи зошита для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура»?					
4. Чи можна мультимедійні ігри використовувати, як форму і метод для досягнення певних навчальних цілей?					
5. Чи підвищує ефективність організації пізнавальної діяльності учнів застосування мультимедійної дошки?					
6. Чи можна організувати групову роботу із використанням мультимедійних засобів?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількість балів за кожен відповідь відповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1	4	3	2	1	0
2	4	3	2	1	0
3	4	3	2	1	0
4	4	3	2	1	0
5	4	3	2	1	0
6	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

Додаток Л

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів

Шановні студенти!

Кафедра освіти дорослих НПУ імені М.П. Драгоманова проводить дослідження рівня готовності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у ЗЗСО та просить Вас надати допомогу, відповідаючи на питання запропонованої анкети.

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати професійної освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1. Чи хотіли б відвідувати додаткові заняття щоб отримати нові професійні знання щодо застосування мультимедійних технологій у педагогічній діяльності, навіть якщо це пов'язано з незручностями?					
2. Чи вважаєте Ви, що тільки знання, отримані Вами під час навчання у вищому навчальному закладі, дають можливість здійснювати професійну педагогічну діяльність із застосуванням мультимедійних технологій?					
3. Чи знайомі Вам критерії вибору освітніх ресурсів навчального призначення для початкової школи?					
4. Чи бажали б Ви створити щось нове у сфері своєї майбутньої професійної діяльності?					
5. Чи аналізуєте проведені на практиці уроку з та без застосування медіатехнологій?					
6. Чи можете Ви на основі аналітичних роздумів визначати свої власні можливості, уміння, знання, навички застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількість балів за кожен відповідь відповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

Додаток С

Перед початком застосування статистичного критерію t-Стьюдента для перевірки однорідності двох педагогічних вибірок необхідно перевірити нормальність розподілу.

Для перевірки однорідності вибірки нами було використано t-критерій Стьюдента, статистика якого має вид:

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1) \cdot s_1^2 + (n_2 - 1) \cdot s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

де $\bar{X}_1, \bar{X}_2$ – середні, s_1^2, s_2^2 – дисперсії та обсяги першої і другої вибірок відповідно.

Критичне значення критерію $t_{кр}$ для заданого рівня значущості й числа ступенів вільності (n_1, n_2) можна отримати з таблиць розподілу Стьюдента, а також за допомогою функції =СТЮДРАСПОБР(). Якщо $|t| > |t_{кр}|$, то гіпотезу однорідності (гіпотезу H_0 про відсутність розходження) відхиляють.

Сформулюємо гіпотези:

H_0 : рівень готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі в ЕГ не вищий, ніж у КГ після формувального етапу експерименту.

H_1 : рівень готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування ММНС у експериментальній групі вищий, ніж у контрольній після формувального етапу експерименту

Розрахунки емпіричного критерію показано на рис. 1 і 2. Емпіричне значення критерію $t_{емп}$ можна оцінити також з елементарних розрахунків:

$$t_{емп} = 6,37$$

Критичне значення $t_{кр}$ для рівня значущості 0,05 можна отримати за допомогою функції =СТЮДРАСПОБР(), яка повертає значення 2,03 двобічного t-критерію, що відповідає варіанту неспрямованих гіпотез.

Оскільки $t_{емп} > t_{кр}$, тобто $6,37 > 2,03$, тобто нульова гіпотеза H_0 відхиляється на рівні значущості 0,05.

Таким чином, статистично підтверджено, що рівні підготовки до застосування мультимедійних навчальних систем у студентів контрольної та експериментальної груп відмінні між собою (з перевагою у бік експериментальної групи).

	А	В	С
1	Емпіричні дані		
2	i	x ₁	x ₂
3	1	6	4
4	2	7	4
5	3	4	5
6	4	5	4
7	5	4	1
8	6	5	5
9	7	3	5
10	8	6	3
11	9	7	3
12	10	3	6
13	11	7	2
14	12	3	3
15	13	5	4
16	14	4	3
17	15	4	7
18	16	3	5
19	17	5	3
20	18	4	2
21	19		4
22	20		5
23	Розрахунки		
24	Середні	4,72	3,90
25	Дисперсії	1,98	2,09
26	n	18	20
27	f _{крит}	1,77	
28	f _{0,05}	2,03	
29	P _{крит}	8,48%	
30	TTEST	8,48%	

	А	В	С
1	Емпіричні дані		
2	i	x ₁	x ₂
3	1	6	4
4	2	7	4
5	3	4	5
6	4	5	4
7	5	4	1
8	6	5	5
9	7	3	5
10	8	6	3
11	9	7	3
12	10	3	6
13	11	7	2
14	12	3	3
15	13	5	4
16	14	4	3
17	15	4	7
18	16	3	5
19	17	5	3
20	18	4	2
21	19		4
22	20		5
23	Розрахунки		
24	Середні	=СРЗНАЧ(В3:В20)	=СРЗНАЧ(С3:С22)
25	Дисперсії	=ДИСП(В3:В20)	=ДИСП(С3:С22)
26	n	=СЧЕТ(В3:В20)	=СЧЕТ(С3:С22)
27	f _{крит}	= (B24-C24)/КОРЕНЬ(((B26-1)*B25+(C26-1)*C25)/(B26+C26-2)*(1/B26+1/C26))	
28	f _{0,05}	=СТЮДРАСПОБР(0,05,\$B26+\$C26-2)	
29	P _{крит}	=СТЮДРАСП(В27:В26+C26-2,2)	
30	TTEST	=ТТЕСТ(В3:В20;С3:С22,2,2)	

Рис. 1. Розрахунки формули t-критеріют-критерію (нез'язані вибірки різних розмірів)

Рис. 2. Розрахункові формули t-критеріют-критерію (нез'язані вибірки різних розмірів)

**Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати
дисертації**

Монографія

1. Любарець В., Васильєва Г., **Верьовкіна Ж.** Нормативно-правові аспекти в інклюзивній освіті. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи : колективна монографія / кол. авт.; голов. ред. В. В. Любарець, В. В. Бахмат. Київ: Міленіум, 2020. С. 216-227.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Корсакова О., **Верьовкіна Ж.** Профілізація старшої школи. Шляхи впровадження. *Директор школи, ліцею, гімназії*. Київ, 2008. № 6. С. 86-91.

3. **Верьовкіна Ж. Л.** Організаційно-педагогічний супровід професійного самовизначення старшокласників в умовах профільного навчання. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка*. 2017. Випуск 24. С. 22-31.

4. Любарець В., Васильєва Г., **Верьовкіна Ж.** Диференційований підхід в інклюзивній освіті. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2017. Вип. 13. С. 150–156.

5. Любарець В., **Верьовкіна Ж.** Профілізація художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти. *Вища освіта України*. Київ, 2019. № 4. С. 68-74.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

6. Верьовкіна Ж. Л. Модель професійної сформованості майбутніх вчителів до профільного навчання художньо-естетичного циклу. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 5(43). P. 201-214

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Верьовкіна Ж. Л. Соціокультурні передумови профілізації освітнього середовища. *Роль глобального туристського ринку в сучасній економіці*: матеріали XVI аспірантських та магістерських читань, 1 червня 2017 р. Київ: Вид-во КУТЕП, 2017. С. 40-46.

8. Книш І. В., **Верьовкіна Ж. Л.**, Любарець В. В. NBIC-конвергенції та E-Learning у контексті «розширення людини» та суб'єктності когнітивних процесів. *Achievements of world science: proceedings of VIII International scientific conference. USA, 2017. P. 36–39.*

9. **Верьовкіна Ж.** Організаційно-методичні засади та варіативні моделі профільного навчання. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 листопада 2019 р. К.: Педагогічна думка, 2019. С. 109-112.*

10. Litvinova T. V., **Verovkina Zh. L.** Health culture – a social phenomenon of professional training of future managers. *Global science and education in the modern realities: conference proceedings, 26-27 August 2020. Washington, USA, 2020. P. 333-335.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. **Верьовкіна Ж. Л.** Організація роботи з питань безпеки життєдіяльності та здорового способу життя з батьками дітей різних вікових категорій у середній загальноосвітній школі. *Безпека життєдіяльності. Київ : Видавництво «Основа», 2005. № 1. С. 33-34.*

12. **Верьовкіна Ж. Л.** Профільна освіта в сучасній школі. *Помічник абітурієнта. Київ: ПХ «Хімджест», 2006. № 4 (56). С. 8.*

13. **Верьовкіна Ж. Л.** Психологічний супровід профільного навчання в ЗОШ № 4. *Помічник абітурієнта. Київ: ПХ «Хімджест», 2007. № 4 (66). С. 42-43.*

14. **Верьовкіна Ж. Л.** Безпека дітей на дорозі. *Культура безпеки, екологія здоров'я. Київ, 2010. № 6. С. 63-64.*

15. **Верьовкіна Ж. Л.** Методичні рекомендації навчальної дисципліни «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» для студентів освітнього ступеню магістр галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізації 014.13

«Музичне мистецтво. Художня культура». Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 22 с.

16. **Верьовкіна Ж. Л.** Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» [для учнів загально-освітніх навчальних закладів]. Навчальний посібник / за ред. В. В. Любарець. Київ : Міленіум, 2018. 74 с.

17. **Верьовкіна Ж. Л.,** Любарець В. В. Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання. Київ : Міленіум, 2020. 90 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

№п/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата профедення	Форма участі
1	Роль глобального туристського ринку в сучасній економіці: матеріали XVI аспірантських та магістерських читань	Київ, 2017	тези
	Achievements of world science: proceedings of VIII International scientific conference	USA, 2017	тези
	Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ:	Київ 2019	тези
	Global science and education in the modern realities: conference proceedings.	Washington, USA, 2020	тези

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул.Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 63-42-24, факс (0362) 62-03-56
E-mail: rectorat@rdgu.uar.net, код ЄДРПОУ 25736989

28.12.2020 № 01-12/100

На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Верьовкіної Жанни Леонідівни
на тему: «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти»,
представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Довідка видана **Верьовкіній Жанні Леонідівні** в тому, що впродовж 2016-2020 років на базі кафедри культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету здійснювалась апробація експериментального наукового дослідження «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти» та його результати впроваджувались в освітній процес зазначеної вище кафедри РДГУ.

Експеримент проходив у три етапи. На першому констатувальному етапі експерименту (2016-2017 рр.), здійснено аналіз навчально-програмної документації, проведено дослідження, спрямовано на аналіз стану підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти (на основі анкетування студентів, опитування викладачів), розроблено програму дослідження.

На формувальному етапі (2017-2018 рр.) виокремлено педагогічні умови та впроваджено модель професійної підготовки майбутніх учителів художньо-

естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти, які розглядалися на кафедрі.

Контрольний етап експерименту (2018-2020 рр.) присвячений експериментальній перевірці ефективності впровадженню моделі професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти та узагальненню дослідження результатів використання методичного супроводу професійної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні навчально-методичного забезпечення для професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти, а саме: методичного посібника «Зошит для самостійних робіт із предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура». Теоретичні положення, отримані результати й висновки дослідження можуть бути використані в опрацюванні змісту освітніх програм, робочих і навчальних програм, навчально-методичних матеріалів для викладачів, здобувачів освітніх послуг та формування нових знань і вдосконалення навичок учнів художньо-естетичного циклу профільного навчання в старшій школі.

Вважаємо, що результати дослідження мають практичну і методологічну цінність для використання їх результатів у навчальних закладах, які готують учителів художньо-естетичного циклу, що обговорено і схвалено на засіданні кафедри культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 17 листопада 2020 р.

В.о. ректора

проф. Немеш О.М.

Виконавець

проф. Виткалов В.Г

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА
 01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9
 Телефон 234-11-08
 E-mail: rector@npu.edu.ua; код ЄДРПОУ 02125295

д.б. 10 2020 № 07-10/1207

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Верьовкіної Жанни Леонідівни

на тему: «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Впродовж 2015-2020 р.р. на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова впроваджувалися результати дисертаційного дослідження Верьовкіної Жанни Леонідівни «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти».

Жанною Леонідівною було організовано й проведено на високому науково-педагогічному рівні низку заходів: круглий стіл «Освіта юних лідерів громадянського суспільства» (НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015 р.), екологічна конференція «Формування культури поведінки з відходами в рамках екологічної освіти та виховання учнівської молоді» (ЗСО м. Києва, 2016 р.), вебінар «Електронні освітні ресурси: інноваційні засоби підвищення цифрових компетентностей педагога» (2018 р.), семінар для заступників НВР Дніпровського району м. Києва «Превентивне виховання на засадах інтеграції змісту освіти» (2019 р.), постійно проводиться туристично-краєзнавча робота (історичні та культурні пам'ятники рідного міста; паркова культура міста; екскурсійна діяльність, 2015-2020 рр.) у поєднанні усіх учасників дослідження (науковці, працівники освіти, стейкхолдери, здобувачі вищої освіти, учні ЗСО).

Враховуючи, що розвиток інклюзивної освіти в Україні на сьогодні є складовою Нової української школи, Ж.Л. Верьовкіна опозиціонує важливість художньо-естетичного циклу профільного навчання для учнів з особливими потребами в ЗСО та адаптує свої методичні матеріали саме для підготовки майбутніх учителів зазначеного циклу профільного навчання до роботи з зазначеною категорією учнів. Жанна Леонідівна підготувала методичні рекомендації для майбутніх учителів, учителів, асистентів учителів, психологів та соціологів які працюють з учнями з особливими потребами, які презентувала під час тренінгу за «круглим столом» «Партнерська взаємодія в роботі психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами» за участі команди інклюзивно-ресурсного центру №4 Дніпровського району м. Києва (2020 р.).

Вагоме практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні й впровадженні в підготовку майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у освітньому середовищі ЗСО навчальної програми з варіативних дисциплін «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» та навчально-дидактичної розробки «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура».

Матеріали методичного супроводу підготовки майбутніх учителів до профільного навчання учнів в ЗСО можуть бути використаними у освітньому процесі вищої освіти, педагогічними

працівниками в ЗСО, в системі підвищення кваліфікації та перекваліфікації педагогічних працівників та в інститутах післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Реалізація програми дисертаційного дослідження експериментально довела її ефективність, здатна забезпечувати інноваційний освітній супровід професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Впровадження Ж.Л. Верьовкіною розробленої програми дослідження в освітній процес ЗВО викликало схвальні відгуки науково-педагогічних працівників університету, позитивні враження студентів з організованої у межах введення результатів дослідження діяльності, що свідчить про доцільність її використання та ефективність у професійній підготовці майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Результати наукового дослідження Ж.Л. Верьовкіною обговорено і схвалено професорсько-викладацьким колективом під час засідання кафедри освіти дорослих Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 2 від 23 вересня 2020 р.).

Проректор з наукової роботи

Г.М.Торбін

Завідувач кафедри освіти дорослих,
доктор педагогічних наук, професор

В.М. Слабко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
 вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpnpu.edu.ua
 Web: http://www.kpnpu.edu.ua код ЄДРПОУ 02125616

Від 29.12.2020 № 65/20

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу
 до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
 ВЕРЬОВКІНОЇ ЖАННИ ЛЕОНІДІВНИ**

Матеріали та висновки дисертаційної роботи Ж.Л. Верьовкіної «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти» впроваджувалися в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка впродовж 2018-2020 років.

Жанною Леонідівною розроблено науково-методичний супровід адаптований до аудиторного та позааудиторного освітнього процесу професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до профільного навчання учнів закладів загальної середньої освіти: навчальної програми з варіативної дисципліни «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» з навчально-дидактичною розробкою «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура» та навчального посібника для роботи з учнями з особливими потребами «Журнал спостережень та планування роботи асистента вчителя закладів освіти з інклюзивною формою навчання», що сприяло активізації пізнавальної діяльності студентів. Також проведено низку діагностичних процедур (опитування, анкетування, бесіда, педагогічні спостереження тощо) з метою моніторингу процесу розвитку структурних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до профільного навчання учнів закладів середньої освіти під час апробації результатів дослідження.

Ураховуючи наукову якість навчально-методичних матеріалів розроблених Ж.Л. Верьовкіною, та ефективність і практичну значущість науково-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до профільного навчання учнів закладів середньої

освіти, зроблено висновок про доцільність їх використання у практиці закладів вищої освіти.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 14 від 15 грудня 2020 року).

**Проректор з наукової роботи,
доктор фізико-математичних наук, професор** **І.М. Конет**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100; тел. (0324) 41-04-74, факс (03244) 3-38-77
e-mail: dspu@dspu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125438

Від 31 грудня 2020 р. № 1820

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Верьовкіної Жанни Леонідівни
«Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти»,
представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Верьовкіної Жанни Леонідівни «Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти впроваджені в освітній процес професійної підготовки художньо-естетичного циклу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка шляхом реалізації елементів авторського інтерактивного спецкурсу «Методика організації профільної підготовки художньо-естетичного циклу в закладах середньої освіти» та навчально-дидактичної розробки «Зошит для самостійних робіт з предмету художньо-естетичного циклу «Художня культура».

Теоретична та практична цінність зазначеного спецкурсу полягає у динамічному процесі видозміни особистісних і професійних якостей майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, що відбувається у відкритій системі вищої мистецької освіти для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії забезпечення педагогічного супроводу профільного навчання в закладах загальної середньої освіти, для побудови індивідуальної освітньої траєкторії формування особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвитку естетичної свідомості, формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості, загальнокультурної та художньої

компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовному самовдосконаленні.

Апробація результатів дослідження підтверджує їх теоретичну та практичну спрямованість, доводить доцільність подальшого їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти з метою підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

Результати наукового дослідження Ж.Л. Верьовкіної можуть бути використаними у освітньому процесі закладів вищої освіти, педагогічними працівниками в закладах загальної середньої освіти, в системі підвищення кваліфікації та перекваліфікації педагогічних працівників в інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Результати наукового дослідження Ж.Л. Верьовкіної обговорено та схвалено на засідання кафедри технологічної та професійної освіти (протокол № 15 від 23 грудня 2020 р.).

**Завідувач кафедри технологічної
та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор**

Л.В. Оршанський

**Проректор з наукової роботи,
доктор педагогічних наук, професор**

М.П. Пантюк